

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES
IN EPISTOLAS D. PAULI**

Prima Pars

*Ab Romanis usque ad
Primam ad Corinthios*

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES
IN EPISTOLAS D. PAULI**

INDEX GENERALIS

PRIMA PARS

I. IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

II. IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.

SECUNDA PARS

III. IN EPISTOLAM II AD CORINTHIOS.

IV. IN EPISTOLAM AD GALATAS.

V. IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

VI. IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

VII. IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES.

VIII. IN EPISTOLAM I AD THESSALONICENSES.

IX. IN EPISTOLAM II AD THESSALONICENSES.

X. IN EPISTOLAM I AD TIMOTHEUM.

XI. IN EPISTOLAM II AD TIMOTHEUM.

XII. IN EPISTOLAM AD TITUM.

XIII. IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM.

XIV. IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

Hugo a S. Victore

**QUAESTIONES ET DECISIONES IN
EPISTOLAS D. PAULI**

Prima Pars

I. IN EPISTOLAM AD ROMANOS

PROEMIUM

Paulus nomen appellativum est apud Hebraeos, et Graecos, et Latinos, non tamen eadem terminatione (Rom. I). Apud Hebraeos dicitur mirabilis vel electus; apud Graecos quietus; apud Latinos modicus. Quod nomen proprie impositum est Paulo in notam geminae virtutis, vel triplicis, quas praedictae interpretationes insinuant; vel Paulus dictus est Apostolus, a Paulo Sergio proconsule, quem convertit apud Cyprum; vel binominis erat.

QUAESTIO I.

Quaeritur quomodo Paulus dicat servum, cum alibi dicat: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore (Rom. VIII). Et alibi: Jam non est servus, sed filius (Galat. IV). Et Dominus in Evangelio: Jam non dicam vos servos, sed amicos (Joan. XV). Nunquid Paulus non erat amicus? Solutio. Duo genera timoris duo faciunt genera servorum: scilicet servilis et filialis. Paulus itaque servus timore filiali erat, et non servili: quae servitus non tollit libertatem, vel amicitiam, sed potius ponit.

QUAESTIO II.

Cur Paulus dicat Christum factum ex semine David, cum nos confiteamur natum de Virgine? Solutio. Ut notaret Christum non more aliorum hominum conceptum, sed sola operatione Spiritus sancti de Virgine, absque virili semine: unde alii homines alios generare possunt, sed non facere.

QUAESTIO III.

Quomodo ipsa incarnatio facta sit? Solutio. Ipsum Dei Verbum dico carnem factum, id est hominem: non tamen mutatum, vel conversum in hominem vel carnem, sed carne (ut mortalibus appareret) indutum; sic enim illa unio facta est, quod nec divina natura mutata est in humanam, nec humana in divinam: nec nova natura, vel nova persona facta est ex duabus naturis, sed ineffabiliter unitae duae naturae sunt in Christo: ut assumens totum quod habuit per naturam, conferret assumpto per gratiam, et totum, quod erat assumpti per naturam fieret assumentis per dignationem; unde totum dicitur. Deus, totum homo, et vicissim homo Deus, et Deus homo, quod in substantiis hominis non contingit.

QUAESTIO IV.

Quomodo hic dicatur, totum Deus, et totum homo, cum illae duae naturae non sunt partes illius personae. Solutio. Propter similitudinem hoc dictum est, quia duae naturae sic sunt unitae in Christo, ut partes in toto, sed differenter. Non enim sicut totum habet esse ex conjunctione partium, sic persona Christi ex unione humanitatis et divinitatis habet esse, nil enim novum habet esse utraque natura. Quod autem naturae illae non sint partes personae, inde constat, quod altera illarum praedicatur de persona, ut cum dicitur: Christus est divina natura. Item nomina naturarum de se praedicantur, ut cum dicitur: Deus est homo et homo est Deus: quod non contingit in toto integrali et ejus partibus.

QUAESTIO V.

Quomodo imago ad essentiam tantum referatur, cum relative tantum de Filio dicatur. Solutio. Imago essentiam quandoque significat divinam, et tunc communiter de tribus personis praedicatur: significat etiam relationem, et tunc de solo Filio dicitur.

QUAESTIO VI.

Quid non sit in substantia hominis, quod in substantiis Christi.
Solutio. Quia nec caro est anima, nec anima est caro; nec homo est caro, vel anima, sicut Deus est homo, et homo est Deus, et Christus est utrumque. Quod inde contingit, quia major est unio inter Deum et hominem quam inter carnem et animam. Non enim anima unita carni totum, quod habet per naturam, confert ei, cum ipsa non sit capax multorum quae sunt animae, sicut Deus unitus homini totum se infundit ei.

QUAESTIO VII.

Quid est quod dicatur, cum dicitur: Homo est Deus et Deus est homo, vel Christus est Deus, Christus est homo. Solutio. In responsione hujus quaestionis moderni doctores inter se dissentiunt. Alii enim dicunt quod idem de se praedicatur, scilicet: haec persona Christus; quod mirum est, cum aliud Deus, aliud homo significet; et aliud filius hominis, aliud Filius Dei, ut auctoritas dicit. Quod etiam mihi videtur falsum esse, quia hoc nomen Deus idem significat, cum dicitur: homo est Deus, et: Christus est Deus, et: Pater est Deus. Si dicatur, non sequitur, quod idem Deus, homo et Christus, et Deus Pater sit. Item homo et Deus nomina appellativa sunt; quomodo ergo significant hanc personam proprie, vel quando, vel a quo facta est impositio talis? Item Christus est homo, et virgo [Verbum] est homo, nonne idem praedicatur de utroque? Si dicatur non: ergo non sunt ejusdem naturae, cum nomen naturae non sit utrique commune secundum eandem significationem. Alii dicunt quod cum dicitur: homo est Deus, non praedicatur hoc quod significatur hoc nomine Deus, sed esse unitum Deo personaliter; et cum dicitur: Deus est homo, praedicatur habere hominem unitum in personam. Sed secundum hoc nec homo vere est Deus, nec Deus vere est homo. Alii dicunt quod cum dicitur: homo est Deus, praedicatur persona divinae naturae de persona humanae naturae; et cum dicitur: Deus est homo, persona humanae naturae praedicatur de persona divinae naturae: eadem tamen est persona divinae et humanae naturae, scilicet Christus; alius tamen intelligitur cum dicitur: homo, et cum dicitur: Deus. Hi concedunt plane quod Christus est duae res, quarum una est simplex, et altera composita; una aeterna, et altera temporalis; et quod Christus sit compositum quoddam secundum humanitatem ex carne et anima, et quiddam simplex fit secundum divinitatem, et quod divinitas non sit pars hujus personae, sed sit ipsa persona, caro autem et anima tantum sint partes.

QUAESTIO VIII.

An Christus sit bis genitus. Responsio. Bis natus, et bis genitus est: semel ab aeterno ex substantia Patris, iterum in tempore Virgine. Habet itaque duas natiuitates, duas generationes, duas filiationes, aeternam et temporalem, non tamen duo filii est, vel duo nati, sed unus et idem Filius Dei, et filius hominis, non tamen eadem filiatione.

QUAESTIO IX.

An persona sumpserit personam, an natura personam, an natura naturam. Solutio. Persona non est assumpta, ergo nec persona personam, nec natura personam assumpsit. Quod autem persona naturam assumpserit, omnes concedunt; an natura naturam, dubitatur a quibusdam: sed, procul dubio, natura divina assumpsit humanam, non in unitatem naturae, sed personae, id est sic facta est unio, quod assumens et assumptum essent una persona, non una natura, quod licet auctoritas manifeste saepe hoc dicat, multi negant dicentes: si id quod est assumptum est persona, quomodo persona non est assumpta? Nos autem dicimus: licet assumpta sit persona, non tamen Deus assumpsit personam hominis, sed naturam, quia non est factus alterius personae quam prius fuerat, sicut factus est alterius naturae quam fuit, suam retinens; assumendo enim humanitatem, non amisit divinitatem. Ideo conceditur quod natura, non persona, est assumpta, non solum a persona, sed a natura. Illae auctoritates, quae dicunt Verbum tantum incarnatum, alias personas tantum excludunt, non naturam divinam.

QUAESTIO X.

Quid sit praedestinatio? Responsio. Gratiae preparatio.
Quandoque etiam dicitur praedestinatio ipsius gratiae appositio.

QUAESTIO XI.

Item quaeritur, de quo sit facta praedestinatio: an de persona, an de natura? Solutio. De persona, non secundum divinam naturam, sed secundum humanam. Potest etiam dici quod natura praedestinata est vel homo assumptus, ut ita sublimaretur, ut quo altius attolleretur, non haberet.

QUAESTIO XII.

An simpliciter debeat concedi Christum esse creaturam, vel factum. Solutio. Non concedendum sine determinatione tali, secundum carnem: ne videamur consentire haereticis dicentibus, Christum esse factum secundum utramque naturam, et propter etiam implicitam negationem hujus nominis, creatura: quia id dicitur creatura, quod coepit esse et non semper fuit. Non enim sequitur, si secundum humanitatem Christus non semper fuit: ergo non semper fuit; sicut bene sequitur, si secundum Divinitatem semper fuit, ergo semper fuit.

QUAESTIO XIII.

An Christus secundum humanitatem sit Filius Dei? vel Deus? Quod sic volunt probare, secundum quod est homo, est praedestinatus, ut sit Filius Dei: sed illud est, quod ut sit, praedestinatus est secundum quod homo, ergo secundum quod homo est, Filius est Dei. Solutio. Non est verum si secundum hominem est praedestinatus, ut sit Filius Dei: ergo secundum hominem est Filius Dei, nisi secundum sit personae expressivum. Si autem notat causam, vel conditionem, non est verum, ut in hoc apparet simili: Iste secundum quantitatem peccati poenitet ut sit salvus, ergo secundum quantitatem peccati fit salvus.

QUAESTIO XIV.

An secundum quod homo sit persona. Solutio. Dicunt quidam: Si, secundum significet causam, vel conditionem, secundum quod est homo, non est persona; dicentes: Si secundum quod est homo, est persona, ergo tertia in Trinitate, vel alia; sed non est alia, ergo tertia in Trinitate, et sic secundum quod est homo est Deus. Rursus, secundum quod est homo, non est personali proprietate discretus a Patre vel Spiritu sancto, sed sola filiatione, quam habuit ab aeterno. Alii dicunt quod, in quantum est homo, est persona. Unde bene sequitur, si est homo, est persona, et illam consequentiam: si est persona, est persona tertia in Trinitate vel alia, dicunt falsam. Non enim totum positum ponit partem, sicut remotum removet, sed pars posita ponit totum. Pars autem remota nec ponit, nec removet totum. Quod autem id, quod est assumptum, sit persona, constat, cum Augustinus dicat quod id quod suscepit et quod est assumptum est una persona.

QUAESTIO XV.

An anima Christi sit Deus? Solutio. Non est concedendum simpliciter, ne videamur consentire illis qui dicebant Verbum tantum carnem assumpsisse, et Verbum ipsum loco animae carnem vegetare. Ideo etiam non dicitur anima, Deus, quia magis redundat nomen animae in naturam quam in personam.

QUAESTIO XVI.

An concedendum sit, Homo ille fuit ab aeterno? Solutio. Si per pronomen, ille, demonstretur persona, verum est hominem illum ab aeterno fuisse; si autem natura humana, non est verum, Homo ille fuit ab aeterno.

QUAESTIO XVII.

An anima Christi sit persona? dicunt quidam, quod non, dum est conjuncta carni: sed separata est persona. Alii dicunt, quod Christi anima est persona eadem cum Verbo.

QUAESTIO XVIII.

An sit universale quod significatur hoc nomine Christus? Quod videtur: quia praedicatur de pluribus, cum dicitur, homo est Christus, et Deus est Christus. Solutio. Non oportet, ut ideo concedatur cum utrobique praedicatio non sit conformis, licet etiam sint duo, quae praedicantur de pluribus secundum quosdam, non tamen est id quod praedicatur de pluribus. Item volunt probare, quod est id quod praedicatur de pluribus, quia persona, quae dicitur de assumente, dicitur etiam de assumpto. Solutio. Persona est quasi nomen comprehensivum, duo enim, vel plura una sunt persona. Sunt tamen quidam qui concedunt quod significatum hujus nominis, Christus, est commune pluribus: et significat quantum hic terminus, persona divinae et humanae naturae, non tamen Christus est universale, sed duo singularia secundum istos.

QUAESTIO XIX.

An homo assumptus sit Deus. Solutio. Multi dicunt quod non, quibus auctoritas plane contradicit. Dicit enim Apostolus quod in ipso habitat plenitudo divinitatis (Col. II). Et Ambrosius: Quidquid habet Filius Dei per naturam, et filius hominis per gratiam. Item Dominus de se loquens: Data est mihi omnis potestas in coelo, etc. (Matth. XXVIII) Si habet omnipotentiam, est omnipotens; si est omnipotens, est Deus. Item Joannes apostolus dicit de eo, quod accepit spiritum non ad mensuram (Joan. III), secundum eos qui negant hominem assumptum esse Deum, datus est ei spiritus ad mensuram, cum non habeat quidquid Verbum, cui personaliter unitur.

QUAESTIO XX.

Utrum homo ille possit dimittere peccata cum sit omnipotens?
Solutio. Homo ille potest dimittere peccata, non quia homo, sed quia Deus, sicut potest mundum redigere in nihilum, si vellet.

QUAESTIO XXI.

An creatura aequatur Creatori, cum anima Christi, vel homo assumptus totum habet per gratiam quod Deus per naturam? Solutio. Non est aequalis creatura Deo, quia aliud est esse sapientiam, aliud sapere per sapientiam, aliud habere aliquid per naturam: aliud per gratiam.

Item sic objicitur: Dictum est quod quidquid habet Verbum per naturam, habet homo per gratiam: sed Verbum habet aeternitatem per naturam, ergo homo eandem per gratiam, et si hoc est, homo ipse est aeternus. Solutio. Hic terminus, aeternus, notat negationem. Illud enim proprie dicitur aeternum, quod semper fuit, et non coepit esse, unde quia aeternum non simpliciter praedicat personam divinae naturae, sed etiam talem designat negationem, non est homo dicendus aeternus. Vel potest sic dici, homo ille est aeternus Deus, non est aeternus homo.

QUAESTIO XXII.

An homo assumptus sit adoptivus filius, an filius naturalis. Volunt quidam probare quod filius adoptivus sic per solam gratiam praedestinatus est, ut sit Filius Dei, ergo filius est gratiae, et sic adoptionis, ergo adoptivus. Solutio. Per solam gratiam esse Filius habet non gratiae sed naturae, id est, non filius adoptivus, sed filius naturalis est homo assumptus, non per naturam sed per gratiam, per quam habet quidquid possidet.

QUAESTIO XXIII.

Quomodo Apostolus ostendat erga Romanos affectum, ut dicit expositor, agendo Deo gratias, cum pro omnibus bonis, quae dat Deus tam bonis quam malis agenda sint gratiae Deo. Solutio. Non solum agit gratias respectu donorum, sed potius respectu Romanorum, scilicet, quia dona collata sunt eis. Cum autem aliquis agit gratias pro donis malis collatis, hoc facit tantum respectu donorum, non eorum, quibus conferuntur.

QUAESTIO XXIV.

Dicit expositor, quod Apostolus in Romanis non laudat fidem, sed facilitatem fidei, quae videtur non esse laudanda, quia qui facile credit, facile decredit. Solutio. Duplex est facilitas; altera, quae provenit ex levitate animi; et haec indigna laude; altera, quae provenit ex vigore animi, et multo intuitu rationis, et haec laude digna.

QUAESTIO XXV.

Dominus prohibet in Evangelio jurare per coelum vel per terram (Matth. V); Apostolus non per creaturam, sed per Creatorem, quod plus est, jurat cum dicit: Testis est mihi Deus (Rom. I). Unde videtur transgressor esse praecepti, et sic ad mortem peccare. Solutio. Prohibet Dominus, quod est malum, scilicet jurare falsum, vel verum sine necessitate; suavit verum loqui; indulget juramentum cum sit necessarium, in quo tria debent esse: iudicium, quantum ad discretionis utilitatem; iustitia, quantum an sit faciendum; veritas, quantum ad cognitionem. Si unum horum defuerit, reatus perjurii incurritur.

QUAESTIO XXVI.

Quid sit jurare per Deum. Solutio. Sensus est: Sic mihi prosit Deus, vel non, vel sicut est veritas in Deo, sic in isto; quam si evacuat quantum in ipso est, veritatem Dei annihilat, illis Deum fidejussorem constituens: si autem non est verum, Deum quodammodo incarcerat.

QUAESTIO XXVII.

Item quid sit per creaturam jurare? Solutio. Per Deum, qui fecit eam. Unde dicit Augustinus quod qui falsum jurat per lapidem, perjurus est.

QUAESTIO XXVIII.

Utrum juramentum sit bonum, an malum, an indifferens: si enim bonum est, non est prohibendum; si malum, nullo modo faciendum; si indifferens est, quomodo semper a malo? Solutio. Ipsum non est malum, sed tamen occasio mali; unde consulit ipsum Dominus vitare, ne ejus assiduitate perjurium incurramus.

QUAESTIO XXIX.

Quomodo Apostolus ostendat affectum suum erga Romanos dicendo: Desidero videre vos ut aliquem fructum habeam in vobis (ibid.), cum magis videatur suam utilitatem, quam illorum attendere? Solutio. Non quaerit propriam utilitatem, quantum illorum, dum eos desiderat fructificare in bonis operibus, ut et ipse ex profectu eorum aliquid utilitatis consequatur.

QUAESTIO XXX.

Si verum est, sicut multi sentiunt, quod non plus valet voluntas cum opere, quam voluntas sine opere, quomodo dicit Apostolus: Desidero videre vos ut aliquem fructum habeam in vobis; cum plus meriti non haberet ex opere, quam habuit ex sola voluntate? Solutio. Nobis autem videtur majus bonum esse opus cum voluntate, quam solam voluntatem sine opere. Sed dicunt illi: Ideo desiderabat venire, ut cum opere cresceret voluntas, et majus fieret meritum. Quid dicent de passione Christi? Nunquid non amplius patiendo meruit, quam prius solo desiderio? Non enim possunt dicere ejus voluntatem in passione augmentatam esse, ut sic cresceret meritum.

QUAESTIO XXXI.

Quomodo dicat se Apostolus debitorem esse Graecis, et Barbaris: nonne gratis praedicavit illis? ergo non ex debito. Solutio. Non dicit, quod aliquid debeat illis ex merito illorum, sed ex injuncto officio debet evangelizare illis; et ex sola gratia quantum ad illos praedicavit, hoc igitur debitum non tollit gratiam, ut alibi dicit. Necessitas mihi incumbit evangelizare (I Cor. IX). Quae necessitas non tollit voluntatem, sicut istud debitum non aufert gratiam.

Item videtur, quod in eis erat, unde hoc eis debuit; ex lege naturae, qua debuit illis, quod vellet sibi fieri. Solutio. Concedimus, naturali lege tenebatur, ut illos luce veritatis illuminaret, non tamen simpliciter concedendum est, quod hoc eis deberet.

QUAESTIO XXXII.

Item quando dicitur: Justus ex fide vivit (Hebr. X), quaeritur cur efficacia justitiae fidei, et non charitati attribuitur; cum fides sit alicubi ubi nulla justitia; charitas nusquam sine justitia. Ad hoc respondent aliqui dicentes. Charitas et justitia idem sunt, et ideo neutrum causa alterius. Vel aliter: licet charitas causa sit justitiae, tamen convenienter fides, quae est charitatis causa, dicitur esse causa justitiae; quia quidquid est causa causae, causa est et effectus. Et est sciendum, quod aliud est credere Deum esse, quae est fides cognitionis; aliud est credere Deo, quae dicitur fides consensus; aliud credere in Deo, quae dicitur fides fiduciae; aliud credere in Deum, quod est per fidem, et dilectionem in Deum tendere. Item aliud est, quod creditur; aliud, quo creditur; utrumque nomine fidei saepe designatur. Item illud, quo creditur quandoque charitate informatur, et tunc tantum secundum quosdam dicitur virtus; quando autem sine charitate est, informis est qualitas; nec est virtus, nec justificat. Aliis videtur, quod ubicunque est fides, etiam cognitionis, quantum in se est semper justificat: ejus tamen effectus quandoque ex abundantia mali impeditur. Fides est virtus, qua creduntur quae non videntur: vel certitudo rerum invisibilium ad religionem pertinentium supra opinionem, et intra scientiam. Charitas justificat, et fides, et gratia, et Deus: ergo quatuor justificant. Solutio. Non ideo verum est, quod quatuor, quia hoc esset seorsum: in fide enim et per fidem charitas justificat, et in charitate, gratia, et per gratiam Deus.

QUAESTIO XXXIII.

Quomodo pluraliter dicat, invisibilia Dei, cum Deus sit simplex, et unus, nec aliquid sit in Deo, quod non sit Deus, nec aliquid dicatur hic invisibile Dei, quod non sit Deus? Solutio. Quod unum est et simplex in natura, non ut unum et simplex venit in nostram notitiam, sed ut multa: et hoc raro deprehenditur, cur scilicet ita veniat, quia oculus interior nondum valet ad illam simplicitatem, et ineffabilem unitatem attingere, quae est Deus, ut eum, sicut est, intelligat. Unde cum intelligit Deum bonum, sapientem, omnipotentem, et hujusmodi, quasi plura venit in mentem, quod unum est in natura. Ex quo altior oritur quaestio: utrum ea quae sicut plura a ratione hominis intelliguntur, in seipsis, sive in Deo aliqua discernantur differentia. Non substantialiter, vel personaliter inter se differunt: veluti rationes rerum aeternae, quae in mente Dei fuerunt, constat quod aliquo modo differunt, quo tamen modo non est certum.

QUAESTIO XXXIV.

Item quia dicitur: Sempiterna quoque virtus ejus, et divinitas, potest quaeri: Haec duo, virtus Dei et divinitas, cum sint invisibilia, quomodo discernantur ab invisibilibus? Non enim congrue dici potest, animalia vivunt, et homines, et equi, cum homines et equi sint animalia. Solutio. Nomina, quae de Deo dicuntur, quaedam significant quid non sit Deus, ut immortalis et immensus, aeternus et infinitus. Quaedam notant quid sit in Deo, ut sapiens, bonus: quaedam insinuant sua praedicatione quid sit Deus, ut bonitas et sapientia. Ne quis ergo existimaret illa tantum a creatura Dei intellectu conspici: quae indicant quid non sit Deus, ut immensus: subjunxit sempiterna quoque virtus, etc. Aliter secundum alios: per invisibilia intelligitur Pater: per virtutem Filius: per divinitatem Spiritus sanctus. Secundum hoc videtur quod philosophi summae Trinitatis per ea, quae facta sunt, habuerunt notitiam. Sed Augustinus super Exodum dicit, quod philosophi ad notitiam tertiae personae non pervenerunt, sed tantum "*peri tou agathou*", id est Patre, et "*peri noon*", id est, de Filio philosophati sunt. Ad hoc dicunt quidam quod illam distinctionem, quam fides catholica confitetur summae Trinitatis, non habuerunt, nec habere potuerunt, nisi per revelationem. Quatuor enim modis cognoscitur Deus, duobus modis interius, scilicet per naturalem rationem: quam notat Apostolus secundum quosdam, dicens: Quod notum est Dei, manifestum est in illis (Rom. I), et per divinam inspirationem, quam ibi notat Apostolus: Deus enim illis manifestavit (ibid.). Duobus modis exterius per facturam quemadmodum insinuat Apostolus, dicens: Invisibilia Dei (ibid.), et per Scripturam, qui modus satis patet. Voluit itaque Deus in quibusdam latere, ut fides haberet meritum, et in quibusdam apparere, ut infidelitas non haberet excusationem. Nota, in magnitudine universitatis notatur divina potentia, in pulchritudine sapientia, in utilitate bonitas, unde constat, quod non solum in universis, sed in singulis relucet quaedam imago et vestigium Trinitatis. Nihilominus caute inspiciendum est, quando similitudines

inducuntur, vel ad identitatem essentiae demonstrandam, vel personalem distinctionem insinuandam, vel ut ostendatur quod incarnatio ad solum Filium pertinet, quamvis ipsa sit opus Trinitatis.

QUAESTIO XXXV.

Cur Pater per invisibilia intelligatur potius, quam Filius, vel Spiritus sanctus, eum et ipsi sint invisibiles? Solutio. Quia Pater nusquam legitur specie visibili apparuisse, sicut Filius in homine assumpto, et Spiritus sanctus in specie columbae, et in linguis igneis.

QUAESTIO XXXVI.

Cur Filius per virtutem? Solutio. Quia ipse est virtus Patris operativa, per quam facta omnia sunt.

QUAESTIO XXXVII.

Cur Spiritus sanctus per divinitatem significatur? Solutio. Ut ostendatur communiter a Patre et Filio procedere, commune nomen obtinet quasi proprium. Vel per invisibilia intelligitur Spiritus sanctus, unde pluraliter dicitur invisibilia propter diversitatem donorum. Per virtutem Pater, ad cuius proprietatem solet referri potentia. Per divinitatem, seu Deitatem intelligitur Filius, sic enim diversi diversa sentiunt.

QUAESTIO XXXVIII.

Quaeritur de eo quod dicit Apostolus de philosophis, quod essent inexcusabiles: Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt (ibid.). Nam videntur excusationem habuisse: non enim tanta collata est eis gratia, ex qua Deum glorificare potuerunt. Nunquid enim Deum glorificare potuerunt sine charitate? Nunquid potest quis charitatem habere sine fide? Nunquid ex illo gradu cognitionis, quem habuerunt diligere potuerunt? Solutio. Ideo inexcusabiles fuerunt, quia non fecerunt quantum potuerunt.

QUAESTIO XXXIX.

Item quaeritur, si fecissent quantum potuissent, an digni essent salute, si exissent ab hac vita in tali statu. Nam quis dignus salute sine fide, vel quis cum charitate perire potest? M. P. Abelardus ait, quod erant digni salute, id est ut daretur eis unde salvarentur; quia si fecissent quantum possent, nunquam permetteret eos Deus transire sine fide. Alii dicunt quod ideo inexcusabiles, quia ex illo gradu cognitionis potuerunt diligere: et statim ex hoc statu fides daretur eis. Sed secundum hoc fides ex charitate, non charitas ex fide. Tertii vero sentiunt, quod nullo gradu cognitionis diligere potuerunt? si tamen fecissent quod possent, statim daretur eis fides, ex qua Deum diligenter, et sic glorificarent. Quibus objicitur: Nunquid fidem mereri potuerunt? Forsitan dicent: Quod, tametsi fidem non possent mereri, tamen ex eo, quod habebant, idonei et apti ad fidem suscipiendam potuerunt fieri. Sed quomodo sciunt, quod ex hoc idonei fierent; vel si idonei, quomodo sciunt, quod fides daretur eis? Nonne Tyrii et Sidones idonei fuerunt? non tamen facta est praedicatio. Solutio. Nos autem credimus, quod Deum glorificare potuerunt ex parte, etsi nondum perfecte, si enim Deo attribuerent quod acceperant, et ejus gloriam et non suam quaererent, Deum secundum aliquid glorificarent: in quo Deum diligenter, etsi non perfecte possent.

Objicitur. Ex illa cognitione, quam habebant, poterant saltem ex parte Deum diligere: ergo ex charitate hoc poterant, quam habebant, vel quam non habebant; sed non ex ea, quam non habebant: ergo ex ea, quam habebant, et sic habebant dilectionem Dei, et sic digni salute. Solutio. Concedendum est quod Deum diligere poterant ex charitate, quam habebant; non tamen simpliciter dicendum est quod Dei habuerunt dilectionem: sicut iste infirmus et debilis portat lapidem ex fortitudine, quam habet; nec tamen dicendum est simpliciter hunc esse fortem, vel habere fortitudinem. Non enim concedimus quod illi, qui in mortali peccato sunt, nullum

bonum opus possunt facere, ut quidam sentiunt, sed multa faciunt bona, licet ad salutem insufficientia propter majus malum quod habent.

QUAESTIO XL.

An ratio naturalis aliquid possit per se sine adjutorio gratiae?
Solutio. Dicunt quidam quod ratio naturalis multa potest per se, ut apparet in philosophis, qui soli rationi innixi multa non solum in comprehensione veritatis circa creaturas, sed etiam circa Creatorem cognoverunt, scilicet quod Deus est, et unus est, et quod trinus est. Sed ad hanc cogitationem non videntur pervenisse sine gratiae adjutorio. Unde Apostolus: Quod notum est Dei manifestum in illis est; statimque subjungit: Deus enim manifestavit illis.

QUAESTIO XLI.

Quomodo ergo sine gratia si Deus manifestavit illis, nonne hoc gratia? Ad hoc respondent quidam sic: Deus dicitur manifestasse, quia tales fecit creaturas, ut ex illis posset ipse Creator cognosci. Unde subjungit: Invisibilia enim Dei, etc.

QUAESTIO XLII.

Item si ratio naturalis tantum valet, ut ad hunc gradum cognitionis sufficiat, quaeritur in quo fuit efficacior ante peccatum quam modo; vel quomodo nunc infirmior quam tunc? Sicut enim tunc cognovit, quod Deus est, et unus est, et trinus; ita et nunc. Et sicut modo incarnationis mysterium non potest comprehendere sine adiutorio gratiae, ita nec tunc quod mysterium absconditum est in Deo, qui fecit omnia, ut dicit Apostolus, quasi nil inservit creaturis, ex quo hoc cognosci posset. Solutio. Ratio ante peccatum facilius et perfectius comprehendit, quod modo cum magna difficultate, et minus perfecte, et a longe speculatur: multa etiam novisset tunc quae modo non cognoscit. Objicitur iis qui dicunt quod ratio naturalis aliquid possit per se: Nonne oculus exterior nil videre potest sine illustratione lucis supervenientis sibi, vel radii solis, vel alterius [.....] a oculus interior nil potest per se sine illustratione lucis, quae illuminat omnem hominem in hunc mundum venientem. Ratio ergo naturalis sine gratia quid potest, cum talis lux sit ex gratia? Ad quod respondent quidam sic: In prima creatione est exposita, et proposita interiori oculo illustratio summae lucis: quo ad usque et ad quem finem per se ex tali expositione, et propositione sine aliqua gratia superveniente pervenire valeret: quae illustratio non fuit de substantia rationis, nec de ejus natura, sed de dono ejus gratuito. Tamen potest dici quod naturaliter videt; quia, cum natura data est aptitudo et idoneitas videndi exposita illa luce: de qua sermo praecessit. Itaque sine omnimoda gratia nil potest videre oculus mentis: potest tamen bene sine gratia superveniente alia ab illa, quae collata est cum natura, quae superveniens gratia maxime solet dici gratia.

QUAESTIO XLIII.

Tradidit illos Deus in desideria cordis sui, et in passiones ignominiae, et in sensum reprobum. Ex his auctoritatibus, et multis aliis, ut est illud: Dedit illis spiritum compunctionis, ut videntes non videant, et audientes non audiant. (Rom. XI). Et illud: Induratum est cor Pharaonis (Exod. VII) Et illud: Quem vult indurat, cujus vult miseretur (Rom. IX). Ex his et aliis quampluribus quaedam mala videntur fieri Dei operatione. Augustinus etiam multa coacervat in unum ad hujusmodi rei probationem. Postmodum infert. Ex quibus manifestum est Deum operari in cordibus hominum, in bonis inclinando ad bona pro misericordia, vel in malis inclinando ad mala iudicio suo quandoque occulto, quandoque manifesto, semper autem iusto. Item: Nonne iustum est, ut qui in sordibus est, sordescat adhuc? (Apoc. XXII.) A quo est hoc iustum? nonne a Deo, a quo omne iustum? Itaque Deus videtur operari hoc. Item peccatum illud, quod est poena praecedentis peccati a quo est? omne iustum est a Deo, et illud peccatum est poena iusta. Itaque videtur originem habere a Deo. Solutio Ad hoc quidem respondent dicentes omne peccatum esse a Deo, non solum quod est poena alterius, sed etiam quod est tantum culpa, concedentes furtum, latrocinium, adulterium esse a Deo, juxta illud prophetae: Non est malum in civitate, quod non faciat Deus (Amos. III). Quia etiam ratione tali conantur idem probare. Omnis essentia est a Deo, sed voluntas mala et actio mala peccatum sunt, et essentiam habent: unde colligitur quod peccatum sit a Deo secundum horum opinionem. Quibus sic objicitur. Facere peccatum quid est, nisi peccare? Quid est facere adulterium, nisi facere adulterari? facere furtum, nisi furari? Unde si conceditur, quod faciat peccatum, sequitur quod Deus peccet. furetur, adulteretur, occidat: quod non solum nefas est dicere, sed etiam cogitare. Illud quod objicitur de voluntate mala et actione non bona, quod aliquid sunt, et sic a Deo. Sic solvitur. Peccatorum aliud est secundum se, aliud secundum aliud. Peccatum secundum se, est quaedam inordinatio, ut privatio iustitiae; et ipsa nihil est nisi absentia

justitiae, unde non est a Deo, cum nihil sit. Non enim Deus est auctor ejus, quod nihil est. Voluntas mala, et actio non bona peccatum est secundum aliud, scilicet secundum inordinationem, et haec aliquid sunt, et peccata dicuntur non ex eo quod habent, sed ex eo quod non habent: ideo enim peccata sunt, quia non habent ordinem vel modum. Illud prophetae, scilicet quod dicit: Non est malum in civitate, quod non faciat Deus, de malo adversitatis, num de malo perversitatis intelligitur. Vel forsitan nec etiam cogimur de malo adversitatis hoc intelligere, si diligentius inspexerimus hujus Scripturae circumstantiam. Sic enim habetur in propheta: Non est malum in civitate, quod non notum faciat Dominus servis suis prophetis. Item objiciunt de potestate peccandi, quia a Deo est: et ipsa peccatum est, et sic peccatum est a Deo ut videtur. Solutio Nihil est hoc, quia potestas peccandi nec peccatum est, nec sufficiens causa peccandi sine voluntate.

QUAESTIO XLIV.

Rursus sic quaeritur. An omnis voluntas sit a Deo, cum nil sit, quod non habeat esse a Deo? Solutio. Non est concedendum, quod omnis voluntas sit a Deo, cum nil sit, quod non habeat esse a Deo: hoc enim esset tam bona quam mala. Idem de actione intelligitur. Cum enim dicitur actio mala vel voluntas, magis redundat locutio in qualitatem, quam in essentiam.

Quare etsi habeat id unde esse dicitur a Deo, cum tamen ejus qualitas non sit ex eo, non est dicendum malam actionem vel voluntatem esse ex Deo. Nota quod inordinatio dicitur esse qualitas malae actionis, propter modum responsionis similem; vel qualitas large accipitur pro eo quod assignatur quale aliquid sit, vel quale non sit. Item haec propositio: Essentia hujus actionis est a Deo, dupliciter intelligitur: vel quod ipsa sit a Deo, vel id, unde habet esse sit a Deo. Alii vero dicunt non omne peccatum esse, a Deo; sed secundum illud solum, quod est poena alterius, fit operatione Dei; dicentes: Si ad solam permissionem referatur quod dicitur, Tradidit illos Deus in reprobum sensum, generaliter de omni posset hoc dici peccato quod Deus operatur illud; sed nunquam dicitur Deus tradere aliquem in aliquod peccatum, nisi illud, quod est poena peccati. Item, si ad gratiae subtractionem referatur, ex hoc patet quod Deus illud operetur, cum gratiam subtrahat. Item cum necessario illud sequatur ex gratiae subtractione, quis est causa illius nisi subtractor? ut si domus haberet aliquod fulcimentum sine quo stare non posset, si quis fulcimentum auferret, quis fieret causa ruinae, nisi ille qui sustulit fulcimentum? Vel si aliqui essent in navicula in mari, si quis eam submergeret, cum sine ea homines vivere non possent, quis est causa mortis nisi submersor? His itaque similitudinibus conantur asserere quod Deus operatur quaedam peccata, si non omnia. Sed non videtur esse simile inter domum, quae nil potest mereri, et hominem, cujus culpa offertur id sine quo stare nequit. Sed similitudo convenientior esset ubi si domus casura esset, et si quis manum supponeret, et eam

ne caderet sustineret, si post modum ratione exigente, manum retraheret, non quidem esset causa quare domus rueret, sed quare non prius cecidit causa fuit. Sicut si quis nudus esset, et alter ei vestes daret, et ille vestitus deinde offenderet eum cujus vestibus est indutus ita ut vestes rationabiliter tolleret, et sic nudus moreretur, quis causa mortis? nonne ipse qui nudus moritur? Et si quis, causa exigente, alicui doctrinam subtrahat, cui prius exhibuit, hoc facit non aliquid operando, sed potius non operando quod operabatur. Sic quoque dicimus quod Deus subtrahendo gratiam, culpa nostra exigente, nec ipse causa est quare subtrahatur gratia secundum nos: nec hoc fecit aliquid operando, sed non operando quod prius operabatur. Sic itaque nulla ratione concedendum est quod operatione Dei fiat peccatum, sive sit poena peccati, sive non; hoc ergo, quod dicit Augustinus, Deum operari in cordibus hominum, vel inclinando ad bonum, vel ad malum, operari dicitur vel similitudine dictionis hujus verbi subtrahere, quod construitur cum accusativo, quasi significaret aliquid agere; vel, quod melius est, operari accipitur pro operari, vel non operari, ut ibi: Quod enim operor non intelligo (Infra, c. 7). Aliter enim si sic non acciperetur, facere malum, et non facere bonum, non essent partes operari. Et illud: Reddet unicuique secundum opera sua, scilicet pro eis quae fecit, et pro eis quae non fecit, cum ea facere debuerit. Illud autem quod dicitur: Qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. 22, infra, c. 2), sic intelligitur: justitia non est ex qualitate sordidationis, sed ex iudicio Dei, quo illud fit. Unde, si dicatur justum, non justitia quae in ipso est, sed in regula Dei, non quod ipsum sordescere sit a Deo, vel quod Deus faciat illud. Similiter de quolibet peccato quod est poena peccati praecedentis. Quod enim talis poena dicitur justa, hoc non est ex qualitate sui, sed iudicio Dei.

QUAESTIO XLV.

Utrum poena ipsa, quae etiam culpa est, sit a Deo. Quod videtur, quia omne justum est a Deo, et omnis poena talis est justa. Itaque videtur quod talis poena sit a Deo. Solutio. Non oportet hoc dicere: cum ex qualitate sui non habeat ut sit justa, sed ex lege Dei, ut jam dictum est: Scriptum enim est: Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione viventium (Sap. I). Vel, etiamsi concedatur quod poena sit a Deo, non tamen culpa, licet idem sit poena et culpa. Non enim a Deo habet quod culpa est, etsi aliquo modo habeat a Deo quod sit poena. Cum enim poena aliquid sit in se, propter tria dicitur esse a Deo, scilicet propter materiam ejus, quam Deus facit, ut materiam ignis; et propter naturam, scilicet quod res talis non potest esse in re tali quin patiat: quae natura est a Deo, et propter iudicium Dei, quo talis poena tali culpae infligitur. Non tamen Deum esse causam illius poenae dicimus; hoc enim esset dicere quod Deus fecisset culpam illius poenae, quia non est causa corruptionis; quae si non esset, non pateretur quidquam qui punitur. Itaque huiusmodi poena, quae aliquid est, propter tria dicitur a Deo esse. Propter materiam, et naturam et iudicium. Secundum vero duo, scilicet culpam et corruptionem, non est a Deo. Illa autem poena quae peccatum est, propter duo dici potest quod sit a Deo, scilicet propter iudicium Dei, et propter naturam, quae est quod nemo potest sic peccare, quin ipso puniatur. Culpa vero et corruptio nullo modo est a Deo. Non est ergo dicendum quod operatione Dei vel impulsu aliquis in peccatum praecipitur; nec in illud etiam quod est poena; sed Scripturae quae videntur hoc sentire, vel ad permissionem, vel ad gratiae subtractionem referendae sunt. Quidam etiam referunt eas ad viae apertionem, quia nequitia intus concepta nequit exire, nisi ei via aperiat, ut Nabuchodonosor prius malitiam intus conceperat, et Deus exponendo ei gentem Judaicam, viam ei aperuit, et sic ille malitiam exercuit, quam prius intus clausam habuit. Alii vero referunt ad viae clausionem, quia Deus omnes alias vias, ne exire liceat, clausit, ut non habeat eliam per quam exeat. Hinc dicitur

aliquem praecipitare in peccatum, quia non claudit hanc viam per quam exit, sicut caeteras per quas non egreditur. Unde constat quod Deus non est causa quare per hanc prodeat, sed ipse qui exit; sed cur non per aliam egrediatur Deus causa est, et cur etiam potius per istam, quam per aliam, ex utroque est; cur deterius non peccet, Deus auctor est; cur vero tantum, et non minus, ex ipso est. Veluti, si quis esset in turre, volens seipsum per fenestram praecipitare, et aliquis alius omnes fenestras clauderet praeter unam, et ille per illam praecipitaret se. Ecce quod non per aliam: ille, qui claudit caeteras, causa est, quod per istam, non ille, qui claudit; sed ipse, qui praecipitavit se. Quod autem potius per istam, quam per aliam, ex utroque est. Sunt etiam qui ad occasionem eas referunt, veluti Domino intrante Hierusalem tota civitas commota est, et malitia prius concepta, accepta occasione, excitata est ad invidiam; et sic ad persequendum. Itaque vel ad permissionem, vel ad subtractionem gratiae, vel ad viae apertionem, vel viae non clausionem refertur, secundum quosdam quod dicitur: Tradidit illos in desideria cordis, et in passiones ignominiae, etc. (Rom. I.) Nos autem magis dicimus universa, quam ad unum aliquod singulorum, etsi non omnia ubique concurrant; semper tamen tria, scilicet permissio, et gratiae subtractio, et viae non clausio concurrunt; viae vero apertio, et occasio non in omnibus reperiuntur.

QUAESTIO XLVI.

Quomodo dicatur Deus tradere eos in passiones ignominiae, cum non solum ibi nil patiantur, sed etiam delectentur. Solutio. Propter effectum; quia enim poena aeterna sequitur, peccati hujusmodi passiones vocantur. Vel etiam in praesenti vita patiuntur. Non enim possunt sic peccare, quin patiantur, quin natura laedatur, corrumpatur, et aliquo bono privetur, et foedetur; et sic verum est jam eos in praesenti pati.

QUAESTIO XLVII.

Quaeritur iterum quid mali inferat reprobis, tradi in reprobum sensum, cum non sint poenituri. Qui enim excaecantur, ut ponant lucem in tenebras, et tenebras in lucem, videntur minus peccare per talem excaecationem, cum nihil faciunt contra conscientiam; unde quod majus est peccatum in se, minus est ei, a quo fit, cum minus fiat contra conscientiam. Itaque cum isti minus contra conscientiam peccent propter sensum reprobum, videtur eis prodesse sic excaecari. Solutio. Talis necessitas ignorantiae non habet excusationem, quia provenit ex perversa voluntate.

QUAESTIO XLVIII.

Quomodo Deus non peccet operando in cordibus eorum, ut inclinentur ad malum. Solutio. Si praedicta ad memoriam revocentur, patet responsio: hoc enim faciendo non immittit malitiam.

QUAESTIO XLIX.

Quomodo defendi possit, quin Deus crudeliter agat damnando istum, qui omni sibi subtracta gratia relictus sibi non potest non peccare: si enim non vitat, quod vitare non potest, quae culpa est illi? vel si ideo damnatur, videtur quod injuste agatur cum illo. Solutio. Ista impossibilitas est inexcusabilis, quae ex culpa et vitio propriae voluntatis processit; quia prius se praecipitavit, licet modo nolens peccet; Deus tamen ipsum juste pro peccatis damnat. Justum est enim ut qui in sordibus est, sordescat adhuc (Apoc. XXII).

QUAESTIO L.

Quomodo Deus non consentiat peccantibus, cum malum sciat, et prohibere possit, et expositor dicit. Consentire est non corrigere cum possis. Solutio. Deus multis modis corrigit, et arguit peccantes, tum naturali ratione, tum lege scripta, tum per ministros suos, tum per propria, vel aliena flagella: unde nullo modo dicendus est consentire peccantibus.

QUAESTIO LI.

Utrum aequaliter peccent facientes et consentientes. Solutio. In hujusmodi, quae variari possunt secundum diversas causas, generale iudicium dari non potest: secundum enim intentionem iudicandum est de talibus. (Rom. 3)

QUAESTIO LII.

Secundum duritiam, est impenitens, etc. Quaeritur quid sit poenitere. Solutio. Poenitentia est compunctio mentis de praeteritis, et propositum de futuro, vel dolor, quia fecit propositum quod amplius non est facturus. Quid est enim aliud poenitere vere, quam commissa deflere, et amplius deflenda ex proposito non committere? Dicitur etiam poenitentia satisfactio pro peccatis. Unde sacerdos dicitur poenitentiam injungere. Item poenitentia alia sera, alia infructuosa. Infructuosa, quae non prodest: ut illa Judae, et insensatorum dicentium. Nos insensati etc. (Sap. V.), Sera, quae tarde fieri solet cum tempus non sit. Dicitur itaque: Vere poenitens est, qui corde conteritur, et ore confitetur, et condignam exhibet satisfactionem.

QUAESTIO LIII.

Cum dicitur in die irae, etc. Quaeritur de die iudicii, quare dies irae dicatur potius quam misericordiae; sicut enim mali audituri sunt: *Ite in ignem aeternum*, ita boni audituri sunt: *Venite, benedicti Patris mei*, etc. (Matth. XXV.) Solutio. In eo quod dies irae dicitur, consulitur nobis, ut diem illum semper timeamus, et timendo aeternum incendium caveamus. Nota quod dies dicitur non pro tempore, sed pro manifestatione. Item notandum quod omnes ad iudicium venient tam boni quam mali. Bonorum, alii ut iudicent scilicet valde boni; alii ut iudicentur, ut minus boni. Item malorum, alii jam iudicati sunt, quorum damnatio jam certa est; alii adhuc iudicandi, quorum damnatio incerta est.

QUAESTIO LIV.

Quomodo intelligendum sit de sanctis quod judicabunt malos. Ad quod quidam respondent quod hoc nihil aliud est, nisi quod excellentia gloriae eorum apparebit quanta poena sint digni qui eos sunt persecuti, vel non imitati. Vel ideo dicti iudices sunt, quia in ipso iudicio manifestabuntur eis rationes aeternae, secundum quas fiet iudicium, et singulorum merita, de quibus fiet iudicium. Juxta illud Danielis: Sedit iudicium et aperti sunt libri (Dan. VII), scilicet rationum et meritorum: illi ergo quorum poena, vel gloria non adeo patet, iudicandi sunt in die iudicii.

QUAESTIO LV.

Quaeritur iterum circa illud secundum cor impenitens de peccato in Spiritum sanctum, quid sit, et quare dicatur irremissibile. An quia non potest dimitti; an ideo quia nunquam dimittetur, cum tamen possit; an quia vix, et raro, et difficile dimittatur. Solutio. Dicunt quidam quod peccatum in Spiritum sanctum est ex invidia divinae derogare bonitati: cujus peccati tanta est labes, quod qui sic peccant nunquam possint poenitentiae humilitatem subire. Alii dicunt quod desperatio vel impenitentia dicitur peccatum in Spiritum sanctum. Alii quod facibus invidiae seminare discordias inter fratres. Illis autem qui dicunt hoc peccatum posse dimitti, sic objicitur: Si hoc est possibile, quod talis culpa dimittatur, hoc proposito nullum sequitur impossibile; sed veritas dicit quod hoc peccatum non dimittitur neque in hoc saeculo neque in futuro (Matth. XIV); sed si dimitteretur, falsum esset ipsum non dimitti: quod est impossibile, quia Veritas mentiri non potest. De hoc peccato nullus certus est: hoc tamen scitur, quod si quis peccaverit, nunquam consequetur veniam.

QUAESTIO LVI.

Quomodo unicuique secundum opera sua reddat, cum hujus opera sint bona, et mala intentio. et illius mala opera, et bona intentio, cum ex affectu imponatur nomen operi, nunquid pro bonis operibus damnabitur, quia mala est intentio, vel pro malis salvabitur, quia bona est intentio? Solutio. Non sufficit intentio in omnibus ad hoc ut bona dicantur opera, sed semper exigitur ut bona sint ei a quo fiunt: si enim bona sint opera in se, et mala intentio, punitur pro mala intentione, non pro bonis operibus; nec remunerabitur pro eis, quia inutilia ei facta sunt per malam intentionem. Ad hoc vero, ut mala sint ei opera, non exigitur mala intentio; potest enim bona et mala esse intentio, operibus malis existentibus: qualiscunque fuerit intentio ex quo mala sunt opera, nocet ei qui fecit ea: in his autem quae sunt indifferentia, id est, quantum in se nec bona nec mala, iudicium debet referri secundum intentionem.

QUAESTIO LVII.

Quomodo secundum opera propria reddatur unicuique, cum iste bona per totam vitam operatur, et in fine cadit, et alter mala per totam vitam operatur, et in fine surgit, per poenitentiam; nonne qui bona operatus est damnabitur, et qui mala salvabitur? quomodo ergo secundum opera? Solutio. Opera cujuslibet dicuntur, cum quibus exit ab hac vita, quibus solis retribuet Deus; ea vero bona quae egit qui in fine cecidit mortificantur, et fiunt non sua per superveniens malum. Ita illius qui male vixit, et in fine per poenitentiam surrexit, per bona supervenientia mala quae fecit fiunt non sua; vel etiam iudicium fit respectu operum, ut puniatur minus, quia bona fecit, vel minorem habebit gloriam, quia peccavit.

QUAESTIO LVIII.

Quaeritur item quomodo secundum opera, cum iste habeat voluntatem male operandi, nec facultatem perficiendi; alter voluntatem bene operandi, nec facultatem implendi. Solutio. Opera eorum dicuntur ex quo sunt in eorum voluntatibus, nec in eis remanet quin fiant. Unde Dominus in Evangelio: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est in corde suo (Matth. V); nec tamen dicimus quod tantum puniatur modo quantum puniretur pro operibus ipsis impletis, sed sicut pro operibus, etsi non tantum pro sola voluntate puniretur.

QUAESTIO LIX.

Quaeritur de puero non baptizato quomodo fiat ei retributio secundum opera sua, cum statim moriatur antequam aliquid agat. Solutio. Opera parentum ejus in ejus conceptione et nativitate ipsius fiunt, et pro eis damnabitur tanquam ea actualiter egerit. Item de puero baptizato dicimus quod pro gratia baptismatis salvatur sine propriis meritis.

QUAESTIO LX.

Quaeritur de eo qui patitur pro Christo, et non operatur, quomodo ei secundum opus tribuatur? Solutio. Opera et pro passionibus et operibus accipiuntur, ut factum pro facto et non facto accipitur: cum fit quod non debet fieri, peccatum dicitur; quando vero non fit quod debet fieri, delictum est.

QUAESTIO LXI.

Cum culpa sit temporalis, et poena aeterna, quomodo reddet secundum opera? Solutio. Culpa malorum, quantum in ipsis est, aeterna est, in voluntate enim eorum fuit semper in malo manere: unde justo Dei iudicio in aeternum punientur. Vel etiam mala voluntas, et reatus culpae, et impenitentia cordis in ipso aeterna erunt. Unde Dominus dicturus est ad eos: Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem (Luc. I). Non dicet qui operati estis, sed qui operamini. Non poenitere enim peccatum est, et ipsi non possunt poenitere. Itaque in aeternum peccabunt, et sic pro culpa aeterna erit poena sempiterna.

QUAESTIO LXII.

Item cum boni plus quam meruerint sint accepturi, et mali minus quam possint secundum justitiam, puniantur, quomodo secundum opera? Solutio. Non est comparatio inter meritum et praemium, sed est sensus: qui plus meruit, plus accipiet, et qui minus, accipiet minus, secundum qualitatem et quantitatem: meritum enim unius et praemium modo est aequale et dissimile, modo est simile et inaequale cum merito et praemio alterius, ut duo martyres, vel duo confessores, qui ejusdem et aequalis meriti et praemii sunt, aequales et similes sunt in justitia et gloria; si autem unus martyr et unus confessor aequales sunt, dissimiles tamen sunt secundum qualitatem, quia iste martyr et ille confessor, etc.

QUAESTIO LXIII.

Quaeritur circa id quod dicitur: Tribulatio et angustia in omnem animam, etc. (Rom. II.) Nunquid in anima sola punietur homo, et non etiam in corpore? Quare ergo dicit, in omnem animam, et non in corpus, cum in utroque peccavit. Solutio. Quaedam sunt peccata animae, pro quibus ipsa punietur tantum, ut ira, invidia, infidelitas, de qua specialiter agit Apostolus in hoc loco: ideoque mentionem facit de poena animae, non poena corporis. Sunt etiam quaedam peccata corporis, pro quibus ipsum punietur, ut gula, luxuria, homicidia, contentiones, quae corporis ministerio exercentur; unde constat quod in utroque punientur, juxta illud: Duplici contritione contere eos (Jerem. XVII).

QUAESTIO LXIV.

Quaeritur de glorificatione corporis quid homini vel animae conferat, cum sola beatitudo hominis sit visio Dei, cujus sola anima capax est, unde videtur nil conferre gloriae, quae erit in corpore. Solutio. Glorificatio corporis ad augmentum gloriae et gaudii ipsi animae erit. Nam valde gloriabitur, cum viderit corpus prius adeo infirmum et imbecille sic solidatum, ut nullam amplius laesionem sustinere valeat.

QUAESTIO LXV.

Quaeritur cum animae gloria sit Deum contemplari, et ipsius visione frui, et in ipso omnia cognoscere: erit enim Deus omnia in omnibus (I Cor. XV) existens speculum omnis creaturae, sicut omnis creatura modo speculum est Dei; cum hoc, inquam, sit, quomodo glorificatio corporis ei convenire dicetur, ut ejus augeatur beatitudo. Solutio. Hanc glorificationem jam in ipso Deo cognoscat, et contemplatio erit pars beatitudinis ejus.

QUAESTIO LXVI.

Cum dicit Apostolus: Non est acceptor personarum Deus (Act. X), quaeritur quid sit personas accipere. Nonne dicit Apostolus: Cui honorem, honorem; cui timorem, timorem (Rom. XIII). Nonne majorem reverentiam debemus exhibere uni quam alteri? Solutio. Ille personas accipit, qui pro aliquo, quod hominis est hominem veneratur, et aliis praefert, quod non facit Deus. Cum enim timorem vel honorem iis qui in dignitate sunt constituti exhibemus, non facimus hoc, nisi propter Deum, cujus gerunt personam, vel cujus sunt ministri.

QUAESTIO LXVII.

Factores legis justificabuntur. Quaeritur an impletio legis justificet, quod sic videtur ex iis cum legisperitus quaereret a Domino: Quid faciens vitam aeternam possidebo? Dominus respondit: Quid scriptum est? quomodo legis? Et ille: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua; et ex tota mente tua, et proximum sicut te ipsum, et Dominus ait illi: Hoc fac, et vives (Luc. X). Ecce mandatum legis observatum confert vitam aeternam. Unde legitur quod justificat lex impleta (Rom. II). Idem in alio loco, cum adolescens ait ad eum: Quid faciens vitam aeternam possidebo? Et Dominus ad eum: Honora patrem et matrem; non occides, non furtum facies, non moechaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces uxorem proximi tui, nec rem. Et ait adolescens: Haec omnia ab adolescentia mea custodivi. Et Dominus intuitus est eum, et dilexit (Matth. XIX; Exod. XX; Marc. X; Luc. XVIII): quod non fecisset, nisi justus esset ex observatione mandatorum Dei. Quod autem subditur: Si vis perfectus esse (Matth. XIX), etc., ad perfectionem pertinet justitiae. Item Paulus: Mandatum legis, quod erat ad vitam, inventum est mihi ad mortem (Rom. VII). Item Beda: Lex suo tempore custodita non solum bona temporalia, sed etiam aeterna conferebat; unde manifestum est quod lex impleta justificat. Sed Apostolus asserit, quod lex neminem ad perfectum perduxit, dicens ex operibus legis non justificatur omnis caro, et si ex lege justitia, tunc Christus gratis mortuus est (Galat. II): et multa alia in hunc modum. Ideoque quidam dicunt quod praecepta illa quorum impletio confert justitiam, sunt praecepta Evangelii, etsi in lege sunt scripta. Qui enim facit ea, homo evangelicus statim efficitur; nec est homo legis. Hi etiam dicunt, quod praecepta illa secundum quod in lege intelliguntur impleta, non justificant immediate, sed solummodo faciunt idoneum ad fidem Christi suscipiendam, per quam solam habetur salus: dicunt enim quod qui ostendit exterius se Deum diligere et proximum, etsi interius non diligit corde, quantum in lege est, legem custodit; ipsa manum quidem, et non animum reprimat.

Cui solutioni sic objicitur: Si per observationem illorum praeceptorum tantum exterius factam, fiant idonei et digni, ut fidem Christi recipiant, fides non ex gratia, sed ex meritis datur. Item si idonei, quomodo sciunt quod recipient; unde non videntur convenienter solvere quaestionem superiorem. Quae est enim major perfectio quam diligere Deum toto corde, et proximum sicut semetipsum. Ideoque dicimus quod impletio praedictorum praeceptorum justificat immediate, non tamen lex, quae non sufficit, sed infirma est sine gratia, ad sui ipsius impletionem; nec dat gratiam, nec Christi fidem aperte demonstrat, sine qua praecepta legis non implentur: demonstrat quidem patriam, sed non ostendit viam, qua eundum est, nec quo. Unde Apostolus: Ex operibus legis non justificatur omnis caro.

Sed dicet aliquis. Haec auctoritas manifeste contradicit tuae solutioni. Nonne contraria sunt, justitiam esse impletione praeceptorum legalium, ut superius asseruisti, et neminem operibus justificari? Solutio. Opera legis vocat Apostolus, quae fiunt solo timore, quem immittit lex, ex quibus non est justitia. Notandum est quod lex pluribus modis dicitur: quandoque enim lex vocatur liber Moysi, quandoque caeremoniae et legales observantiae, quandoque decem praecepta in duabus tabulis conscripta, quandoque liber psalmodum, quandoque etiam lex dicitur quaecunque observatio, ut cum dicitur: Haec est lex hujus, vel illius rei. Naturalis etiam ratio lex vocatur. In Novo etiam Testamento pluribus modis accipitur lex; unde lex fidei, lex spiritus, lex gratiae, lex carnis, lex membrorum, lex peccati, lex mortis.

QUAESTIO LXVIII.

Quaeritur de circumcissione, cui praecepta sit, et quare, et quare in partibus genitalibus et non in aliis, et quare maribus et non feminis, et quam efficaciam habuit, et quare ei baptismus successit. Est autem circumcisio amputatio illius pelliculae quae praeest in virilibus; unde et illa pellicula praepudia appellatur; ex quo gentes praepudiatas dicuntur, eo quod sint absque putatione, id est caesione. Praecepta autem primum est Abrahae; unde ipse et tota ejus familia circumcisa est. Nec est facta haec praecipio communiter omnibus vel generaliter, sed tantum Judaeis. Unde dictum est: Anima, quae circumcisa non fuerit, peribit de populo suo (Gen. XVII). Populus Dei populus Judaeorum est. Praecepta autem haec est ratione, voluit enim Deus populum suum ab aliis secerni, et eorum corda et a vitiis, et a concupiscentiis circumcidi, et ut hoc in exterioribus ostenderet, praecipit eos in carne circumcidi: et in partibus genitalibus potius quam in aliis. Nam cum duo sint, per quae maxime consortium contrahitur inter aliquos, scilicet connubium et victus, in utroque voluit Deus populum secerni, unde victum prohibuit gentibus communem, videlicet carnem porcinae. Circumcidi quoque in genitalibus jussit, ne partes illas sanctificatas, cum immundis mulieribus commistione aliqua polluerent, et ut carnes tanquam portam nativitatis nostrae corruptas a vitiis reservarent. Et feminae gentiles videntes cunctos mares praecisos eorum matrimonia evitarent. Solis maribus ideo praecepta est, quod nullus, qui sine peccato esset, ex virili semine nasciturus erat; ex femina vero erat.

QUAESTIO LXIX.

Quaeritur item cujus fuerit efficaciae? Et dicunt quidam, quod ejusdem fuit, cujus et nunc baptismus, nisi quod non mittebat ad regnum. Sed si hoc est, ergo in circumcissione erat peccatorum remissio; ergo justitia, et sic ex lege, quod negat Apostolus. Solutio. Dicimus quod in circumcissione non erat omnium peccatorum remissio, sed tantum originalis; sed in baptismo fit omnium remissio, et insuper fit virtutum collatio. Utrum autem hanc omnimodam efficaciam habuit baptisma ante passionem solet quaeri. Et dicunt quidem quod non. Potest tamen dici, quod post Christi mortem illis, qui ante crucem purificati sunt, ipsius baptismatis sacramento tantum collatum est, quantum et illis, qui post baptizati sunt.

QUAESTIO LXX.

Deinde quaeritur quare circumcisioni successit baptisma. Solutio. Propter tria: propter suavitatem, propter decorem, propter ipsius circumcisionis imperfectionem. Durum quippe erat circumcidi, et honestius aquis abluī quam cultro caedi: generalius etiam est baptisma non solum manibus, sed etiam feminis conveniens, et tam Judaeis quam gentilibus.

QUAESTIO LXXI.

Quaeritur quomodo dicat hic Apostolus circumcidi prodesse, cum in sequentibus dicat: Si circumcidamini, Christus vobis nihil prodest (Galat. V). Solutio. Hoc dictum est secundum statum diversorum temporum. Tempore enim legis profuit ipsam observare; tempore gratiae non prodest secundum litteram, imo obest.

QUAESTIO LXXII.

Quaeritur de quo statu dicetur: Quid igitur est amplius, etc.
Solutio. De priori, in quo Judaei erant ante incarnationem Domini.

QUAESTIO LXXIII.

Item quaeritur quid ad rem pertineat quod dicit, cum illi, quibus scribebat, non essent in illo, sed in statu fidei. Responsio. Ne nos, qui de gentibus credidimus, contra Judaeos superbiremus.

QUAESTIO LXXIV.

Quaeritur an homo assumptus sit mendax? Videtur quod sic, quia est homo: et omnis homo mendax. Mendax enim dicitur quis, non quia mentiatur vel peccet, sed quia mutabilis est, et nunquam in eodem statu permanet (Job XIV), et per peccata potest diffluere. Quod totum etiam de homine assumpto quidam praesumunt asserere, quod sic conantur affirmare. Si homo assumptus potuit a Verbo non assumi, potuit peccare; sed potuit non assumi, ergo potuit peccare: quod videtur, si antecedens concedatur: sed omnes concedunt, quod potuit non assumi. Solutio. Non est concedendum quod homo ille potuit peccare: cum enim dicitur homo ille, per ille, notatur personalis proprietas, in qua impossibile est eum peccare; sed in consequentia, cum dicitur, si homo ille potuit non assumi, potuit peccare, non intelligitur illa personalis proprietas, sed sine illius respectu natura humana datur intelligi. Item alia via volunt idem probare. Christus cum venit in Hierusalem, potuit ire in Galilaeam, et si iret tunc in Galilaeam, nunc non pateretur; et si non pateretur, non impleret imperium Patris, cuius imperio passus est: sed potuit tunc non pati in Hierusalem, et inobediens esse, et sic peccare. Solutio. Potuit sic quidem non ire Hierusalem. Potuit ergo non implere praeceptum Patris: hoc non sequitur si enim non pateretur tunc, quod possibile erat; unde ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. X): si hoc, inquam, esset quod tunc non pateretur, non esset imperium Patris eum tunc pati ibi; sed haec duo simul esse impossibile est: quod Pater praecepisset eum tunc pati, et quod ipse tunc non pateretur: haec est communis solutio.

QUAESTIO LXXV.

Quaeritur de hac hypothetica: Si iniquitas nostra justitiam Dei commendat, etc. Utrum sit vera, et an consequens necessario ex antecedente consequatur, et qualiter intelligatur. Solutio. Iniquitas nostra commendat justitiam Dei: duobus modis intelligitur: vel quod, ex qualitate sui, Dei justitiam commendabilorem faciat, quod falsum est; et secundum hanc intelligentiam vera esset consequentia: si hoc esset, iniquus Deus esset, qui puniret peccata. Potest etiam intelligi, quod ex comparatione nostrae injustitiae commendabilior apparet justitia Dei, et hoc verum est; sed secundum hanc intelligentiam non est vera consequentia, nec consequens sequitur ex antecedente: nunquam enim falsum sequitur ex vero.

QUAESTIO LXXVI.

Quaeritur qualiter intelligendum sit quid adhuc ego tanquam peccator judicor? cujus vox est an conversi, an non conversi? Si conversus loquitur, non judicatur tanquam peccator; si nondum conversus loquitur, Deus in illius mendacio nondum glorificatur. Solutio. Vox est conversi, et iterum lapsi.

QUAESTIO LXXVII.

Quaeritur an Deus velit malum fieri, cum ipse malis nostris utatur ad bonum et ad gloriam suam, sicut abutimur bonis ejus ad contumeliam nostram. Solutio. Non vult malum fieri. Non enim est concedendum, quod velit malum fieri, vel velit non fieri: si enim vellet malum fieri, auctor esset mali, cum ipso volente aliquid fieri, non sit aliud quam ipso auctore. Item si vellet non fieri, et tamen fieret, aliquid ejus voluntati resisteret. Sunt tamen, qui dicunt quod Deus malum fieri velit, sed secundum hos voluntas dicitur pluribus modis scilicet pro permissione, pro beneplacito, pro praeceptione et prohibitione. Vult mala fieri, id est, permittit, non quod sit auctor eorum.

QUAESTIO LXXVIII.

Utrum bonum sit malum esse? Solutio. Bonum dicitur pluribus modis: bonum expediens, bonum qualitate sui, etc. Similiter malum multipliciter dicitur scilicet quod nocet, quod corrumpitur: pravus actus et prava voluntas, quae est peccatum privatio omnis boni; quaelibet inordinatio peccatum dicitur. Cum ergo dicitur bonum est malum esse, diligenter videndum quid nomine boni vel mali intelligatur.

QUAESTIO LXXIX.

Cum dicit: Causati sumus omnes esse sub peccato, etc. Non videtur esse argumentum necessarium ad demonstrandum Iudaeos non praecellere gentiles; quia utrique fuerunt sub peccato etiam mortali: potuit enim evenire quod hi essent sub minore, et illi sub majore peccato: unde magis digni et idonei ad gratiam suscipiendam quam caeteri videntur. Solutio. Si utrique fuerunt sub peccato, scilicet mortali, quod notat Apostolus, qui dicit sub peccato quasi depressi et servi: constat quod nec illi meruerunt gratiam, sed poenam. Quare si gratia eis confertur, scilicet fides et caetera dona, hoc non est ex meritis eorum, sed ex sola bonitate Dei: ergo quantum in ipsis est, nec praecellunt. Non negamus tamen quin illi, qui sub majore peccato fuerunt, essent minus idonei ad gratiam percipiendam: cum quibus misericordius actum est quam cum aliis, qui sub minore peccato fuerunt. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit et gratia (Rom. V), etsi gratia horum non esset major quam illorum in semetipsa, tamen superabundavit gratia, secundum quantitatem hominum. Non est in hoc loco discutiendum utrum Iudaei majore peccato subjecti essent quam gentes.

QUAESTIO LXXX.

Non videtur esse verum, quod dicitur: Non est intelligens, aut requirens Deum. Nam multi in populo illo Dei intelligentiam habuerunt, scilicet quod unus, quod Creator, et omnipotens: si enim ideo dicitur non intelligens, quia perfecte non intellexit, sic et homines gratiae, quia nondum perfecte intelligunt nisi per fidem, non intelligentes dici possunt. Solutio. Non intelligens quis dici potest, qui etsi cognoscat Deum in majestate, non tamen cognoscit eum in humilitate et pietate. Vel non intelligens Deum perfecte quis dicitur, qui, etsi aliquam notitiam habeat, non tamen per charitatis experientiam; vel non intelligens Deum perfecte, scilicet quia ipse solus Creator omnium, insuper et auctor totius justitiae est, quod Judaei non intelligunt: suam justitiam constituentes, justitiae Dei non sunt subjecti; imo quodammodo se faciunt Deum, cum dicant se propria virtute sine gratia Dei justificari, se auctores justitiae asserentes, quod Deus potest facere. Unde Apostolus dicit, quod in Evangelio revelatur justitia Dei, non hominis (Rom III). Et alibi: Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est (ibid.). Et si quandoque legatur justitia hominis, ut David saepe dicit justitia mea: sic intelligatur oportet, quae est hominis accipientis, et eadem Dei dantis est.

QUAESTIO LXXXI.

Quaeritur de eo quod dicitur: Quaecunque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur, etc. Nunquid etsi ad Judaeos loquitur, ideo omnia ad Judaeos pertinent; quia ad Judaeos dicta sunt. Solutio. Sic intelligendum est: Ita loquitur eis quod ea, quae loquitur, ad eos pertinent. Quod iterum videtur esse falsum: multa enim dicuntur de gentibus in lege. Unde oportet intelligere quaecunque loquitur sine determinatione et distinctione, ex qua sit certum, an ad gentes fiat sermo: ita quod de gentibus his, inquam, loquitur, quae sunt ex lege, ita quod ad eos pertinet quod dicitur. Cui sententiae sic objicitur. Nonne David, et alii multi justii erant, et tamen erant in lege, et si hoc est, quomodo ad eos pertinet, quod dicitur, non est intelligens. Solutio. Esse in lege duo notat, scilicet quaerere justitiam ex lege, et ex toto ei inniti, ut illi, qui ex timore eam exterius observant, et secundum hoc David, caeteri justii non erant in lege. Non enim ex ipsa lege justificari quaerebant, sed ex fide Christi adhuc futuri; et sic erant homines Evangelii, non legis. Dicuntur etiam esse in lege illi, quibus lex data est, et qui opera legis faciunt: et secundum hoc David, et illi consimiles in lege erant, quia eis data est lex, et eam custodiebant propter eos quibus lex erat necessaria, ne exemplo eorum legem contemnerent. Notandum est tria genera hominum esse scilicet homines legis naturalis, legis scriptae et gratiae. Homines legis naturalis dicuntur qui solam legem naturalem habent, nec aliquid superadditur. Homines legis scriptae sunt illi, quibus lex scripta est data, nec habent aliquid superadditum. Homines gratiae sunt quibus data est ipsa gratia. Vel aliter: Homines legis naturalis dicuntur, qui ex suis viribus quaerunt justificari; homines legis scriptae dicuntur, qui legi innituntur, existimando quod lex justificet. Homines gratiae dicuntur, qui non aliunde, nisi sola gratia quaerunt justitiam et salutem.

QUAESTIO LXXXII.

Cum dicitur: Quoniam ex operibus legis non justificatur omnis caro, quaeritur de Moyse, et David, et aliis justis, qui fuerunt tempore legis, an sunt ex operibus legis justi: quod videtur, quia ex charitate ea fecerunt. Solutio. Sola fide futuri ita quod non ex operibus legis justi erant illi antiqui. Nota quod opera legis secundum quosdam dicuntur, quae cum lege sunt instituta, et cum lege terminata scilicet caeremonialia, quae non fuerunt instituta ad justificationem, sed ad futurorum significationem; secundum autem alios opera legis dicuntur, quae fiunt solo timore, et non amore: de quibus constat quod non justificant: unde dicitur lex manum cohibere, et non animum.

QUAESTIO LXXXIII.

Quare opera legis cum charitate facta non justificant sicut opera Evangelii, nonne moralia praecepta impleta justificant? Ex his videtur quod opera legis justificant. Solutio. Non quidquid praecepto legis tenemur facere, dicitur opus legis; sed illud quod cum lege est institutum, et cum lege terminatum. Vel quod melius est: opera legis sunt, ad quorum impletionem sufficit lex, quae fiunt solo timore temporalis poenae, quae neminem justificant.

QUAESTIO LXXXIV.

Quaeritur quae sit differentia inter opera legis et Evangelii; quia si opera Evangelii solo temporalis poenae timore fiant, non justitiam alicui conferunt, sicut nec opera legis. Solutio. Ad opera legis non pertinent nisi exteriora tantum: unde lex manum prohibet. Ad opera Evangelii etiam interiora, ut affectus et motus interiores, in quibus consistit justitia.

QUAESTIO LXXXV.

Quaeritur de eo quod dicitur: Per legem cognitio peccati, etc.,
cujus peccati cognitio facta sit per legem? Pluribus enim modis
dicitur peccatum, quandoque culpa, quandoque poena peccati. Unde
dicitur Deus peccata nostra portare, id est, poenam pro peccato:
quandoque hostia pro peccato, unde Christus factus est pro nobis
peccatum (II Cor. V), id est hostia pro peccato. Dicitur etiam
quandoque satisfactio pro peccato, vel poenitentia pro peccato
injuncta: quaelibet etiam inordinatio cujuslibet rei dicitur peccatum.
Unde dicitur citharoedus peccasse, si semper oberrat eadem chorda.
Item peccatum opus peccati, et reatus peccati dicitur: qui secundum
quosdam alius est a culpa, secundum alios idem quod culpa.
Quaeritur igitur cuius peccati cognitio facta sit per legem? Solutio.
Dicunt quidam quod illius, quod est in voluntate, peccati cognitio
facta sit per legem, quia ante legem peccatum, quod est in opere,
tantum credebatur esse peccatum et concupiscentia ignorabatur esse
peccatum.

QUAESTIO LXXXVI.

Quaeritur iterum quare lex non justificet, cum ita peccatum manifestet. Quid enim aliud facit Evangelium nisi quod manifestat peccatum, docens quid sequendum, quid vitandum: quod et lex facit? Item quod lex ad perfectum ducat volunt quidam probare verbis Domini, qui de praecepto legis respondit adolescenti: Hoc fac, et vives (Luc. X). Item: Diliges Dominum Deum tuum, etc. (Matth. XIX.) Hoc est praeceptum legis, sed hoc observatum justificat, ergo lex ad perfectum ducit. Item dicit Beda: Lex observata suo tempore, non solum conferebat temporalia, sed etiam aeterna. Solutio. Ut omnibus hujusmodi quaestionibus fiat responsio dicimus, quod lex dicitur mandatum sine gratia, quod nunquam confert salutem; Evangelium autem mandatum dicitur cum gratia, quod justificat, et ad vitam perducit aeternam.

QUAESTIO LXXXVII.

Nunc autem sine lege justitia est, etc. Quaeritur quomodo utrumque verum sit, justitiam Dei sine lege manifestari, et a lege et prophetis testificari? Solutio. Apostolus dicit justitiam Dei esse sine lege, non manifestari sine lege.

QUAESTIO LXXXVIII.

Item cum dicitur: *Justitia Dei per fidem Jesu Christi*, quaeritur de fidei hac virtute, utrum aequè possit haberi a bonis et a malis? Solutio. In responsione hujus quaestionis moderni dissentire videntur. Alii enim dicunt quod haec virtus fidei tantum a bonis habetur, et nullo modo a malis: ipsa enim est quae per dilectionem operatur. Ideoque, inquit, ubi non est dilectio, nec fides. Aliis autem videtur, quod a bonis et a malis habetur aequaliter. Quid enim aliud est fidem habere, nisi credere ea quae credenda sunt? Sed omnia quae credit iste bonus, credit et iste malus, quomodo ergo non habet eamdem fidem, maxime cum Augustinus dicat quod fides potest haberi sine charitate, et Apostolus: Si, inquit, habuero omnem fidem, ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum (I Cor. XXXI): quomodo hoc diceret, si fides sine charitate haberi non possit?

QUAESTIO LXXXIX.

Justificati gratis per gratiam Christi. Quomodo dicat gratis per gratiam? nonne sufficeret gratis vel per gratiam? Videtur quod alterum superfluat. Solutio. Gratis dicit, id est sine omni merito nostro, per gratiam, id est per gratuita dona sua. Saepe etenim multa nobis confert per gratiam quidem, non tamen sine omni merito nostro: quod tamen non fit sine gratia ipsius.

QUAESTIO XC.

Per redemptionem, quae est in Christo Jesu, etc. Quaeritur cur Deus per mortem suam hominem redemerit, quem solo verbo liberare potuit? Solutio. Quamvis alius modus esset possibilis Deo, nullus tamen erat convenientior nostrae miseriae: quia et in eodem nobis contulit remedium, et humilitatis et dilectionis praebeuit exemplum. Remedium in hoc consideratur, quia diabolus misit manum in eum, qui immunis erat a peccato: in quo quidquam quod suum erat non invenit. Ideo merito eos, quos quodam jure tenere videbatur, amisit, credentes in eum, qui per mortem suam omnibus obtemperantibus sibi factus est causa salutis: non enim pro se, sed pro nobis passus est nobis concedens merita sua, ut pro eis nobis fieret, quod sibi fieret, si indigeret. Ad humilitatem autem provocavit nos in hoc, quod de secreto sinu paternae majestatis descendens sic se exinanivit, ut formam servi acciperet (Philipp. III). Ad charitatem in hoc nos invitavit: quia cum sit Dominus gloriae, talis, et tantus, et taliter pro impiis et peccatoribus mortuus est. Nota quod si solo verbo hominem redimeret, nulla injuria diaboli fieret. Vel si Deus per angelum genus humanum reformaret, non ideo angelo salus hominis ascribenda esset. Multa enim Deus per angelos operatur, quae tamen non angelis sunt, sed Deo tribuenda: ideo autem per se non per alium nos redemit, quia nullius alius tanta possent esse merita, ut sufficerent ad totius mundi redemptionem.

QUAESTIO XCI.

Quaeritur an Deus potuit facere convenientiorem modum redemptionis? Si dicatur quod non potuit, videtur quod potentia Dei terminum habeat, et non sit immensa: si dicatur quod potuit, quomodo iste convenientissimus est? Solutio. Licet in hoc terminum habeat, non tamen simpliciter concedendum quod terminum habeat. Vel licet iste modus nostrae miseriae sit convenientissimus, non tamen est necesse, quod sit convenientissimus absolute.

QUAESTIO XCII.

Quaeritur cui pretium nostrum sit datum, an diabolo, an Deo? Solutio. Deo datum, non diabolo est: quia nulla injuria facta est diabolo, quia non erat nisi tanquam carcerarius, nec etiam vellet illud recipere, ut hominem perderet: nolenti autem dandum non erat, ne ei injuria fieret.

QUAESTIO XCIII.

Quaeritur a quo sit homo redemptus? Solutio. A diabolo, a peccato, a tormento. Insuper est reconciliatus Deo et haec est gemina efficacia sanguinis Christi.

QUAESTIO XCIV.

Quaeritur in quo potestas diaboli per mortem Christi diminuta est. Sicut enim ante potestatem habuit tentandi bonos et malos: sic et modo. Solutio. Non secundum essentiam, sed secundum efficaciam diminuta est: quia non potest praevalere quantum ante, maxime quia vires resistendi datae sunt homini, et quanto homo est fortior ad resistendum, tanto hostis ad impugnandum debilior.

QUAESTIO XCV.

Quaeritur cum dicitur ad ostensionem justi, etc., de antiquis justis, qui in inferno tenebantur, an peccata eis essent dimissa per fidem et poenitentiam: et si dimissa erant, quare in inferno tenebantur: sine enim peccatorum remissione non erant justi. Solutio. Omnia dimissa peccata erant eis per fidem et dilectionem, sed omnimodum effectum remissionis consecuti sunt. Duplex est remissionis effectus, scilicet, carere poena, et frui gloria, alterum tantum ante mortem Christi habebant: quia poenam actualem non sentiebant, alterum nondum acceperant, quia non videbant Deum. Item opponitur: Nonne justi erant et sic digni gloria? quare ergo non dabatur eis id quo erant digni? Solutio. Justitia eorum non erat tanta, quae sufficeret ad vitam obtinendam sine morte Christi, nec etiam eorum peccata dimissa simpliciter, nisi sub quadam exspectatione et sponsione futuri, qui pro eis satisfaceret. Unde Apostolus dicit Christum mortuum non solum propter remissionem praesentium, sed etiam praecedentium delictorum; quia ipse est agnus, qui occisus est ab origine mundi (Hebr. IX).

QUAESTIO XCVI.

Utrum Deus posset eos damnare aeterna poena, cum essent justi, et justos juste punire non posset: quod enim injustum est, Deus facere non potest: et si eos punire non potuit, in quo eos sustinuit? Solutio. Necessarium erat ut pro originali peccato satisfaceret, et cum ipsi satisfacere non possent, nisi alius pro eis satisfaceret, Deus juste eos punire posset. Non tamen oportet concedere quod justos puniret. Hoc enim esset post mortem Christi: non enim simpliciter nisi in comparatione mortis Christi justi dicendi sunt: non enim habebant tantam actualem justitiam ex qua possent juste exigere vitam aeternam, sicut nec nos sine morte Christi: justos tamen eos vocat Scriptura, quia tantum habebant quantum Deus exigebat, quia quod eis deerat, Christus erat suppleturus.

QUAESTIO XCVII.

Cum dicitur: Per quam legem factorum? etc., quaeritur cur lex Mosaica, lex scripta dicatur, lex factorum, et non Evangelium: sed lex Evangelii lex gratiae, et lex justitiae: sicut enim illa habet opera, sic et ista. Solutio. Lex Mosaica dicitur factorum, quia ea quae facienda sunt tantum jubet, et non confert gratiam, per quam impleantur quae jubentur: ideoque littera occidens mandatum sine gratia appellatur. Evangelium vero jubet quidem quae facienda sunt: sed insuper confert gratiam, per quam quae jussa sunt impleantur. Vel ideo: lex scripta lex factorum appellatur, quia homines legis totam justitiam suam in operibus legis constituebant: lex autem fidei vel gratiae sic dicitur, quia homines gratiae totam summam et efficaciam salutis suae in sola gratia constituunt: scientes, quod sicut nemo salvatur ex justitia operum: sic nemo justificatur ex operibus justitiae. Non enim ex bonis operibus justitia, sed ex justitia bona opera.

QUAESTIO XCVIII.

Nonne et gentium, etc. Probat Apostolus quod Deus est gentium, quia earum est creator. Sed sic videtur, quod sit Deus lapidum. Solutio. Est quidem Deus creator lapidum, sed aliter est creator gentium, quas creavit ad imaginem et similitudinem suam: unde merito gentium dicitur, tanquam ab eis vere colendus.

QUAESTIO XCIX.

Utrum opera, quae praecedunt fidem, sint penitus inutilia, an ad aliquid prosint; videtur enim quod nil prosint, quia tota vita infidelium est peccatum. Solutio. Bona opera, quae fiunt ante fidem, etsi non prosint ad vitam promerendam, valent tamen ad suscipiendam, ut quibusdam videtur, ut apparet in Cornelio.

QUAESTIO C.

Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus. Quaeritur quomodo hoc sit verum cum alibi dicat: Si ea, quae destruxi, iterum reaedifico, praevaricatorem me constituo: et legi per legem mortuus sum (Galat. II). Ibi dicit se legem destruxisse: hic dicit quod eam non destruit, sed statuit. Solutio. Destruere legem duobus modis accipitur. Unde hic Apostolus dicit, quod legem non destruit, id est non ostendit legem inutilem esse in suo tempore, et nil valere, nec spiritualiter implendam esse. Alibi dixit, quod eam destruxit, id est post veritatis impletionem debere cessare secundum carnalia praedicavit.

QUAESTIO CI.

Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam (Rom. IV). Quaeritur cur dicat reputatum est, quasi non esset vera justitia quam habuit per fidem, sed aliquid quod reputatum est ad justitiam: si enim deberes mihi equum, non convenienter dicerem: Da mihi equum, et reputabo illum pro equo; sed congrue dicere valerem: Da mihi asinum, et reputabo eum pro equo. Solutio. Si homo non peccasset, haberet omnimodam justitiam, quae consistit in omnimoda praeceptorum Dei impletione, ut nil omnino concupisceret contra rationem, et ut Deum ex toto corde diligeret, sed post peccatum, et propter peccatum homo non potuit hanc perfectam justitiam habere, cui merito debetur aeterna beatitudo: sed Deus per gratiam suam dat homini fidem, quam item per eandem gratiam reputat pro illa perfectione: ac si justitiae perfectionem haberet.

QUAESTIO CII.

Ei autem, qui operatur, merces non imputatur, etc. Quaeritur de quibus operibus hic agat: utrum de interioribus, an de exterioribus. Exteriora sunt ut vestire pauperes, et caetera hujusmodi, quae multi non operantur, licet habeant tempus operandi, ut viri contemplativi, unde videntur indigni salute, si de hujusmodi operibus hic fiat sermo. Opera interiora sunt, ut credere, amare, orare, quae omnibus communia sunt fidelibus, quia sine iis non est salus, de quibus si hic agitur, quomodo fides sine operibus reputatur ad justitiam ei, qui non habet tempus operandi? Solutio. De operibus exterioribus agit, quae exiguntur ab iis, qui habent facultatem ea faciendi, et illis, qui non habent facultatem ea faciendi, voluntas reputatur pro facto.

QUAESTIO CIII.

Secundum propositum gratiae Dei, etc. Hic solet quaeri de gratia, et merito. Videtur enim sic totum ex gratia, quod meritum nil conferat; vel si aliquid ex merito, quod non totum ex gratia. Quod autem totum sit ex gratia, Scripturae testantur. Unde Apostolus: Quid habes quod non accepisti? (I Cor. IV.) Gratia Dei sum, id quod sum (I Cor. XV). Et illud: Gratiam pro gratia (Joan. I). Quid ergo dicendum? Dicere, quod meritum nihil sit, error est Manichaeorum, sicut asserere totum esse ex libero arbitrio, error est Pelagianorum. Solutio. Cum dicitur totum ex gratia esse, meritum non excluditur, cum meritum sit ex gratia. Ideoque videndum est quid gratia Dei operetur in nobis sine nobis, et quid operetur in nobis non sine nobis. Gratia itaque praeveniens quae dicitur etiam operans, sanat liberum arbitrium, liberando illud a jugo peccati: et hoc facit in nobis sine nobis: deinde voluntas sanata non est otiosa, nec in vacuum Dei gratiam accipit, quod operatur non per se, sed cum gratia, imo gratia Dei cooperatur libero arbitrio: unde cooperans dicitur; et idem opus vel meritum dicitur esse ex gratia et voluntate: non enim seorsum operatur, sed simul. Unde licet totum sit ex gratia, non est consequens quod nihil sit ex merito, vel ex libero arbitrio, veluti si quis inveniret parvulum in luto jacentem et impotentem surgere, et erigeret eum, deinde manum ejus teneret, ut ambularet, ipsa ambulatio esset ex utroque, sicut ipsa erectio ejus tantum ab inventore et non ex parvulo, sic: ex gratia praeveniente est tantum, quod bonum volumus, sicut ex gratia subsequente, non dico tantum, sed etiam ex libero arbitrio per gratiam sanato et deliberato, quod bonum operamur.

QUAESTIO CIV.

Beati, quorum remissae sunt iniquitates. Quaeritur de peccato originali quid sit, de quo doctores subobscurè disserunt. Alii enim dicunt, quod peccatum originale est reatus aeternae poenae, id est debitum et obnoxietas, qua addicti sumus poenae: sed secundum hoc originale peccatum non est culpa, sed poena. Sed quod sit culpa, auctoritates testantur, quod concedere oportet. Alii autem dicunt quod originale peccatum sit fomes peccati: concupiscentia, vel concupiscibilitas: lex membrorum, lex carnis, languor naturae, tyrannus qui habitat in membris nostris: vitium innatum, quod parvulum facit habilem concupiscere: adultum concupiscentem: his, et aliis nominibus peccatum originale nuncupatur.

QUAESTIO CV.

Quare originale vocetur quaeri solet. Solutio. Quia ex vitiosa nostrae originis conditione trahitur.

QUAESTIO CVI.

Item quaeritur quare posteris imputetur? Responsio. Quia parentum concubitus non fit sine libidine, nec filiorum conceptus sine peccato.

QUAESTIO CVII.

Quomodo in baptismo deleatur? Solutio. Ex toto secundum reatum mitigatur, et debilitatur secundum actum vel affectum. Alii vero dicunt, quod originale peccatum est privatio cujusdam originalis justitiae, quam haberet homo, si non peccasset: ideoque quia privatur justitia, privatur et gloria, nec aliam poenam sustinebunt, qui pro solo originali peccato punientur, nisi quod visione Dei semper carebunt. Item cum anima non sit ex traduce, sed sola caro, quaeritur quomodo hoc peccatum per carnem trahatur: non enim ipsa sine anima potest habere culpam, quae non est, nec esse potest nisi in rationali creatura: quod enim non est capax justitiae, nec peccati.

QUAESTIO CVIII.

Quomodo ergo in propagatione prolis a parentibus transit per carnem, quod non potest esse in sola carne sine anima? Solutio. Peccatum dicitur transire, quia ejus causa transit, quae est pollutio et immunditia quaedam, quam invenit anima in carne cum ei infunditur, et ex qua polluitur: unde cum sola anima concupiscat, non tamen anima dicitur concupiscere, quia anima ex carne concupiscit.

QUAESTIO CIX.

Utrum unquam anima sit talis, qualis a Deo est creata: si enim munda creata est a Deo, et ex quo fuit carni conjuncta et copulata fuit immunda, sequitur quod nunquam talis est, qualis a Deo creata est. Solutio. Potest concedi quod nunquam fuit omnino talis, qualis a Deo creata est, veluti si dedissem tibi pomum mundum, et tu exciperes manibus immundis: illud verum esset, nunquam te tale pomum habere quale tibi dedi.

QUAESTIO CX.

Quaeri solet quare animae mundaе a Deo creatae reatus originalis peccati imputetur. Dicunt doctores hanc quaestionem insolubilem esse; potest tamen dici, non esse injustum quod animae non habenti justitiam non detur gloria: hoc enim est reatui originalis peccati subiacere, quod est originali justitia privari. Quid ergo mirum si talis culpa tali puniatur poena?

QUAESTIO CXI.

Et signum accepit circumcisionis, et signaculum justitiae, etc. De circumcisione superius dictum est. Quaeri autem hic potest utrum Abraham aliquid utilitatis consecutus sit ex circumcisione. Solutio. Dicunt doctores quod per eam tantum ostensus est esse justus, non effectus. Nunquid ergo in posteris majorem habuit efficaciam, quam in ipso Abraham? Quod videtur, cum ipsis sit data in remedium saltem originalis peccati; ipsi autem Abrahae non est data nisi in ostensionem justitiae.

QUAESTIO CXII.

Item quaeritur utrum ex circumcissione dabatur remissio originalis peccati illis parvulis qui nullo alio tenebantur, quomodo per illam non justificabantur, et sic ex lege. Solutio hujus quaestionis patet ex praedictis.

QUAESTIO CXIII.

Quaeritur de parvulis, qui ante octavum diem, quo fiebat circumcisio, obierunt, utrum damnabantur, an salvabantur. Solutio. Idem iudicium est de illis non circumcisis, quod est de non baptizatis, scilicet quod damnantur solo originalis peccati reatu. Si autem quaeratur de illis parvulis qui moriebantur statim ut nati fuerunt, ante circumcisionem, forsitan fide parentum subventum est illis.

QUAESTIO CXIV.

Non enim per legem promissio, etc. Quaeritur quomodo dicat Apostolus: Christo non est facta promissio per legem, sed per justitiam fidei; nonne in lege et per legem facta est promissio, scilicet in David ipsi Christo? Item: Quid est promissionem fieri Christo per justitiam fidei? Solutio. Non sic dicit Apostolus, quod promissio non sit facta per legem, sed per justitiam fidei; sed sic, quod promissio non est facta, ut esset haeres mundi per legem, sed per justitiam fidei.

QUAESTIO CXV.

Item quaeritur quomodo Abrahae sit facta promissio per justitiam; nunquid merito fidei ipsius? sed si merito fidei ipsius Abrahae facta est promissio, eodem merito et ipsius promissionis impletio, quomodo ergo sola gratia? Solutio. Non sic construi debet littera: Promissio facta est per justitiam fidei; sed sic. Promissio facta est Abrahae, ut esset haeres mundi per justitiam fidei: per quam et ipse pater credentium factus est, et credentes filii Abrahae, id est justi et haeredes efficiuntur. Expositor aliter dicit hic quam nos.

QUAESTIO CXVI.

Quia dicitur: Lex iram Dei operatur. Quaeritur quomodo hoc sit intelligendum. Nonne lex bona, et ira mala? Quomodo quod bonum est operatur quod malum est. Nonne cujus effectus malus est, ipsum quoque malum? Quomodo ergo talis causa talem habet effectum. Solutio. Lex non immediate, et ex qualitate sui, et tanquam causa efficiens iram operatur, sed quasi per occasionem; quia si lex non esset data, ira non esset tanta, quae aucta est per legis praevaricationem. Multa enim dicuntur aliqua efficere, non quia ea efficiant, sed quia sine eis non fierent; unde et Christus dictus est positus, non solum in resurrectionem per causam, sed etiam in ruinam (Luc. II) per occasionem. Et Apostolus dictus est, non solum odor vitae, sed etiam odor mortis (II Cor. II). Juxta eandem rationem evigilare circa similia oportet.

QUAESTIO CXVII.

Quomodo probet Apostolus legem iram operari, dicens: Ubi enim non est lex, nec praevaricatio? Quia nec hoc videtur verum esse. Nonne ubi non est lex, potest esse legis naturalis, vel Evangelii praevaricatio? Quomodo ergo verum ubi non est lex, nec praevaricatio? Si autem sic exponatur, ubi non est lex, nec legis praevaricatio, eodem argumento probatur, quod ubi non est Evangelium, nec est Evangelii praevaricatio. Solutio. Nomine legis saepe Apostolus designat mandatum sine gratia; nomine autem Evangelii semper intelligitur mandatum cum gratia: unde constat verum, ubi non est lex, id est mandatum sine gratia, nec praevaricatio. Item ubi est mandatum cum gratia non est praevaricatio, sed mandati impletio.

QUAESTIO CXVIII.

Item cum dicitur: Qui contra spem in spem credidit. Quaeritur de fide Abrahae, quam hic laudat Apostolus: quae reputatur illi ad justitiam: quae vel cuius rei fuerit? Si enim diligenter verba Apostoli et Geneseos considerantur, videtur quod fides illa, qua credidit Deo prolem promitti sibi, reputata sit illi ad justitiam; si autem hoc est, et aliqua fides praeter fidem Christi, est fides justificans. Si autem dicatur, quod tunc habuit fidem Christi, quaeritur an duae fides justificent, vel quare potius justitia dicatur esse ex illa, quam ex ista? Solutio. Apostolus commendat fidem Abrahae, qua credidit omnia quae credenda erant: qua fide inter caetera credidit Deum esse veracem in promissione prolis.

QUAESTIO CXIX.

Quomodo generatio Isaac dicatur esse contra naturam? Quid est natura? Nonne vis quaedam Creaturarum a Creatore insita, per quam similia ex similibus procreantur atque propagantur? Nonne ibi natura operata est? Nonne quaedam contemperies fuit in operibus parentum in actu et ex commistione carnis? quomodo contra naturam? Solutio. Cum Auctor naturae operatur in natura praeter solitum cursum naturae, id est non secundum causas inferiores, sed secundum superiores, tunc dicitur aliquid fieri contra naturam, sed magis proprie diceretur supra naturam.

QUAESTIO CXX.

Plenissime sciens quod quaecunque promisit Deus, potens est et facere. Dicit expositor quod multo divinae virtutis intuitu sciebat Deum omnipotentem esse, et Apostolus plenissime sciens, etc., quod videtur obesse fidei; quia fides non habet meritum, cui ratio humana praebet experimentum. Item si sciebat eum esse Deum, quid magnum, si credidit ipsum esse omnipotentem; vel si nescivit esse Deum, quomodo ei credidit? Solutio. Ille intuitus divinae virtutis, quem Abraham habuit, non erat e ratione humana, sed de fidei constantia: per quem adeo certus fuit, ac si plenissime sciret, vel videret.

QUAESTIO CXXI.

Quod autem quaeritur quid magnum fuerit, quod credidit Deum esse omnipotentem, cum illud non solum boni, sed etiam mali credant? Dicimus quod tunc illud credere magnum erat, quando pene universus orbis in cultura daemonum errabat, nec adhuc fides unius Dei praedicata, vel Scripturis manifeste declarata fuerat sicut modo.

QUAESTIO CXXII.

Non solum autem scriptum, etc. Quaeritur quomodo dicat Apostolus, hoc esse scriptum propter Abraham, quod fides reputata est ad justitiam? nunquid ex eo quod in Scripturis laudatur, vel a nobis imitatur, aliquam consequitur utilitatem? Solutio. Non hoc dicit Apostolus forsitan quod hoc ei prosit, sed sic intelligendum est: Non solum autem, etc., id est, hoc scriptum est non solum ut ostendatur unde ipse Abraham fuit justus, sed ut demonstretur nobis etiam in quo solo possumus justificari, scilicet in gratia fidei, et non alibi.

QUAESTIO CXXIII.

Traditus est propter delicta nostra, etc. Dicit auctoritas. Quaeritur a quo traditus est? Et certum est quod a Deo Patre, a Juda et a Judaeis, et a Pilato. Sed quaeritur utrum illud quod factum est a Deo, et a Judaeis fuerit bonum, an malum? Si dicatur bonum, ergo Judaei fecerunt bonum. Si autem dicatur malum, ergo Deus fecit malum. Item: Nonne Judaei tantum malum fecerunt, et Deus tantum bonum? quomodo ergo idem fecerunt Deus et Judaei? Solutio. Opus vel factum Judaeorum aequivoce accipitur pro actu et pro passione, actus Judaeorum malus tantum; passio Christi, quae secuta est ex actu illorum, bona fuit. Ideo doctores quandoque Deum, et Judaeos uniunt, et eodem facto vel opere, propter passionem Christi, quae evenit tam ex Judaeorum actione quam Dei, quandoque distinguunt propter actuum diversitatem. Si autem quaeratur an Judaeorum opus fuerit bonum, distingue sic: Actus illorum malus, passio quam intulerunt bona fuit.

QUAESTIO CXXIV.

Item quaeritur cur Apostolus sic distinguat, dicens: Christum traditum propter delicta nostra, et resurrexisse propter justificationem nostram, cum utrumque et passio, et resurrectio et a peccatis liberet, et justificet? Solutio. Etsi utrumque illorum sit causa, non tamen figura.

QUAESTIO CXXV.

Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus (Rom. V), etc. Quomodo Apostolus gloriatur in tribulationibus quae sunt amarae, nec propter se expetendae. Solutio. Non propter tribulationes ipsas, sed propter earum effectum gloriandum est in illis. Sed objicitur quod eadem ratione gloriandum sit in peccatis non propter se, sed propter bonum, quod saepe, ut humilitatem efficiunt, unde Propheta: Priusquam humiliarer, ego deliqui (Psal. CXVIII). Solutio. Tribulationes ex qualitate sui cooperantur interiori gratiae ad patientiam consequendam, peccata vero non; sed Deus sua pietate de malis nostris facit aliquid bonum provenire.

QUAESTIO CXXVI.

Cum ait Apostolus: Spes autem non confundit. Quaeritur de spe quid sit, et an habeatur sine charitate? Solutio. Spes est certa exspectatio futurorum bonorum quae in hoc differt a fide, quod fides est de praeteritis, praesentibus et futuris, tam bonis quam malis; spes autem tantum de futuris et bonis. Videtur autem quod non habeatur sine charitate: sine enim bonis operibus et bona vita, quae non est sine charitate, sperare futura bona non est spes, sed potius praesumptio, ut dicit Augustinus. Item videtur idem asserere Augustinus quod spes praecedat charitatem. Solutio. Alia est spes veniae, alia spes est gloriae; prima habetur etiam a malis, secunda forsitan nonnisi a bonis.

QUAESTIO CXXVII.

Charitas Dei diffusa est, etc. Quaeritur, an eadem sit charitas, qua nos Deus diligit, et qua nos Deum diligimus? Solutio. Sunt qui dicunt quod eadem est, quibus obviat Augustinus hunc locum exponens et dicens, quod hic agitur de charitate, qua nos diligimus Deum, veluti ibi, Deus charitas est (I Joan. IV), agitur de charitate qua nos diligit Deus: quod non diceret, si eadem esset. Item alibi dicit: Charitatem voco motum mentis ad diligendum Deum propter se, et proximum propter Deum. Deus non est motus, ergo est charitas, quae non est Deus. Item charitas potest augeri et minui, Deus autem non potest, ergo est charitas, quae non est Deus. Est itaque firmiter tenendum quod nomen charitatis aequivoce dicitur de Deo, cum dicitur Deus charitas est, et de quadam virtute, cum dicitur, quaedam virtus est charitas, vel charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Apostolus Paulus fere ubique hoc nomine designat virtutem, quae Deus non est, sed ex Deo. Joannes eodem nomine significat ipsum Deum. Hoc autem quod Augustinus dicit quod charitas fraterna, qua diligimus invicem, est Deus. Concedimus, dicentes quod Deus charitas facit nos etiam diligere invicem, sed charitate mediante, sicut facit nos credere fide mediante; a quo enim est fides ab eodem est charitas, ut dicit Augustinus. Sed objicitur: Deus charitas est in nobis, et etiam charitas, quae est virtus; ergo duae charitates sunt in nobis, vel duabus charitatibus diligimus Deum. Solutio. Non ideo duae sunt. Sicut sol nos illuminat et radius solis, ergo duo nos illuminant, non sequitur, quia hoc esset seorsum, et separatim: sol enim per radium, et Deus per charitatem virtutem nos illuminat sive illustrat.

QUAESTIO CXXVIII.

Item quaeritur an semel habita charitas possit amitti? Et dicunt quidam quod non potest, quia scriptum est: Charitas nunquam excidit (I Cor. XIII). Solutio: Hoc dictum est de perfecta charitate, vel ideo dictum est, quod charitas nunquam excidit, quia habetur in praesenti et in futuro.

QUAESTIO CXXIX.

Charitas est fons ille de quo dictum est: Fons aquae tuae sit tibi proprius, et non communicet tibi alienus. Quaeritur qui sunt alieni, nisi reprobi, et qui sunt audituri: Ite, maledicti, in ignem aeternum (Matth. XXV), etc. Sed multi de numero talium diligunt ad tempus, et sic alieni de fonte hoc communicant. Solutio. Alieni dicuntur secundum praescientiam, de quibus modo non loquitur, sed secundum praesentem injustitiam, omnes scilicet qui non diligunt modo, sive sint electi, sive non, et hi ut sic non communicant fonti dilectionis.

QUAESTIO CXXX.

Quomodo hoc sit verum, quod dicitur: Christus mortuus est pro impiis. Nonne pro illis tantum mortuus est Christus, quibus sua mors prodest? sed non prodest nisi piis, ergo pro piis tantum mortuus est. Videtur itaque, quod non pro impiis mortuus sit. Solutio. Mortuus est pro impiis, id est pro dilectione eorum qui prius erant impii, et per fidem facti sunt pii, et ita verum est quod mors Christi facta pro impiis est, et quod non prodest nisi piis.

QUAESTIO CXXXI.

Reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus. Quaeritur quomodo hoc verbum sit intelligendum. Nunquid ante mortem nobis tanquam peccatoribus erat iratus, juxta illud: Odisti omnes, qui operantur iniquitatem (Psal. V); et per mortem Filii sit nobis placatus, et coepit tunc primum amare? Sed si hoc est, quomodo elegit nos ante mundi constitutionem? Nunquid non diligens elegit; vel quomodo non placatus pro nobis tradidit Filium? Solutio. Ira Dei dicitur non animi passio, sed vindicta justa, et cum talis ira finitur, quod factum est per mortem Christi, Deus dicitur nobis placari, et nos ei reconciliari; nec tamen, quia reconciliavit amavit; sed quia amavit, reconciliavit. De justitia illa, qua Christus vicit, superius dictum est, et de modo redemptionis. Nec oportet acta agere: tantum verba Augustini breviter ponantur, quibus eam plane exprimit. Ait itaque: Haec est justitia, qua Christus vicit diabolum. Diabolus amator potentiae, et desertor justitiae, Christum, in quo nihil dignum morte invenit, occidit. Unde justum est ut illi quos tenebat liberi dimitterentur, credentes in illo, qui sine ullo merito malo occisus est. Noluit itaque contra amatorem potentiae uti potentia, sed contra desertorem justitiae voluit uti justitia, ut nos informaret qualiter contra eundem hostem nobis sit pugnandum; videlicet non potentia, sed potius justitia, et sic victores erimus.

QUAESTIO CXXXII.

Propterea sicut per unum, etc. Quaeritur quare potius dicat per unum virum quam per unam mulierem intrasse peccatum in mundum, cum peccati initium fuerit potius in muliere quam in viro? Solutio. Consuetudinis tenuit ordinem, ut Augustinus dicit, quia posteritas non a muliere, sed a viro solet nominari. Vel ideo quia vir et mulier una caro sunt; ideoque quidquid factum est ab illo vel illa, ad primum hominem dicitur pertinere. Vel aliter, si vir non peccasset, forsitan aliam sociam ei providisset Deus, de qua innocentes, et sibi conformes genuisset, vel merito ipsius peccata uxoris dimisisset; sed quia peccavit, per ipsum non immerito peccatum intrasse in mundum dicitur.

QUAESTIO CXXXIII.

Item quaeritur cur per hominem et non per diabolum dicatur intrasse peccatum, cum prius fuerit in illo, et per illum intraverit etiam in primum hominem, unde scriptum est: Invidia diaboli mors intravit in mundum (Sap. II). Solutio. Aliter per diabolum, aliter per hominem peccatum intravit. Sola enim imitatione, et non propagatione per diabolum. Non sola imitatione, sed etiam propagatione intravit per hominem. Sciendum est Pelagianos dixisse originale peccatum sola imitatione et non propagatione intrasse per Adam: quod si verum esset, non hominem, sed diabolum peccati auctorem dixisset: unde etiam dicebant, quod in baptismo originale peccatum parvulis non dimittitur, quia secundum eos in nascentibus nullum contrahitur: sed fides catholica hoc non tenet, sed hoc praedicat, hoc Scripturae testantur, quod, sicut Christus, praeter imitationis exemplum, illuminationem et justificationem intrinsecus occulte operatur, ex qua sola gratia parvulos regeneratos qui eum nequeunt imitari, suo inserit corpori; sic Adam, praeter imitationis exemplum, tabe suae concupiscentiae corrumpit omnes ex se per concupiscentiam nascituros.

QUAESTIO CXXXIV.

Quaerit Julianus sic: Non peccat qui creat, non peccat qui generat, non peccat qui generatur: per quas ergo rimas inter tot praesidia innocentiae fingis originale peccatum ingressum. Cui Augustinus sic respondet: Apostolus dicit: Per unum hominem peccatum in hunc mundum iravit (Rom. V), quid quaerit apertius? quid quaerit neulcatius? quid quaerit planius? quid quaerit rimam, ubi habet apertissimam januam?

QUAESTIO CXXXV.

Item quaeritur utrum peccatum originale sit ex voluntate, an ex natura: si ex voluntate, mala est voluntas; si ex natura, mala est natura. Cui respondet Augustinus: Omne malum opus processit de mala voluntate tanquam de radice, ipsam autem malam voluntatem nullum malum praecessit, sed nata est prius in angelo, post in homine, quorum uterque bonum opus Dei erant, et sic in bono ortum est malum, quod non habuit causam efficientem, sed causam deficientem.

QUAESTIO CXXXVI.

Item quaeritur utrum peccatum originale sit ex voluntate. Solutio. Est quidem ex voluntate primorum parentum, unde et ipsum potest dici voluntarium.

QUAESTIO CXXXVII.

In quo omnes peccaverunt, etc. Nondum eramus, quomodo ergo qui nondum eramus, potuimus peccare? Solutio. In ipso omnes peccavimus, id est in ipso factum est unde omnes peccaremus. Vel sic: Ab ipso causam peccati traximus; vel sic: Omnes rei sumus illius peccati, quod ipse commisit.

QUAESTIO CXXXVIII.

Quaeritur etiam quomodo nos omnes in Adam unus homo fuimus? Solutio. Id est ex eo, qui unus homo erat, per propagationem descendimus.

QUAESTIO CXXXIX.

Quaeritur iterum, quomodo ex illa parva massa, quae fuit in Adam, tot et tanta descendere potuerunt, vel quomodo in tot partes tam parva particula dividi potuit, ut cujuslibet corpus inde materialiter constet. Quae quaestio solet fieri de illis septem panibus, quibus tot millia hominum Dominus satiavit sine alicujus rei additione (Matth. XV). Solutio. Lege propagationis hoc factum fuit. Illa enim particula quae fuit in lumbis Adae, ex quo separata fuit in filii ejus generatione, in seipsa est aucta et multiplicata in perfectam hominis staturam: ex qua iterum separata est parva particula in secunda generatione, quae in seipsa est iterum aucta et multiplicata: de qua iterum ita multiplicata est separata alia, et sic deinceps lege propagationis crevit in tantam multitudinem sine additamento extrinseco, vel ciborum mutatione in ipsam. Constat quia Deus potest de una atomo facere quantumlibet pondus.

QUAESTIO CXL.

Si itaque una atomus sic multiplicaretur in seipsa in aliquid magnum, in quo essent infinitae atomi, quaeritur an illa esset omnes istae, vel una de numero aliarum, vel utrum illae sint illa una. Solutio. Non oportet concedere quod illa sit omnes istae, sed quod sit multiplicata et aucta in istas; nec quod omnes istae sint illa, sed ex illa, vel fuerunt in illa, sicut illud granum crevit in arborem, nec est arbor illud, sed ex illo, vel materialiter in illo. Diligenter notandae sunt hujusmodi locutiones. Notandum plura esse genera mutationum; quandoque mutatur essentia in essentiam sine mutatione accidentium, ut in sacramento altaris; quandoque fit mutatio proprietatum sine mutatione essentiae, ut cum de aqua factum est vinum; quandoque fit mutatio secundum solam quantitatem in majus, ut in septem panibus. Qualiter autem virga Moysi sit mutata in serpentem, an secundum solas proprietates tam substantiales quam accidentales, an secundum essentiam non est mihi certum.

QUAESTIO CXLI.

Scriptum est: Deus mortem non fecit. Item: Mors et vita a Deo est (Sap. I), quod videtur esse contrarium: nil enim temporale est a Deo, quod ipse non fecerit; quomodo ergo mortem fecit, et non fecit? Solutio. Deus mortem non fecit, id est causam mortis videlicet peccatum; poenam vero illam quae mors dicitur secundum quosdam fecit Deus: et ipsa inter opera bona enumeratur, quia justa; et omne justum a Deo.

QUAESTIO CXLII.

Sed non sicut delictum, ita et donum. Quaeritur quomodo dicat Apostolus, donum Christi abundare in plures, quam delictum Adae: non enim plures salvati sunt per gratiam Christi, quam sint delicto Adae damnati. Solutio. Ista superabundantia gratiae non est attendenda in numero personarum; sed ipsis quibus prodest donum Christi, plus confert in bono, quam delictum Adae obsit illis, quibus obest in malo; quia ex Adam non omnis damnatio, sed illa sola, qua puniuntur illi qui soli originali subjacent, praeter quam puniuntur illi qui delicta propria addiderunt; gratia vero Christi non solum liberat a peccato originali, sed etiam a superadditis, promovens in justificationem, et tandem in vitam aeternam.

QUAESTIO CXLIII.

An actualia peccata sint ex peccato Adae? Quod videtur quibusdam, quia ex fomite proni sumus ad peccandum. Solutio. Pronitas talis non est causa efficiens, etsi sit causa sine qua non fieret, ut quibusdam placet; sed nec exigitur, cum nec in diabolo, nec in primo homine ante lapsum fuerit, et tamen fuit in eis peccatum sine ipsa: non enim ipsa causa peccati, sed peccatum causa ipsius fuit.

QUAESTIO CXLIV.

Quaeritur an alia peccata actualia Adae posteris imputentur?
Solutio. Apostolus dicit in unius delicto, non ait delictis, multi sunt constituti peccatores: in quo innuit, quod non plura, sed unum solum imputatur.

QUAESTIO CXLV.

Quaeritur an etiam peccatum Evae nobis imputetur? Solutio. Nota verba Apostoli dicentis in unius delicto, non ait duorum, vel si imputatur propter rationes praedictas, dicit per unum hominem peccatum intrasse in mundum, vel in unius delicto.

QUAESTIO CXLVI.

Quaeritur an actualia peccata proximorum parentum posteris imputentur? Quod videtur, quia Dominus ait: Ego sum Dominus Deus tuus zelotes: visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem (Exod. XX), etc. Solutio. Peccata parentum etiam proximorum non imputantur filiis, nisi ipsi peccata patrum per imitationem sua faciant; nec tunc puniuntur, quia parentes, sed quia ipsi peccaverunt. Juxta aliam Scripturam: Filius non portabit iniquitatem patris (Ezech. XVIII), etc., repugnantiam autem, quae videtur inter has duas auctoritates, doctores satis elucidant.

QUAESTIO CXLVII.

Si autem quaeratur qua ratione peccatum primorum parentum, et non proximorum imputetur. Solutio. Quia illud nos spoliavit; caetera peccata aliorum nos tanquam nudos et spoliatos invenientia non potuerunt nobis aliquid auferre: originale enim peccatum, ut jam dictum est, tantum privat originali quadam justitia.

QUAESTIO CXLVIII.

Homo ex se et per se ante peccatum peccare potuit; proficere vero ex se et per se sine adiutorio gratiae non potuit, ergo pronior erat ad malum quam ad bonum; sed nondum erat, nisi talis qualem Deus eum fecerat: ergo Deus fecit eum proniorem ad malum quam ad bonum. Solutio. Ante casum homo non erat pronus ad peccatum; nec Deus talem fecit hominem ut esset pronus ad peccandum, sed talis pronitas postea ex peccato infuit; nec etiam potestatem peccandi habuit ex Deo, sed ex sua nihilitate; non ex bono, quod acceperat, sed ex ejus termino; non quia tantum, sed quia non plus acceperat, sicut jam superius dictum de eodem est.

QUAESTIO CXLIX.

Sicut per unius inobedientiam, etc. Quaeritur an homo prius de bono, quod habuit ante lapsum sine additione aliorum, gratiae potuerit obedire et praeceptum sibi datum implere? Si dicatur, quod potuit: ergo, ex eo quod tunc habuit potuit proficere: quod negatur fere ab omnibus. Item si concedatur, quod non potuit obedire sine adjutorio gratiae, quae ergo ejus culpa fuit, si non fecit quod non potuit facere sine gratia, et gratia non est collata, nec ejus culpa fuit, quare non sit collata. Solutio. Non peccavit, quia non fecit quod facere non potuit; sed quia non fecit cum posset.

QUAESTIO CL.

Item quaeritur an Christus obediendo Deo Patri aliquid meruerit? Volunt quidam probare quod non meruerit aliquid, quia nec secundum humanitatem, nec secundum divinitatem. Deus, inquiunt, non potest aliquid ab aliquo accipere; vel per aliquid, quod faciat, aliud non prius debitum acquirere: ergo non potest aliquid mereri. Similiter secundum quod est homo, est bonus et diligit; sed non potest non esse bonus, vel non diligere: ergo ex necessitate bonus est vel diligit, quomodo ergo potest mereri? Solutio. Mereri geminam habet significationem: dicitur enim quis mereri cum per bonum opus efficitur dignus aliquo, quo prius non erat dignus, secundum quam significationem videtur nobis, quod nec secundum divinitatem, nec secundum humanitatem Christus aliquid meruit, etiam in ipsa morte. Dicitur etiam aliquis mereri cum aliquod bonum facit, quod sit dignum remuneratione, secundum quod Deus dicitur etiam mereri, cum nobis beneficia praestat pro quibus tenemur eum in aeternum laudare, et Christus secundum humanitatem in sua passione meruit nobis introitum aeternae vitae. Prius quidem nobis multa meruit; sed sola passio non solum pretiosa, sed pretium mundi fuit.

QUAESTIO CLI.

Lex subintravit, ut abundaret, etc. Quaeritur an lex sit causa mali, quod videtur; quia est causa abundantiae delicti. Solutio. Ut quandoque est causativum, sicut eo ad forum, ut emam togam; quandoque operativum, ut posuit hominem in paradiso, ut custodiret, etc.; quandoque est consecutivum, ut exivit foras ut moreretur; quandoque etiam notat occasionem, ut lex subintravit, ut abundaret peccatum. Judaei enim abundantiosem peccati occasionem acceperunt ex lege, quae fuit bona non causa mali; sed vitium eorum hujus mali causa fuit, sicut si accipiam occasionem invidendi de scientia illius; quae non est causa doloris mei, sed vitium meum.

QUAESTIO CLII.

Ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia. Nonne in Judaeis superabundavit delictum, quia legis praevaricatio; nec tamen superabundavit et gratia, quia excaecati sunt. Quomodo ergo est verum, ubi abundavit delictum, superabundavit et gratia? Solutio. Non dicit: Ubicunque abundavit delictum, superabundavit et gratia; sed ubi indefinite, quod est intelligendum quantum ad eos, qui crediderunt, in quibus priusquam crederent, abundavit delictum; quia praeter caetera peccata eis inerat legis praevaricatio: sed gratia omnia dimisit; insuper fidem et charitatem contulit, non quantum ad eos, qui in peccatis suis mortui sunt, in quibus abundavit delictum, et non gratia.

QUAESTIO CLIII.

Quid ergo dicemus: Manebimus in peccato, ut gratia abundet? (Rom. VI.) Circa haec quaeritur, quid sit manere in peccato. Solutio. De peccato non poenitere, vel quodam torpore mentis perseverando in peccato gratiam exspectare.

QUAESTIO CLIV.

Quicumque baptizati estis in Christo, etc. Quaeritur quae peccata dimittantur in baptismo? Solutio. Dicit Augustinus quod non solum praeterita vel praesentia, sed etiam futura.

QUAESTIO CLV.

Sed quaeritur, quomodo futura peccata, quae nondum sunt, de quibus nullus poenitet, nec pro eis adhuc tenetur, quia nec pro eis adhuc aliquis est reus, quomodo, inquam, dimittuntur? Solutio. Ideo dicuntur futura peccata in baptismo dimitti, quia per gratiam ibi datam caventur, vel ideo quia facilius postea ille qui hoc sacramentum percipit, consequitur veniam.

QUAESTIO CLVI.

An fide accedenti peccata dimittantur? Solutio. Augustinus dicit quod solvitur hesternus dies, et quidquid erat supra fraternalium odium in ipsa hora baptizandi; sed redeunt statim quia non poenitet.

QUAESTIO CLVII.

Quaeritur quomodo verum sit quod dicit Augustinus? Nonne ex quo non poenitet membrum est diaboli? quomodo ergo est membrum Christi? Et si hoc est, quomodo dimissa sunt ei peccata? non habet fidem, non habet spiritum Christi; ergo non est membrum Christi, nec ei dimissa sunt peccata. Solutio. Dicunt quidam quod verba Augustini praedicta sic sunt intelligenda. Solvitur hesterna, etc., id est baptismus talem habet efficaciam etiam in eo qui corde non contrito accedit, quod nisi in ipso fictio remaneret, omnium offensarum consequeretur veniam, et postea poterit consequi si de fictione sua voluerit poenitere.

QUAESTIO CLVIII.

Vetus homo noster crucifixus est, etc. Quaeritur, an idem sit homo vetus, et homo exterior, et homo novus, et homo interior? Solutio. Non idem, quia homo exterior dicitur quod habemus commune cum animalibus, homo interior quod commune possidemus cum angelis. Vetus autem homo pertinet ad utrumque; non enim solus homo exterior, sed etiam interior vetus est propter culpam, de quo vetere in praesenti capitulo agendum.

QUAESTIO CLIX.

Quaeritur itaque quid sit vetus homo? Dicunt quod fomes peccati sic vocatur; sed verius est quod pars vetustatis dicatur ipse fomes. Nobis autem videtur quod vetustas intelligitur secundum duo, scilicet culpam et poenam. Poena autem, alia est aeterna, alia temporalis; culpa vero, alia originalis, alia actualis. Item culpa originalis consistit in ipso fomite, et ejus actu et reatu utriusque. Rursus culpa actualis, alia venialis, alia mortalis. Venialis vero in tribus consistit, scilicet consensu, actu et reatu utriusque. Similiter mortalis tribus modis eisdem intelligitur. Ecce undenarius numerus transgressionis, in quo attenditur vetus homo; binarius enim unus in poena, ternarius unus in culpa originali, alter in culpa veniali, tertius in culpa mortali, et sic tres ternarii culparum cum binario poenarum undenarium constituunt. Videndum est ergo secundum quid vetus homo sit crucifixus. Secundum poenam aeternam ex toto deletus est in iis, qui sunt Christi; secundum poenam temporalem debilitatus est et mitigatus. Similiter secundum culpam mortalem nihilominus deletus est penitus; secundum autem venialem mitigatus; non plenarie adhuc ablati, porro secundum reatum originalem ex toto non imputatus; secundum actum vero et fomitem originalem sic crucifixus, ut non dominetur.

QUAESTIO CLX.

Quaeritur an in Abraham fomes peccati fuerit crucifixus per mortem Christi? Dicunt quidam quod per fidem mortis Christi tunc futurae in ipso etiam fuit debilitatus.

QUAESTIO CLXI.

Item quaeritur an in ipso Apostolo sic fuerit debilitatus et crucifixus, ut motibus ejus nunquam consentiret. Quomodo enim motibus non consensit, quando venialia commisit. Item venialia quae commisit, nonne erant voluntaria et sic voluit ea? quomodo ergo fomes peccati non traxit Apostolum ad peccati consensum. Solutio. Apostolus, licet voluntarius commiserit, non tamen peccatum voluit. Non enim dicitur peccatum voluntarium, eo quod id aliquis voluerit; sed quia ex voluntate aliqua processit. Nec fomiti consensit. Nam consentire est ex deliberatione et industria quod motus suggesserunt facere: quod etiam videtur esse mortale sic consentire.

QUAESTIO CLXII.

Ut obediatis concupiscentiis. Quaeritur quid intersit inter obedire concupiscentiis, et inter exhibere membra peccato. Solutio. Obedire concupiscentiis est mente consentire carnalibus delectationibus. Exhibere membra peccato, ut sint arma iniquitatis, hoc est ipsam iniquitatem opere implere.

QUAESTIO CLXIII.

Unde quaeritur cur post primum prohibeat secundum, prohibendo enim non obedire concupiscentiis, prohibet etiam exhibere membra peccato; qui enim non consentit, non operatur. Solutio. Ideo post consensum prohibet et opus, ut si quandoque contingat mente consentire, tamen talis consensus non procedat in actum, sed potius amputetur. Quidam vero per obedire concupiscentiis intelligunt, operationem; per exhibere membra peccato, consensum; et sic convenienter post operationis prohibitionem, sequitur consensus prohibitio.

QUAESTIO CLXIV.

Peccatum non dominabitur vobis, quia non estis sub lege, sed sub gratia. Nonne multis, qui sunt sub gratia, dominatur peccatum? Quomodo ergo verum est: Peccatum non dominabitur, etc. Solutio. Vobis, qui gratiae estis obedientes, jam data est potestas, qua potestis resistere peccato ne regnet. Unde constat si quando resumat vires ut dominetur, hoc fit vitio nostro.

QUAESTIO CLXV.

Humanum dico propter infirmitatem. Quaeritur, quid vocet Apostolus humanum, scilicet leve, et ad faciendum facile, quod fit adultae justitiae et non perfectae. Solutio. Ipse ostendit subjungens: Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra vestra servire justitiae in sanctificationem. Quod est breviter et aperte dicere: Eo amore servite justitiae, sicut prius sine coactione sola delectatione servivistis immunditiae. Quod ideo dicitur humanum, quia plus debetur justitiae quam peccato: nullus enim unquam sic dilexit peccatum, ut pro eo non timeret mori. Sed cum simus proni ad malum, quod fit sine labore et omni difficultate, insuper cum magna suavitate et immoderata delectatione, ad bonum vero tardi et pigri, quod non fit nisi cum magno labore, et ingenti difficultate, et saepe modica vel nulla delectatione; quia iter virtutum arduum et durum, arctum et angustum.

QUAESTIO CLXVI.

Sed quaeritur quomodo dicat Apostolus esse humanum tanto amore, tantaque delectatione servire justitiae, quanto prius servivimus iniquitati, cum hoc videatur esse perfectum et consummatum? Solutio. Est quidem verum quod quando videmus aliquem amore servire justitiae, dicimus quod perfectus est, maxime in hoc tempore quando defecit sanctus: tamen quantum ad ipsam veritatem, imperfectus est, nisi etiam pro justitia non solum caetera, sed ipsam quoque mortem contemnat. Adultae [adulterinae] ergo justitiae, et non perfectae est amore facere praeceptum cum proposito moriendi pro Christo, etsi nondum tantam habeat charitatem vel constantiam ex qua possit ipsam mortem sustinere, et iste gradus sufficit ad salutem, et exigitur; quia sine eo nullus est dignus gloria. Perfectae vero justitiae et consummatae est tantum virtutem habere, quae sufficiat ad tolerandam mortem pro veritate et amore justitiae. Primum gradum habuisse visus est Petrus quando dicebat: Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo (Matth. XXVI). Nondum vero habuit secundum, quem consecutus est per adventum Spiritus sancti.

QUAESTIO CLXVII.

Vivente viro mulier alligata est lege viri (Rom. VII), etc. Quaeritur de David et caeteris justis, an lege vivente, id est statum habente, tenerentur legem servare, et an dicendi sunt adulteri, quia fuerunt cum alio, id est cum Christo, in quem credebant, et a quo justificari quaerebant? Solutio. Lex quidem justo posita non est, quae est quasi paedagogus parvulorum; tamen David cum caeteris justis tenebantur legem custodire propter illos, quibus lex erat necessaria ne eorum exemplo eam transgrederentur. Nec quia cum Christo erant per fidem et dilectionem, dicendi sunt adulteri: sed si sacramentis legalibus contemptis, jam sacramenta Novi Testamenti introducere praesumerent, tunc adulteri viderentur.

QUAESTIO CLXVIII.

Cum enim essemus in carne passiones peccatorum, etc. Quaeritur quid vocet passiones, an primos motus, an aliquid aliud. Solutio. Potest dici, quod concupiscentias innatas, quae sunt causa peccati, et in iis qui non sunt in Christo, etiam mortale peccatum. Vel primos motus, qui non imputantur renatis; quos ideo vocat passiones, quia naturam laedunt, et aliquo bono privant.

QUAESTIO CLXIX.

Quid dicemus? Lex peccatum est? Absit! Quaeritur an ipsa lex faciat peccare, vel doceat, et sic sit malum. Solutio. Non est mala, sed bona; nec est causa peccati, etsi videatur occasio.

QUAESTIO CLXX.

Nam concupiscentiam nesciebam, etc. Quaeritur de qua concupiscentia hoc dicat Apostolus. Et dicunt doctores, quod de qua prohibetur in Decalogo. De qua iterum quaeritur quae illa sit? Nomine enim concupiscentiae quandoque significatur vitium concupiscentiae, scilicet fomes peccati; quandoque primus motus, qui dicitur propassio; quandoque secundus motus, qui dicitur passio, vel delectatio; quandoque consensus; quandoque exterior conatus; quam ergo prohibet lex dicens: Non concupisces? (Ibid.) Solutio. In responsione hujus quaestionis moderni doctores dissentiunt. Alii enim dicunt, quod primos motus prohibet lex; alii vero dicunt quod consensum; alii sic exponunt: Non concupisces, id est scito concupiscentiam malam, et quantum potes evita, et ita secundum hoc nihil prohibetur. Sed quidquid continetur in Decalogo, vel praeceptum est, vel prohibitio: unde oportet, ut aliquid prohibeatur cum dicitur: Non concupisces. Illis, qui dicunt, quod consensus prohibeatur, sic objicitur, Apostolus dicit: Facio quod nolo, si autem hoc est: consentio legi non faciendo, sed nolendo (ibid).

QUAESTIO CLXXI.

Quaeritur ergo quid illud sit, quod lex prohibet, et Apostolus nolens faciebat? sed isti dicunt quod consensum lex prohibet, sed constat quod Apostolus non consentiebat quia si consentiret concupiscentiae, nullo modo legi consentiret, sed contra eam ageret. Augustinus autem ostendit aperte quid sit, quod Apostolus nolebat, et tamen faciebat. Motum scilicet concupiscentiae sentiebat, sed tamen non consentiebat, imo non sentire volebat. Unde liquet quod primos motus concupiscentiae lex prohibet.

QUAESTIO CLXXII.

Sed quaeritur iterum cur Deus prohibuit quod nemo unquam vitare potuit? Videtur enim lex non solum inutilis, sed etiam irrationabilis, cum interdicit quod est impossibile vitare. Propter hanc rationem nolunt praedicti doctores, quod lex primos motus prohibeat. Quibus objicitur sic: Nonne lex praecepit diligere Deum ex toto corde? Sed hoc praeceptum, ut dicit Augustinus, nemo in praesenti potest adimplere: si ergo aliquid praecipitur, quod non valet hic a quoquam fieri, quid mirum si quid prohibetur quod non potest vitari?

QUAESTIO CLXXIII.

Quaeritur ergo quare Deus vel prohibuit quod non potest vitari, vel praecepit quod non valet adimpleri. Videtur enim crudelis, vel non aequus. Solutio. Ut superbum humiliaret, et caecum illuminaret, et sic dignum ad gratiam suscipiendam praepararet. In hoc quod prohibuit quod nemo potest vitare, et praecepit quod nullus facere potest, ostendit quae sit perfectio divinae justitiae, et quid juste Deus ab homine exigere possit. Insuper qualis homo fuerit ante peccatum, scilicet talis qui sine omni difficultate gratia adjuvante nihil concupisceret, et Deum ex toto corde diligeret: et qualis per culpam effectus, scilicet infirmus, carnalis impotens non concupiscere; vel Deum perfecte diligere. Quid ergo restat nisi ut homo amplius de se non praesumens ad gratiam confugiat, et dicat: Domine, responde pro me, ego enim infirmus sum. Itaque non crudeliter, sed magna dispensatione praecepit Deus quod non potest fieri nisi a solo mediatore.

QUAESTIO CLXXIV.

Quaeritur ubi lex sic prohibeat generaliter concupiscentiam, non enim invenitur, ubi lex faciat prohibitionem nisi de re vel uxore proximi. Solutio. In speciali intelligitur generale.

QUAESTIO CLXXV.

Quaeritur unde contingat ut nitamur in vetitum, et id quod prohibetur amplius placeat, et dulcius fiat ex ipsa prohibitione? Solutio. Natura humana sic creata est, ut naturaliter appetat libertatem: quae per prohibitionem videtur minui, et in servitutem redigi; unde quantum potest, statim facta prohibitionem, resistit nitens contra.

QUAESTIO CLXXVI.

Quaeritur in qua persona loquatur Apostolus dum dicit: Ego autem carnalis sum (Rom. VII), in propria, an generali? Nam si in sua persona loquatur, quomodo dicit se esse carnalem, cum esset spiritualis? si autem in generali loquitur, ut omni justo et injusto cujuslibet temporis conveniat quod dicit, quomodo injusto convenit odire malum, et velle bonum, et legi Dei consentire? Solutio. Augustinus dicit quod in propria persona loquitur dicens, se carnalem propter motus quos sentiebat, et idem erat spiritualis, non consentiens illis motibus inordinatis. Non autem negari potest quin dicat quaedam, quae propriae personae non conveniant, ut illud: Vivebam aliquando sine lege (ibid.). Sunt qui dicunt quod in generali persona justi loquitur; sed justo quomodo convenit: Ego autem mortuus sum? (Ibid.) Nos autem dicimus quod sic loquitur Apostolus, quod quaedam conveniant homini legis naturalis, quaedam homini legis scriptae, quaedam homini legis gratiae; quid autem cui conveniat, diligenter notandum; nostri autem propositi est quaestiones prosequi, non litteram exponere.

QUAESTIO CLXXVII.

Quod enim operor non intelligo, etc. Quaeritur quomodo dicit se non intelligere quod operatur, cum per legem peccatum cognoverit? Solutio. Non intelligo, ponitur pro non approbo.

QUAESTIO CLXXVIII.

At quando dicit: Non enim quod volo, hoc ago; quaeritur quomodo dicat se nolle quod agit; nonne quod facit est peccatum, et omne peccatum est voluntarium, et ita videtur velle, quod dicit se nolle? Solutio. Triplex est velle scilicet naturae, culpae et gratiae; unde idem potest velle secundum carnem, et nolle secundum mentem.

QUAESTIO CLXXIX.

Si autem quod nolo, hoc ago, etc. Quaeritur, quidnam sit illud, quod Apostolus dicit se nolle, et tamen facit, lege prohibente? Solutio. Concupiscere: lex enim prohibet concupiscere, et Apostolus vult secundum mentem non concupiscere, et tamen secundum carnem concupiscebat.

QUAESTIO CLXXX.

Sed quaeritur quomodo dicat se facere, et non operari: idem enim si facit aliquid, illud operatur, et si non operatur, nec facit. Nunquid affirmatio et negatio simul vera de eodem? Solutio. Facit secundum carnem, et non operatur secundum mentem.

QUAESTIO CLXXXI.

Quaeritur an consequens sit ipsum non operari simpliciter, si non operatur secundum mentem; sicut consequens est, et si facit secundum carnem, et simpliciter facit. Solutio. Est quidem verum, quod ad affirmationem determinatam sequitur simplex affirmatio fere semper, sed negationem determinatam non solet sequi simplex negatio; unde oportet vim facere in pronomine cum dicitur: Ego non operor (ibid.), quasi ego interior, in quo veritas hominis consistit, quia imago Dei; et sic negatio, quae videtur esse simplex, non est simplex, sed potius determinata.

QUAESTIO CLXXXII.

Sed quod habitat in me peccatum. Quaeritur quomodo peccatum quod nihil est, sed tantum privatio boni, dicatur habitare in aliquo. Solutio. Hoc nomine, peccatum significatur fomes peccati, quae lex carnis, vel lex membrorum dicitur, sicut consensus vel operatio, lex mortis appellatur.

QUAESTIO CLXXXIII.

Scio, quod non habitat in me, id est in carne mea, bonum. Quaeritur utrum universaliter de omni bono an indefinite de quodam bono dicat, quod non habitat in carne? Sed de omni bono quomodo hoc potest dicere, cum caro etiam corrupta et languori subjecta sit opus Dei, nec omni bono privata, maxime cum malum non sit res per se existens, nec potest esse nisi in re bona. Unde consequens est ut ubi nullum bonum est, nec aliquod malum sit; et ubi aliquod malum est necessario sit et aliquod bonum. Solutio. De sanitate sive naturae integritate dicit, quod non habitat in carne: unde congrue probat quod peccatum est fomes peccati, quod privatio sanitatis, vel integritatis naturae est; in carne habitat: ubi enim non est sanitas et debet esse, ibi est ejusdem privatio, quam Apostolus significat dicens: Non bonum habitat in carne.

QUAESTIO CLXXXIV.

Velle adjacet mihi, etc. Quaeritur de illa voluntate, quam Apostolus dicit sibi adjacere, quid ipsa dicenda sit? Solutio. Nihil aliud quam affectus animae naturalis, qui ex creatione est in anima, et quo anima naturaliter vult bonum; sed hic affectus semper caret effectu, nisi a gratia Dei adjuvetur.

QUAESTIO CLXXXV.

Velle adjacet mihi, perficere autem non inuenio; quoniam malum adjacet mihi. His verbis videtur Apostolus insinuare, quod si malum non adjaceret, non solum velle sibi adjaceret, sed etiam perficere inueniret, cum nil impediret ad bonum, vel impelleret ad malum. Sed in hoc ipso insinuat primum statum primi hominis ante peccatum, cui adjacebat velle, bonum, sed malum non adjacebat, unde non poterat dicere, velle adjacet mihi, perficere autem non inuenio, quia malum adjacet mihi. Utrum autem illud bonum, quod naturaliter volebat, posset perficere sine additamento majoris gratiae, posset quaeri. Nonne illud velle, quod habuit Adam ante peccatum, multo intensius erat quam illud naturale velle quod habent pagani nunc? sed magna et multa bona faciunt (etsi non sunt digna vita aeterna, quia sine fide facta) pagani ex naturali affectu quem habent: quomodo ergo Adam ante peccatum ex majore voluntate non potuit, nec ad modicum proficere, ut omnes fere asserunt? Item si Deus majorem gratiam non conferret, sed in illo statu, in quo eum creavit, sineret, nonne posset exigere juste Deus ab homine, ut pro bono jam collato eum perfecte diligeret, sed Deus non posset juste exigere, quod homo non posset reddere: et sic videtur quod homo ante peccatum ex bono jam percepto posset proficere, quod multi negant.

QUAESTIO CLXXXVI.

Sed dicet aliquis, nonne Deus modo juste potest exigere ab homine, quod homo non potest reddere ut jam superius dictum est? Nisi enim Deus juste posset exigere ut nil concupisceret contra rationem; et ut Deum ex toto corde diligeret, non praecepisset homini utrumque. Simili modo videtur quod homo ante peccatum non posset totum reddere, quod Deus juste poterat exigere. Solutio. Homo ante peccatum per nullam culpam infirmus vel impotens effectus est; ideo facile poterat reddere quod Deus poterat exigere: post peccatum, et per peccatum talis effectus est, quod non valet solvere omne debitum, quod tamen Deus potest exigere, et ab iis exigit, qui de se praesumunt, et ad gratiam non confugiunt. Sciendum quod littera haec ab illo loco: Ego carnalis sum, usque ad illum, nihil ergo damnationis (Rom. VIII), etc., et de homine legis, et de homine gratiae solet legi, et qualiter de homine gratiae debeat, vel possit exponi secundum Augustinum dictum est. Qualiter autem de homine legis legatur diligentur intuendum est. Homo autem legis dicitur, qui per legem instructus cognoscit per peccatum, cui nolens resistere, vincitur et succumbit, et fomiti consentit, qui dicitur carnalis non solum fomitem sentiens, sed etiam ei consentiens. Cum ergo consensus sit rationis.

QUAESTIO CLXXXVII.

Quaeritur quomodo homini legis conveniat, volo bonum, odi malum, jam non ego operor illud, et consentio legi Dei. Solutio. Licet consensus sit rationis, tamen quia carnalitas eam ad consensum traxit, non rationi sed carni ascribitur.

QUAESTIO CLXXXVIII.

Ut justificatio legis impleretur in nobis (Rom. VIII). Quaeritur quid vocet justificationem legis, cum ex lege non sit justitia. Solutio. Justificationem legis vocat non quam lex conferebat, sed quam lex praecipiebat et promittebat, quae in nobis impletur per gratiam Christi, qui legem plene et perfecte implevit, et nobis gratiam implendi dedit, et quod minus agimus: ipse supplet, et pro nobis respondet.

QUAESTIO CLXXXIX.

An idem sit ambulare secundum carnem, et esse secundum carnem, et sapere ea quae carnis sunt. Solutio. Non est idem. Nam ambulare secundum carnem, est opere implere ea, quae caro concupiscit. Esse secundum carnem, est consentire concupiscentiis, vel esse dispositum in carnalibus. Sapere ea quae sunt carnis, est delectari in talibus quae caro summa iudicat, vel non percipere ea quae sunt Dei. Duobus enim modis dicitur quis carnalis, scilicet vita et doctrina, vel qui carni indulget, vel qui divinam potentiam naturis rerum alligat, id est qui credit quod Deus nil possit facere, nisi quod videt in natura rerum. Similiter ambulare secundum spiritum, est ea quae sunt spiritus, opere implere. Esse secundum spiritum, est consentire spiritui, vel esse dispositum secundum spiritualia. Sentire ea quae sunt spiritus, est delectari in spiritualibus, secundum quae tria dicitur quis vere spiritualis. Dicitur etiam spiritualis per intelligentiam aliquis, et est aliquis spiritualis vita, et non intelligentia; alius intelligentia, et non vita; alius utroque modo; alius neutro, etc.

QUAESTIO CXC.

Vos autem in carne non estis, etc. Quaeritur quomodo Apostolus dicat eos non esse in carne, cum pro superba eorum altercatione reprimenda eis scripserit. Solutio. In spiritu et non in carne dicit eos, quia secundum carnem non ambulabant, vel, quod melius est, inter Romanos erant quidam spirituales, et perfectae fidei: propter quod dicit: Vos non estis in carne. Erant et alii inter se altercantes, et imperfectae fidei, ad quos respiciens subjungit: Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis (ibid.) quos hortatur ad perfectionem.

QUAESTIO CXCI.

Si autem Christus in vobis est. Quaeritur quid sit Christum esse in aliquo, vel spiritum Christi? Solutio. Augustinus dicit: Christus in homine, fides est in corde. Sed secundum hoc in quocunque fides et Christus; sed in malo est fides ergo et Christus, vel Spiritus Christi est in malo. Idem enim est Christum, vel spiritum Christi esse in aliquo, sed spiritus Christi non est in aliquo nisi in quo est dilectio. Solutio. Non omnis, in quo est fides, habet fidem in corde; nam in corde non dicitur fides esse, nisi cum cordi sedet et placet, id est nisi ubi per dilectionem operatur, et secundum hoc idem est, Christum esse in aliquo, et fidem Christi in corde ipsius esse.

QUAESTIO CXCH.

Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Quaeritur propter quod peccatum corpus sit mortuum, id est necessitati moriendi subjectum. Solutio. Propter reatum originalis culpa: sed cum talis, imo omnis culpa in baptismo sit dimissa, quaeritur cur talis poena pro tali culpa inflicta non tollitur. Solutio. Licet culpa pro qua talis poena infligitur sit dimissa, tamen talis infirmitas remanet, ne homines ad susceptionem illius sacramenti magis pro utilitate temporalis commodi properarent, quam pro fide et amore futurae vitae et sic non prodesset animae in Christo renasci. Vel corpus est mortuum propter peccatum (Rom. VIII) vitandum. Talis enim spiritus est humanus, ut nisi infirmitatibus esset obnoxius, supra modum extolleretur et sic non salvaretur, quod sine humilitate nequit fieri. Non igitur crudeliter, sed misericorditer; nec ex impotentia, sed ex magna dispensatione non aufertur nostra mortalitas cum caeteris poenalitatibus in baptismo.

QUAESTIO CXCH.

Non enim accepistis spiritum servitutis, etc. Quaeritur an idem sit spiritus timoris, et spiritus adoptionis? Solutio. Idem spiritus propter varios effectus diversis vocatur vocabulis. Nota quod munus et auctor muneris eodem dicitur nomine.

QUAESTIO CXCIV.

Quaeritur quomodo Romanis loquens dicat: Non iterum accepistis spiritum servitutis, iterum in timore, etc. Non enim illis prius datus est spiritus servitutis sicut Judaeis. Solutio. Iterum, non notat iterationem in eisdem personis factam, sed in diversis, quasi diceret: Judaeis quidem datus est in legis datione spiritus servitutis in timore, et iterum vobis est datus spiritus non timoris, sed adoptionis. Timor, alius est mundanus, alius servilis, alius initialis, alius filialis. Mundanus est timor secundum quosdam, quando bonum dimittimus vel malum agimus, retenta tamen voluntate bona propter pudorem aliorum, ne viles habeamur, qui secundum eosdem etiam humanus dicitur. Secundum vero Cassiodorum, mundanus timor est quando timemus pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod delinquimus, et iste timor malus est, et in primo gradu cum mundo deseritur: quem Dominus prohibet, dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus (Matth. X). Servilis secundum priores est, qui prohibet manum a malo opere, retenta mala voluntate.

QUAESTIO CXCIV.

De quo potest quaeri, an sit donum Spiritus sancti; quod si est, bonus est; sed videtur malus, cum propter poenam faciat servire. Solutio. Iste bonus est bonum habens effectum, scilicet, cohibere a malo opere; hoc autem, quod mala voluntas remanet, non est ex ipso, sed ex hominis vitio. Secundum alios vero timor servilis est, quo timetur gehenna: quo fit bonum, sed non bene: qui dicitur initialis secundum priores et secundum etiam secundos est initium sapientiae: qui praeparat locum sapientiae, et ducit ad charitatem. Dicitur etiam alio modo timor initialis, cum quod durum erat, incipit amari, et iste est quasi medius inter servilem et filialem, aliquid habens de utroque. Secundum utramque sententiam filialis timor est, non quo timetur poena, sed ne offendatur sponsus, vel discedat, ne offendamus, ne Deo careamus: qui comes est perfectionis.

QUAESTIO CXCVI.

Quis autem horum fuerit in Christo solet quaeri? Quod autem mundanus, cum sit malus non fuerit, constat: similiter nec servilis vel initialis, cum neuter posset esse in charitate perfecta: ergo vel filialis, vel nullus videtur fuisse in illo, sed filialis est, quo timemus offendere; sed nunquid Christus offendere vel separari timuit? Solutio. Filialis timor fuit in Christo non secundum effectum, quem habet in praesenti in nobis, sed secundum illum quem habet in angelis vel habebit in futuro in sanctis; sed secundum reverentiam, quae est mista cum subiectione dilectio, unde Apostolus: Et exauditus est pro sua reverentia (Hebr. V). Item nonne Christus timuit poenam, scilicet mortem, unde coepit Jesus pavere (Marc. XIV): quo ergo timore? nunquid filiali, cum nullus alius fuerit in eo? Solutio. Timore naturali coepit pavere, qui non est contentus in praedicta divisione; quia aequae in bonis et malis est: qui dicitur naturalis, non quia cum natura sit concretus, sed ex corruptione inolevit quodammodo in natura: quem cum caeteris poenalitibus Christus suscepit.

QUAESTIO CXCVII.

Timor servilis datus est in lege, sed timor servilis secundum Augustinum est, quo timetur gehenna: ergo timor gehennalis datus est in lege: sed nonne gehennalis cohibet non solum manum, sed etiam animum; lex autem manum tantum, et non animum? Item, dicit Augustinus, quod timor servilis nunquam est cum charitate, sed nonne omnis, qui timet poenam aeternam habet timorem gehennae? sed aliquis qui habet charitatem inchoatam, adhuc timet poenam, et sic videtur, quod servilis timor sit in charitate. Has quaestiones moveo, non ut solvam, sed ut lectorem ad quaerendum mecum excitem.

QUAESTIO CXCVIII.

Quaeritur adhuc de timore servili utrum faciat servum Christi, an diaboli. Solutio. Nec Dei, nec diaboli, sed poenae servum facit; quia quodammodo libertatem tollit, et opus quod vult propter poenam facere non sinit.

QUAESTIO CXCIX.

Cohaeredes autem Christi, etc. Quaeritur an Christus sit haeres, et si est, secundum quam naturam, videtur enim, quod secundum divinitatem non sit dicendus haeres, cum haereditas sit aliquo decedente firma successoris possessio: sed nec Pater decedit, nec Filius ei succedit, quia uterque ab aeterno: quomodo ergo haeres? Solutio. Sic quidem inter nos haereditas habet esse per successionem; sed non sic in Deo: Filius enim, quia habet esse a Patre, et omnia, quae habet, a Patre habet (Joan. I); non autem e diverso: ideo Filius haeres Patris est: secundum humanitatem vero accepit haereditatem, secundum plenitudinem, de qua nos omnes accepimus.

QUAESTIO CC.

Quaeritur quid sit esse cohaeredes Christi. Solutio. Ejusdem haereditatis participes. Sed secundum hoc videtur falsum nos esse cohaeredes; quia possessio gentium, Christi est haereditas. Unde: Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam (Psal. II): cujus haereditatis non sumus participes, et sic non sumus cohaeredes. Solutio. Haereditas Christi, secundum quam nos sumus cohaeredes, est vita aeterna, non gentium possessio.

QUAESTIO CCI.

Si tamen compatimur. Quaeritur quomodo Christo jam non patienti sit compatiendum. Solutio. Duobus modis Christo compatimur, vel ejus dolores, quos pro nobis sustinuit ad memoriam revocando, et sic ei compatiendo condolere, vel ad similitudinem ipsius cum ipso, et propter ipsum tribulationes sustinendo. Compassio, quandoque nomen est naturalis affectus, quandoque consensus ipsius qui est virtus.

QUAESTIO CCII.

Non sunt condignae passiones hujus temporis, etc. Quaeritur an merita sanctorum sufficiant ad futuram vitam consequendam: si enim veram habent justitiam digni sunt corona; sed quod vere justi sint patres Novi Testamenti, ipse Apostolus insinuat, dicens: De reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi justus judex: non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum ejus (II Tim. IV). Hic autem videtur dicere quod tribulationes, quas sustinent sancti, non sufficiunt ad futuram gloriam, quae est revelanda, promerendam: hoc est enim passiones non esse condignas ad futuram gloriam. Solutio. Non negat Apostolus quin merita sanctorum ad consequendam gloriam sufficiant, sed ad tam excellentem gloriam promerendam non sunt condigna; quia Deus ex sua gratia superaddet plus quam meruerunt merita nostra, quod est breviter dicere, nostra merita minima sunt respectu praemiorum. Vanitati enim creatura subjecta est. Nota triplicem esse vanitatem: prima est mutabilitatis, secunda est mortalitatis, tertia est iniquitatis, et homo est omnis vanitas, id est, omni vanitati subjectus.

QUAESTIO CCIII.

Non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe. Quaeritur quid creatura subjecta vanitati non velit: si malum non vult, voluntas bona est: sed tunc nihil est quod sequitur. Sed propter eum, etc.; si autem bonum non vult, peccat cum debeat velle bonum. Solutio. Voluntas pluribus modis dicitur; quandoque enim dicitur naturalis affectus, ut ibi, non quod volo, ago; quandoque consensus illius, secundum quod dicitur voluntas damnanda vel remuneranda; quandoque horror carnis, ut ibi: Non sicut ego volo, sed sicut tu (Matth. XXVI), et hoc modo hic accipitur, et est sensus: Licet amara sit poena, quam sustineo, tamen delector eam sustinere propter Christum.

QUAESTIO CCIV.

Omnis creatura ingemiscit, etc. Quaeritur quomodo hoc verum sit, cum lapis sit creatura, nec tamen ingemiscat? Solutio. Omnis, hic non colligit singula generum, sed genera singulorum, et est sensus: Omnis creatura, id est homo, in quo est omne genus creaturarum. Tres enim sunt species creaturae, scilicet corporalis, et animalis, et spiritualis: quae omnes sunt in homine, et sic omnis creatura ingemiscit in homine.

QUAESTIO CCV.

Non solum autem illa, sed et nos, etc. Nonne nomine creaturae intelliguntur boni? quomodo ergo distinguit Apostolus inter apostolos primitias Spiritus habentes, et inter creaturam quasi ipsi boni non essent? Solutio. Qua ratione inter creaturam et filios Dei, licet filii Dei sint creatura, distinguit inter creaturam et apostolos, quamvis ipsi sint creaturae, distinctionem faciens quae attenditur non in diversitate alterius qualitatis, sicut glossae diligenter inspectae declarant.

QUAESTIO CCVI.

Spes, quae videtur, non est spes, etc. Quaeritur quid sit, quod nomine spei significatur, cum dicitur: Spes quae videtur, et a quo removetur; cum dicitur: Non est spes. Ei, quod non est spes quomodo nomen spei convenit, vel aptatur? Solutio. Sicut aequivoce dicitur fides id, quo creditur et id quod creditur; sic aequivoce spes, id quo speratur, et id quod speratur, appellatur. Et sic spes, quae videtur, id est res sperata, non est spes, qua speramus, scilicet virtus illa. Vel aliter, spes, quae videtur, id est illa quae est de re visibili, non est spes nostra, scilicet, cujus jam merito salvi facti sumus.

QUAESTIO CCVII.

Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quaeritur, cum Spiritus nullo indigeat, nec aliquas angustias patiatur, quomodo dicatur postulare vel gemere. Solutio. Quod ipso auctore faciunt sancti, Spiritui attribuitur: postulat ergo, vel gemit, quia facit nos postulare, vel gemere.

QUAESTIO CCVIII.

An Spiritus aliquod postulet, et non obtineat? Nonne quoties aliquid petimus ex charitate, ipse Spiritus postulat in nobis; sed saepe petimus pro illo, qui jacet in crimine. nec exaudimur, et sic videtur, quod Spiritus quo docente oramus, non exaudiatur. Solutio. Duae sunt species justae orationis, vel cum petimus quod est petendum, vel cum petimus ubi est petendum; quandoque autem petimus ubi est petendum: nec tamen quod est petendum, et Spiritus tunc docet qualiter sit petendum, sed non docet quid est petendum, et ideo non obtinemus. Quotiescunque autem petimus quod est petendum et ubi est petendum, obtinemus.

QUAESTIO CCIX.

Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Nonne quidam ad tempus diligunt, et postea cadunt et sic damnantur? His autem non omnia cooperantur in bonum, et ita videtur, quod diligentibus Deum non omnia cooperantur in bonum. Solutio. Non dicit simpliciter, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, sed diligentibus et vocatis sanctis secundum propositum: quidam enim diligunt, nec tamen vocati sunt sancti secundum propositum, sicut quidam sunt praedeterminati ad vitam, nondum tamen diligunt, et neutris omnia cooperantur in bonum, sed diligentibus et vocatis sanctis secundum propositum.

QUAESTIO CCX.

Item quaeritur quomodo propria peccata talium cooperentur eis in bonum. Solutio. Humiliores et doctiores resurgunt.

QUAESTIO CCXI.

Sed nonne, si non cecidissent, sed tunc bonum fecissent, meliores essent quam modo sint; ut haec corrupta si haberet cum iis bonis, quae nunc habet, etiam virginitatem, nonne altioris gradus et majoris meriti esset? Solutio. Est quidem verum si Maria Magdalene cum tanta devotione haberet etiam virginitatem, majoris meriti esset, sed ad perfectionem quamdam casus ipsius cooperatus est, et forsitan si non tam turpiter cecidisset, nunquam medicum coelestem tantum dilexisset: non tamen peccatum est, ut gratia abundet.

QUAESTIO CCXII.

Item quaeritur quomodo malorum peccata cooperentur bonis in bonum. Solutio. Nihil fit in mundo, quod aliquid utilitatis non conferat bono universitatis, et sic omnia bona, vel mala propria, vel aliena cooperantur bonis in bonum.

QUAESTIO CCXIII.

An omnia damnandis cooperentur in malum? Quod mala ipsorum, eis noceant constat: sed utrum bona, quae quandoque faciunt, cooperentur eis in malum, potest quaeri quod videtur: quia scriptum est: Melius est viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam, retroire (II Petr. II). Solutio. Damnandis non omnia cooperantur in malum; quia pro bonis, quae quandoque faciunt, minus punientur. Quod autem dicitur: Melius est, etc. Non de iis damnandis, qui aliquando iusti fuerunt, dictum est de haeticis.

QUAESTIO CCXIV.

Quos praescivit, et praedestinavit. Quaeritur an praescientia sit causa praedestinationis, sicut praedestinatio causa est vocationis, vocatio causa justificationis, et justificatio magnificationis, quod videtur secundum suppositum ordinem: sed cum utrumque sit aeternum, quomodo unum potest esse causa alterius? Solutio. Licet utrumque sit aeternum, tamen unum potest esse causa alterius; sicut Filius et Spiritus sanctus, cum uterque sit aeternus, tamen Filius causa est Spiritus sancti; sic, secundum quosdam, praescientia pertinet ad scientiam, et sic ad Filium; praedestinatio ad electionem; electio ad voluntatem, quae pertinet ad proprietatem Spiritus sancti: ideoque sicut Filius est causa Spiritus sancti, sic et praescientia causa est praedestinationis, quam naturaliter, non tempore praecurrit.

QUAESTIO CCXV.

An idem sit in Deo praescientia, et praedestinatio? Ad cuius quaestionis solutionem sciendum est quod divina usia cum sit una et simplex; tamen propter varios effectus diversa sortitur vocabula; dicitur enim sapientia, scientia, praeventia, providentia, dispositio, praedestinatio. Sed sapientia et scientia de omnibus est praeteritis, et praesentibus, et futuris bonis et malis, et praeventia de eisdem; providentia de gubernandis, quae quandoque accipitur pro praeventia dispositio de faciendis; praedestinatio de salvandis, et sic in Deo quantum ad essentiam idem est praescientia et praedestinatio.

QUAESTIO CCXVI.

An praescientia esset in Deo, si nulla essent futura? Quod non, sic volunt probare. Si nulla essent futura, Deus non praesciret aliqua futura, etsi hoc esset, praescientia non esset in Deo; sed praescientia est divina scientia, et ipsa est Dei essentia, et sic videtur, si nulla essent futura, quod Deus non esset; quod absit! Solutio. Praescientia non simpliciter significat divinam essentiam, sed circa eam designat relationem respectu futurorum: unde ista locutio, si nulla essent futura, praescientia non esset in Deo; duobus modis intelligitur. Si enim dicatur: Si nulla essent futura, praescientia non esset in Deo, id est, si nulla essent futura, subjecta divinae scientiae nulla essent, unde ipsa diceretur praescientia, verus est intellectus. Si autem sic intelligatur: Si nulla essent futura, praescientia non esset in Deo, id est, scientia, qua praescit futura, falsa est intelligentia.

QUAESTIO CCXVII.

An praescientia Dei sit causa futurorum, an futura praescientiae? Nulla essent futura, nisi Deus praevidisset; et sic videtur, quod praescientia sit causa futurorum. Unde Augustinus universas creaturas, non quia sunt, ideo novit Deus; sed jam sunt, quia novit. Sed cum aequae sciat bona et mala, videtur quod praescientia causa tam malorum quam bonorum sit. Sed dicit Origenes: Non propterea aliquid erit, quia id Deus scit futurum, sed quia futurum est illud, praescit Deus: hoc videtur esse contrarium illi superiori sententiae Augustini. Solutio. Quandoque accipitur notitia pro beneplacito, et tunc est causa futurorum; sed tantum bonorum: sic quod Augustinus superius accepit: quandoque vero solam notitiam, vel cognitionem significat, et tunc non est causa futurorum; sed aequae se habet ad bona et ad mala; et sic Origenes accepit, et sic nec praescientia causa est futurorum, sed nec futura praescientiae, nisi dicatur causa sine qua non sit.

QUAESTIO CCXVIII.

An praescientia necessitatem eveniendi inferat rebus futuris? Quod videtur, quia si Deus praescivit aliquid futurum, illud non potest non evenire; et si hoc est, necessario eveniet quidquid praescivit. Item videtur, quod Dei praeventia posset falli; quia si illud, quod est praevium, potest aliter evenire quam evenit, potest aliter quam sit praevium evenire, ut si Deus aliquem hodie lecturum praevit: conceditur ab omnibus, quod talis aliquis, qui hodie est lecturus, potest non legere, et sic aliter quam sit praescitum potest contingere. Solutio. Communis haec est, haec et similia possunt per conjunctionem et disjunctionem exponi; sensus conjunctionis hic est: Si Deus praevit, necesse est evenire, id est, non potest simul esse utrumque, ut Deus praevideat et non eveniat, et sic est verum. Disjunctionis sensus hic est: Hoc futurum non potest aliter evenire quam eo modo quo evenit, et quam sit praevium, et hoc est falsum. Item si aliter eveniret quam est praescitum, non falleretur divina providentia; quia tunc hoc non esset praevium, sed aliud quod tunc eveniret. Praedictae solutioni sic objicitur: Si Deus aliquid praevit, illud eveniet; haec hypothetica est necessaria: unde si antecedens est necessarium, et consequens; sed antecedens est necessarium, quia quod est praescitum, non potest non praescitum esse, et sic videtur quod quidquid futurum est, quadam necessitate sit futurum. Quod etiam videtur aliter posse probari: Deus ab aeterno Verbo aeterno suo dixit de quolibet futuro, quia erit; sed impossibile est Deum mentiri: sed si illud quod dixit futurum non eveniret, consequeretur quod Deus esset mendax, et ita necessario eveniet quod futurum est; unde Augustinus: Sicut necessarium est fuisse quod fuit, sic necessarium est fore quod futurum est. Et alibi de Deo loquens: Cujus, inquit, voluntas necessitas est, quia, si voluerit, necessario erit. Solutio. Sunt nonnulli, qui concedunt quod Deus potest non praevidisse, quod ab aeterno praevit: et ideo dicunt quod antecedens praecedentis hypotheticae non est necessarium, et ideo nec consequens. Sed qualiter verum sit, quod dicunt, non video. Item secundae objectioni

respondeant, quomodo Deus non sit mendax, si illud, quod futurum praedixit, non eveniat; vel quomodo voluntas Dei sit necessitas; vel quomodo verum sit, quod dicit Augustinus, necessarium est fore, quod futurum est. Nos autem Augustinum sequentes, dicimus geminam necessitatem esse, unam, quae attenditur secundum causas inferiores, quae quandoque impeditur a superioribus; et alteram, quae intelligitur secundum causas superiores, quam impossibile est non impleri. Eorum autem quae futura sunt, quaedam aequae eveniunt, et secundum causas superiores, et secundum causas inferiores, quaedam tantum secundum causas superiores: quidquid autem futurum est quoad necessitatem, quae intelligitur secundum universitatem causarum, non potest impedi quin eveniat. Usus autem loquendi formatus est secundum causas inferiores, quia magis nobis notae sunt. Unde saepe dicimus, quod aliquid potest esse, et idem potest non esse, quia causae istae utrumque permittunt; secundum causas vero superiores unum tantum potest esse, scilicet quod Deus vult, quod disponit, quod ab aeterno praescivit, et Verbo suo futurum praedixit, et nullo modo potest impedi quin eveniat: ad has causas Augustinus respiciens, dixit necessario fore quod est futurum.

QUAESTIO CCXIX.

Item quaeritur an scientia Dei possit augeri vel minui. Quod possit, volunt probare sic: Deus scit hunc lecturum, sed potest non legere: ergo Deus potest nescire hunc lecturum. Vel sic: Iste non est lecturus; sed potest legere: ergo Deus potest scire istum lecturum, qui non est lecturus: sed potest fieri ut legat, ergo potest a Deo sciri quod non sit. Solutio. Scientia Dei immutabilis est, nec potest augeri vel minui: tamen concedunt nonnulli, quod Deus potest scire quod nescit, et nescire quod scit, et plura scire quam sciat, nescientes respondere praedictis objectionibus. Nos autem dicimus quod Deus non potest scire quod nescit, nec nescire quod scit, nec plura scire quam scit; quia si aliqua quae nunquam fient inciperent fieri, non tamen inciperent a Deo sciri, qui ab aeterno omnia perfecte novit, non solum quae quandoque fiunt, sed quaecunque possunt fieri: scit enim et quibus causis possunt fieri, et qualia essent, si fierent. Non enim modo plenior habet scientiam de mundo, quam habuit ab aeterno: nec modo minorem scientiam de iis, quae nunquam fient, cum possent fieri, quam haberet si fieret. Tamen magna quaestio est utrum aliquid tale sit in sola possibilitate, quod nunquam sit actu: quod enim non habet in Deo causam, quomodo potest prodire in actum? Sed de hoc alibi dicendum est quod modo ex accidenti tetigimus. Praedictis autem objectionibus respondentes, dicimus quod haec, Deus scit hunc lecturum, ponit quod iste sit lecturus et quod hoc sciat Deus: et ideo ex quo non est lecturus, non est concedendum quod Deus sciat hunc lecturum, non quia Deus aliquid nesciat: sive enim legat, sive non legat, non ideo plus vel minus scit vel non scit Deus. Idem iudicium de similibus. Notandum etiam, quod cum dicitur, quod ille qui est lecturus, potest non legere, vel qui non est lecturus potest legere, hoc dictum est secundum causas inferiores; si autem ad causas superiores respiciamus, quod futurum est determinate erit, et non alterum, nec poterit non evenire: tamen quia usus formatus est secundum causas inferiores, quae neutrum cogunt, sed utrumque permittunt, dicimus, quod utrumque potest esse

et non esse, cum tamen in veritate verum sit, futurum unum, et non alterum.

QUAESTIO CCXX.

An numerus praedestinatorum possit augeri, vel minui? Idem quaeritur de numero reproborum. Quod sic volunt probare. Deus potest non apponere gratiam cui apponit, quod si faceret, praedestinatus damnaretur; et potest apponere cui non apponit: quod si faceret, reprobus salvaretur. Et sic qui praedestinatus est, potest damnari, et qui reprobus est, potest salvari: et aliquis potest transire de numero praedestinatorum ad numerum reproborum, et e converso. Solutio. Hoc ad similitudinem praedictorum solvunt secundum conjunctionem et disjunctionem. Nos autem dicimus, quod est possibile secundum causas inferiores, forsitan impossibile est secundum causas superiores. Item non videtur esse consequens, Deus potest hunc salvare vel damnare, ergo hic potest salvari vel damnari. Non enim posse Dei sequitur posse nostrum, ut si Deus potuit aliter redimere genus humanum, quod ideo genus humanum posset aliter redimi, quam per mortem Filii Dei: et si hoc Deus habuit in sua potestate, quod homo ideo habeat in sua potestate aliter salvari, nonne Deus potest, si vellet, salvare Judam? Nunquid ideo Judas potest salvari? Notandum est, quod causae inferiores dicuntur, quas Deus in prima rerum conditione creaturis indidit, secundum quas similia ex similibus nascuntur, ut ex tali grano talis arbor vel fructus procedat. Causae vero superiores dicuntur divina potentia, voluntas, dispositio et praedestinatio: quae quandoque cum inferioribus, quandoque sine ipsis operantur: quae semper habent effectum, inferiores vero non semper; imo quandoque a superioribus impediuntur.

QUAESTIO CCXXI.

Conformes fieri imaginis Filii sui, etc. Quaeritur cur Filius dicatur imago Patris. Solutio. Quia simillimus ejus, et quia est ejusdem essentiae.

QUAESTIO CCXXII.

Sed cum Spiritus sanctus sit aequè similis Patri, cum sit ejusdem substantiae, quare Filius et non Spiritus sanctus dicitur imago Patris? Solutio. Quia imago magis pertinet ad proprietatem generationis quam processions: ea enim, quae generantur, solent esse similia magis, quam ea quae procedunt.

QUAESTIO CCXXIII.

An Filio sint duae imagines, quia est imago increata secundum quod Deus, et imago creata secundum quod est homo. Solutio. Non ideo duae imagines, quia in Christo imago increata, et imago creata non sunt duae imagines, sed una: sicut est Filius Dei et filius hominis; non tamen duo filii, sed unus Filius Dei et filius hominis.

QUAESTIO CCXXIV.

Quos vocavit, hos et justificavit, etc. Quaeritur quomodo distinguit Apostolus inter vocare et justificare, cum vocando, justificet. Solutio. Per vocationem intelligit charitatis infusionem; per justificationem gratiam subsequenter et conservantem.

QUAESTIO CCXXV.

Quos praedestinavit, et vocavit, etc. Quaeritur an omnes vocati sunt praedestinati, quod videtur, quia vocatio est effectus praedestinationis. Sed aliqui sunt vocati, qui non sunt electi, quia scriptum est: Multi sunt vocati, pauci electi (Matth. XXII); sed soli electi sunt praedestinati; ergo non omnes vocati sunt praedestinati. Solutio. Vocatio alia est communis, quae fit praedicatione exterius, et etiam quandoque interius per inspirationem: alia est specialis, quae fit secundum propositum, secundum quam nullus vocatur nisi electus et praedestinatus. Secundum autem communem vocationem dictum est: Multi sunt vocati, pauci vero electi.

QUAESTIO CCXXVI.

Quis accusabit adversus electos? Nullus, quia quod Deus non vult, alius non potest. Sed quaeritur quid sit Deum aliquem accusare? Solutio. Deum accusare, est permittere hominem in peccatum cadere. Diabolum vero accusare, est per tentationem in peccatum dejicere, et dejiciendo accusabilem facere.

QUAESTIO CCXXVII.

Quaeritur quomodo Christus interpellat pro nobis. An voce, an tantum mente et desiderio? an alio modo? Solutio. Christum pro nobis interpellare, est per merita suae obedientiae in sua humanitate exhibitae Deo Patri, nos ei per fidem et dilectionem reconciliare adhaerentes.

QUAESTIO CCXXVIII.

Quaeritur etiam an sancti, quorum patrocinia postulamus pro nobis interpellent, et quomodo? Solutio. Sanctos pro nobis interpellare non est aliud quam Deum pro meritis eorum bonos affectus, quos habemus in eos propter Deum remunerare, et ideo nihil interest, sive nos audiant sive non audiant.

QUAESTIO CCXXIX.

Quis separabit nos a charitate Dei, etc. Quaeritur an Apostolus erat tantae perfectionis, ut non posset peccare mortaliter; si enim non potuit separari a Deo, nec potuit peccare mortaliter: hoc enim separari. Sed cum alibi dicat: Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae (II Cor. 12): innuit quod si potuit extolli, potuit peccare etiam mortaliter, et sic separari. Solutio. Nullus alius ab eo poterat separare Apostolum; ipse tamen poterat seipsum separare, quia in hoc meruit, quod potuit transgredi, et non est transgressus. Cum enim Christum ante Neronem confessus est, tunc potuit eum negare, si vellet: quod ergo nec vita, nec mors potuit, ipse potuit.

QUAESTIO CCXXX.

Quaeritur quomodo causa faciat martyrem, et non poena, cum nullus sit martyr sine poena, sicut nec sine causa. Sicut enim poena sine causa non sufficit ad coronam martyrii, sic nec causa sine poena. Solutio. Quod dicitur, causa facit martyrem et non poena, scilicet tantum intelligendum est. Sed dicet aliquis, quod eadem ratione potest dici, poena facit martyrem non causa, ut intelligeretur tantum. Responsio. Causa sine poena prodest; poena sine causa non solum non prodest, sed obest; et hoc quod poena prodest, quando prodest, hoc habet ex causa, ideo potius hoc dicitur quam illud.

QUAESTIO CCXXXI.

Tristitia mihi magna est, continuus dolor cordi meo (Rom. IX). Quaeritur quare Apostolus dicat se dolere, quod prius cum errantibus errans persequeretur Ecclesiam: cum enim magnum commodum provenerit ex illa persecutione, non est ei dolendum, sed gaudendum de ipsa? Solutio. Non dolebat Apostolus de bono, quod est consecutum de malo suo, sed de peccato, quod ipse commisit, pro quo dolere semper bonum est.

QUAESTIO CCXXXII.

Optabam ipse anathema esse a Christo pro fratribus. Quaeritur quomodo Apostolus optaverit separari a Christo, an secundum gloriam, an secundum justitiam. Si secundum gloriam, videtur plus dilexisse fratres quam Deum, quod nullo modo faciendum est; si secundum justitiam optavit separari, hoc non potuit sine peccato et sine offensa Dei, quod rationabiliter ab aliquo non potest optari. Solutio. Non optavit separari a Christo sic vel sic, sed his verbis ostendit mirabilem affectum suum, quem habuit erga Judaeos, quo genere locutionis usus est Moyses dicens: Aut dele me de libro vitae, aut dimitte eis hanc noxam (Exod. XXXII). Vel potest dici, quod uterque tam Moyses quam Apostolus praeposuit in desiderio suo et optatione salutem tantae multitudinis propriae saluti, nec in hoc dilectionem Dei postposuerunt; imo Dei gloriam et honorem propriae saluti praefidentes, malentes Dei gloriam magnificari in tot salvatis, quam diminui in uno salvato; et haec perfectio excedit omnem perfectionem, quia major non potest excogitari.

QUAESTIO CCXXXIII.

Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum? Quaeritur an Deus sit iniquus reprobando, et indurando, et tandem damnando istum qui non potest bene operari sine gratia praedestinationis, maxime cum ipsam praedestinationem non possit promereri? Solutio. Nulla nimirum est apud Deum iniquitas. Ut autem pateat nullam iniquitatem esse apud Deum, videndum est quid sit praedestinatio et quid ejus effectus, et quid reprobatio et ejus effectus. Praedestinatio est gratiae praeparatio: nomine gratiae hic significantur bona gratuita, quibus in praesenti justificamur, vel in futuro coronamur; sed quod praeparatio significat videndum est. Dictum est superius quod divina usia cum sit una et simplex, propter varios effectus rerum diversa sortitur vocabula: de quibus unum est praedestinatio. Praeparatio itaque non est aliud quam ipse Deus praeparans, et discernens, et statuens, et propenens, vel eligens in semetipso, ut haec, vel illis in tempore conferat dona, et hoc propositum vel haec praeparatio causa est futurorum bonorum, quibus adoptamur in filios Dei. Ecce dictum est, quid sit praedestinatio, et quid ejus effectus, scilicet vocatio, justificatio, et magnificatio. Sed nunquid reprobatio est aliquid quod ab aeterno fuerit in Deo, vel ipse Deus: quod sit causa futurorum malorum sicut praedestinatio bonorum? Quod si conceditur sequitur, quod Deus sic causa est, et auctor malorum. Unde sciendum est quod reprobatio non aliquid ponit; quia non est aliud Deum aliquem reprobare, nisi non eligere, et non praedestinare, bona gratuita non praeparare. Cujus effectus est indurare: quod non est aliud, nisi gratiam non apponere, qualis causa talis est effectus. Nulla autem est iniquitas vel injustitia, si Deus non det aliquid illi, cui nil debet. Non itaque Deus iniquus in eo, quod aliquem reprobat vel indurat.

QUAESTIO CCXXXIV.

Quaeritur autem cur Deus non omnes reprobavit, vel cur non omnes praedestinavit; sed quosdam praedestinavit et quosdam reprobavit. Solutio. Si omnes praedestinaret, lateret divina justitia, quia nesciretur quod juste deberetur culpae; si omnes reprobarer, non appareret bonitas Dei. Judicavit autem melius esse Dei sapientia bonum et malum esse, quam tantum bonum, quamvis ipsa non fecerit nisi bonum.

QUAESTIO CCXXXV.

Quaeritur autem quare potius elegerit Jacob quam Esau; similiter de quolibet electo, et reprobo idem potest quaeri. Non enim potest dici, quod propter futura merita bona vel mala alter sit electus, et alter sit reprobatus: sic enim quod est temporale, causa esset ejus quod est aeternum. Item si dicatur quod Jacob sola gratia sit electus, Esau propter originale peccatum sit reprobatus, quaeritur quare propter idem peccatum Jacob non sit reprobatus, vel quare Esau ex eadem gratia non sit electus? Solutio, si tamen solutio debeat dici ostendere aliquid esse insolubile. Dicunt sic factum esse quia Deus voluit fieri; si autem quaeratur quare sic voluit, stulta est quaestio, quia divinae voluntatis quaeritur causa, cujus nulla est; imo ipsa omnium est causa prima et principalis. Sed B. Hieronymus dicit quod Deus nihil fecit, quia vult, sed quia ratio est sic fieri. Ideoque non incongrue potest sic quaerit cur hoc voluerit, et responderi: Quia judicia Dei abyssus multa. (Psal. XXXV). Possumus tamen dicere, salva secretorum reverentia et absque supercilio assertionis, quod ideo potius elegit Jacob quam Esau, quia praescivit majorem utilitatem provenire bono universitatis ex electione Jacob quam Esau. Sed dicet aliquis: Ergo id, quod est temporale, causa est ejus; quod est aeternum, scilicet bonum, quod praevидit tunc futurum, causa est praedestinationis. Ad quod dicimus, quod hoc non est verum; ad illud tamen respicit causa, scilicet aeterna ratio, ut enim illud eligeret, ex quo major utilitas bono universitatis proveniret: ratio erat et haec aeterna, quae respicit ad illud bonum temporale ex electione Jacob futurum.

QUAESTIO CCXXXVI.

Sed iterum quaeritur cur major utilitas provenit ex electione Jacob quam Esau? Solutio. Quia magis commendatur gratia ex electione Jacob quam Esau. Item quaeritur quare magis commendatur ex electione Jacob quam Esau. Solutio. Quia minor erat natu. Si enim major natu eligeretur, videretur quod privilegio nativitatis hoc fieret.

QUAESTIO CCXXXVII.

Quaeritur quare Jacob non fuerit prior natu et Esau posterior, ut sic saltem Esau eligeretur? Solutio. Hoc est quaerere cur Jacob non sit Esau, et e converso: et ideo est quaestio sine ratione.

QUAESTIO CCXXXVIII.

Ex his, quae in tempore fiunt, oritur eadem difficultas: quare enim huic magis quam illi Deus conferat gratiam solet quaeri, cum sint indifferentes, et neuter possit gratiam promereri, sine qua non potest salvari. Videtur enim non esse mihi imputandum si non facio quod sine gratia non possum facere, cum gratia non sit collata mihi, sed magis illi qui non confert mihi necessariam gratiam, cum non possit sine detrimento suo. Solutio. De gratia diversi diversa sentiunt. Quidam dicebant Deum non posse facere, nisi quod facit: quod non esse verum constat. Alii dicunt: Quoddam seminarium virtutis (quod radicem charitatis vocant) in isto est, ex quo aptus est ut gratia sibi collata vitam aeternam promereatur: quod quia in illo non est, nec charitatem, nec vitam aeternam et promereri potest. Sed quia hoc contra Ecclesiam est, omnino praetermittatur. Alii dicunt quod Deus suam gratiam omnibus communiter proponit quam qui apprehendit, salvabitur; qui non apprehendit, damnabitur, velut si quis tibi in turre bonum cibum praeparaverit, et dicat: Ascende ut cibum capias: sed quia tu sine scala, vel aliquo huiusmodi auxilio ascendere non potes, ideo dicunt: Alia gratia opus esse, ut ad illam superiorem ascendas. Item ad illam apprehendendam alia, et ad illam alia, et sic usque ad infinitum. Sed hi totum gratiae attribuunt, et nihil merito relinquunt. Sunt alii qui dicunt gratiam propositam etiam porrigendo homini, ut ipse eam apprehendat, sine qua apprehensa erigi non potest, veluti si cui existenti in puteo funis demittatur, sine quo non potest a puteo exire; si vero manum ad funem porrigat et apprehendat, extrahitur, et aliquid ex homine est, licet meritum absque gratia esse non possit. Sed quia haec sententia dividit inter meritum et gratiam, quod aliquid boni sit ibi ex homine, saltem quod manum erigit et funem apprehendit, quod quia sine gratia fieri nequit, haec quoque sententia cum praedicta est cavenda. Potest autem dici quod gratia Dei aequae bono et malo, id est praedestinato et reprobo proponitur, quam tamen unusquisque non apprehendit vel trahentem sequitur; imo ille, cui gratiae radius infunditur, oculos claudit; et sic radium quo tangitur

repellit, unde et ipsi merito gratia subtrahitur, quia ipse se subtrahit. Est enim in gratia quemadmodum in solis radio, qui se oculo ingerit, quo oculus tactus visum exercet. Est enim oculus talis naturae ut per illum visus exerceatur, si solis radio percutiatur, sine quo visio non est in oculo: nisi tamen talis naturae esset, etiam tactus radio non videret, ut paries vel lapis non videt, etsi radio solis perfundatur; sic anima habet potentia promerendi naturaliter, quam tamen non potest exercere, nisi splendore gratiae perfundatur. Cum vero tangitur, movetur et meretur unde totum est ex gratia, sic tamen ut non excludatur meritum, veluti si puer qui nondum gradi potest ab aliquo ducatur, et graditur quidem. quod tamen per se non posset, nec etiam alio ducente, nisi haberet naturalem potentiam gradiendi: tamen totum ex ducente dicitur esse, quod graditur; sic ad hoc ut anima promereatur duo exiguntur et gratia, et naturalis potentia: tota tamen auctoritas promerendi solius est gratiae, quia naturalis potentia nil ponit sine gratia.

QUAESTIO CCXXXIX.

Quoniam in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, etc. Quaeritur an Deus mentem hominis inclinet ad hoc, ut homo deterior efficiatur? Solutio. Pharao in illa excaecatione non est deterior effectus quam prius esset; sed per signa foris proposita, malitia quae prius in mente concepta erat, excitata est, et in opus erupit, sicut invidia Judaeorum Domino cum tanta gloria intrante in Hierusalem erupit, et scelus jam conceptum maturavit. Vel excitare Dei nihil est aliud, nisi justo iudicio praecipitari permittere: de hac quaestione in praemissis dictum est diligentius.

QUAESTIO CCXL.

Cui vult miseretur, et quem vult indurat. Quaeritur an voluntas Dei sicut est causa miserationis, sic sit causa indurationis: quod videtur, cum Apostolus dicat: Cui vult, etc. Solutio. Voluntas Dei non est causa, nisi ejus quod est aliquid; induratio non ponit aliquid, sed potius removet; tamen ut Apostolus ostendat quod Deus juste potest dare cui vult, et non dare cui vult non dare: non enim necessitate facit Deus, sed sola voluntate. Quod autem causa boni sit, constat, unde Apostolus superius: Non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei (ibid.).

QUAESTIO CCXLI.

Sed potest quaeri quomodo velle non sit volentis, cum nemo hoc possit sine voluntate. Solutio. Voluntas bona et hominis est, sed tanquam accipientis; et Dei, sed tanquam dantis et auctoris.

QUAESTIO CCXLII.

An non habet figulus potestatem luti, etc. Quaeritur: ad quid inducatur haec similitudo; nunquid Deus format aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? Vel nunquid ex Deo habet esse contumeliosum? Solutio. Quod vas aliud est in honorem ex Deo est; quod vero contumeliosum est, ex ipso vase est. Tamen bona est similitudo, quia sicut vas aliud in honorem, aliud in contumeliam facit figulus: sic dicitur Deus formare aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; vel quod melius est, ideo dicitur Deus formare aliud in honorem, et aliud in contumeliam; quia Deo auctore habent esse etiam illa quae sunt vasa irae vel contumeliae, non tamen ex Deo esse habent vasa contumeliae, sed proprio vitio.

QUAESTIO CCXLIII.

Quaeritur quid sit scribi in libro vitae secundum praescientiam. Solutio. Esse praescitum et praeordinatum ad vitam, sicut scribi secundum justitiam est esse in statu in quo si exiret ab hac vita, salvaretur. Sunt itaque quidam scripti secundum praescientiam, et non secundum justitiam, ut illi, qui nondum virtutem habent, tamen sunt praeordinati ad vitam. Quidam vero scripti sunt secundum justitiam et non secundum praescientiam, ut qui charitatem habent, praevisi tamen ad mortem. Quidam vero scripti sunt secundum praescientiam et secundum justitiam, ut illi, qui charitatem habent, et sunt praedestinati ad vitam. Quidam vero nec secundum praescientiam, nec secundum justitiam, ut illi, qui nunquam boni fuerunt nec praedestinati sunt. Ea vero, quae sunt ibi scripta secundum justitiam et non secundum praescientiam, dicuntur inde deleri; quae vero secundum praescientiam ibi scripta sunt, nunquam inde delentur.

QUAESTIO CCXLIV.

Quaeritur an illi quae scripti sunt in libro vitae secundum meritum, et non secundum praescientiam, scripti sint per dispositionem. Solutio. Potest dici quod scripti sunt per dispositionem propter meritum, non tamen simpliciter secundum dispositionem; quia si hoc esset, non possent inde deleri, cum tali determinatione potest dici per dispositionem propter meritum, quod Deus disposuit sicut omne bonum.

QUAESTIO CCXLV.

Quaeritur qualiter sit intelligendum, quod dicitur de hac auctoritate: Major serviet minori (Gen. XXV), hoc est de praescientia. Solutio. Sensus est, hac Scriptura ostenditur quod Deus erat praescius futurorum.

QUAESTIO CCXLVI.

Justitiam autem, quae ex fide est, etc. Quaeritur quid sit justitiam esse ex fide. Solutio. Hoc est justitiam esse per gratiam, quia non solum ex gratia venit ad fidem, sed etiam post fidem gratia necessaria est, ut fides bonis operibus adimpleatur, quorum adimpletio justitia dicitur.

QUAESTIO CCXLVII.

Similiter quaeritur quomodo sit illud intelligendum, quod de hac dicitur auctoritate, Jacob dilexi, Esau odio habui (Malach. I), hoc est de iudicio. Solutio. Hac prophetia ostenditur impletum esse, quod fuerat Dei in praescientia. Nota, quod haec auctoritas: Jacob dilexi, Esau odio habui, potest exponi de aeterna praedestinatione unius, et de reprobatione alterius, vel de temporali gratia appositione, vel ejusdem subtractione: unde glossa illa, in Jacob nihil invenit diligendum, nisi misericordiae suae donum, sic intelligitur, id est ex sola gratia Deus disposuit conferre Jacob gratiam in tempore unde salvaretur. Et illa glossa: In Esau nihil odiendum nisi originale peccatum, id est praescivit propter originale peccatum non esse conferendam Esau gratiam, per quam salvaretur in tempore.

QUAESTIO CCXLVIII.

Dicit aliquis: Quare propter originale peccatum gratia non est collata Esau, cum sit collata Jacob, licet peccatum originale habuerit? Solutio. Quia gratia eadem utique est proposita, sed Esau se gratiae subtrahit: et oculus suum clausit, et Jacob gratia peccatum delevit, quia gratiae cessit: eam trahentem secutus est, Deo omnia operante et disponente pro arbitrio justissimae voluntatis suae.

QUAESTIO CCXLIX.

Ut ostenderet divitias gloriae, etc. Quaeritur an tormenta malorum prosint bonis in futura vita? Solutio. Dicunt quod prosunt, quia nunquam sineret Deus mala esse, nisi aliquam utilitatem bono universitatis conferrent.

QUAESTIO CCL.

Quaeritur quae utilitas proveniat ex eo bonis, quod vident malos puniri. Nunquid ideo Deum amplius diligunt vel laudant; vel nunquid in poena malorum delectantur. Solutio. Non in poena malorum, sed justitia Dei delectantur, et propria gratia magis elucescit ex comparatione malorum, maxime cum vident se ab eisdem poenis sola misericordia liberatos. Sed dicet aliquis: Licet mali non punirentur, nonne boni scirent se ab eisdem poenis liberari sicut modo? Solutio. Forsitan non ita efficaciter, et in hoc ipso minus diligenter. Item si nullus damnandus esset, nonne Deus redderet bonis pro meritis suis? Et sic videtur, quamvis omnes salvi essent, non minus bonum esset, quam modo si imo amplius bonum esset; quia boni magis gauderent de salute eorum tunc, quam modo faciant de eorum damnatione. Item boni in futuro aut compatientur malis, aut non compatientur; si compatientur, quomodo beati: si non compatientur, crudeles. Solutio. Augustinus hanc quaestionem sic solvit: Magis bonum erat esse bona et mala, quam tantum bona, ut Deus laudaretur ex diversitate ipsa mirabilius.

QUAESTIO CCLI.

Sectando legem justitiae, etc. Cum lex non justificet, quaeritur quomodo dicatur lex justitiae. Solutio. Quia quaedam praeparatio est ad justitiam, ideo lex justitiae dicitur.

QUAESTIO CCLII.

Offenderunt in lapidem offensionis -de quo quia Dominus in Evangelio: Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum (Matth. XXI), quaeritur quid sit cadere super lapidem. Solutio. Deum offendere imprudenter, sicut conteri a lapide a Christo aeternaliter puniri: unde petra scandali et lapis offensionis dictus est Christus, quia humilis, ideo habilis in quem offenderent superbi.

QUAESTIO CCLIII.

Testimonium perhibeo, quia zelum, seu aemulationem Dei habent, etc. (Rom. X.) Quaeritur an zelus iste bonus sit, et quid sit, et quis ejus effectus? Quod autem bonus sit, inde constat, quia Apostolus ad commendationem Judaeorum hoc dicit, et expositores dicunt etiam, quod est dilectio Dei: sed si hoc esset, viderentur habere aliquid, quod esset dignum vita aeterna; sed nonne digni erant morte, qui Christum occiderunt? Quomodo ergo zelum Dei, id est dilectionem habebant? Item si bonus erat, bonum habebat effectum, sed nonne ejus effectus erat, quod ex illo zelo fecerunt? Sed peccatum mortale hoc erat scilicet persecutio martyrum, et Christi occisio: quomodo ergo bonum malum efficiebat? Solutio. Zelus ille bonus fuit affectus in Deum, quo parati erant facere quod conscientia eorum dictabat esse faciendum propter Deum: non tamen erat tantus, ut eos faceret dignos vita aeterna, nec charitas, nec dilectio Dei simpliciter debet dici: si tamen quandoque dilectio Dei vocetur, hoc ideo fit, quia in Deum eum habebant: ejus autem effectus fuit non persecutio martyrum, vel mors Christi, sed vitatio contemptus Dei. Sic enim in arcto erant positi, quod sive Christum occiderent sive non, mortaliter peccarent: non tamen si Christum non occiderent, in hoc ipso peccarent; sed quia non occidendo Deum contemnerent: saepe enim per unum peccatum vitatur aliud.

QUAESTIO CCXLIV.

Item Christum occidendo non faciebant contra conscientiam; imo illud, quod credebant esse faciendum propter Deum: quomodo ergo peccabant? Solutio. Licet contra conscientiam non facerent, tamen mortaliter peccabant, quia excaecati erant: fecerunt enim quod conscientia eorum deberet eis dictare non esse faciendum.

QUAESTIO CCLV.

Suam justitiam volentes constituere, etc. Quaeritur quomodo justitia legis dicatur Judaeorum. Solutio. Quia in hoc, quod credebant eam suis viribus adimplere, suam justitiam fecerunt, sed non secundum scientiam, id est non secundum bonum affectum illum exercebant, ut judicio rationis erat exercendus, et in hoc errabant.

QUAESTIO CCLVI.

Finis legis Christus. Quaeritur quomodo Christus sit finis legis et consummatio, cum legis justitia sit sine gratia adjuvante, nec habebant apud Deum meritum. Solutio. Christus non dicitur finis, vel consummatio legis secundum hoc, quod a Judaeis servabatur, sed quia spiritualiter eam in se, et in suis adimplet.

QUAESTIO CCLVII.

Quae autem ex fide est justitia, sic dicit: Ne dixeris, etc. In corde tuo quis ascendet in coelum, etc. Quaeritur quomodo Apostolus hanc auctoritatem induxerit: nam de Deuteronomio sumpta est, ubi Moyses in alio sensu ea utitur: prohibebat enim Judaeis ne dicerent, Quis ascendit in coelum, ut nobis legem afferret, vel quis mare transivit ut legem transportaret, vel quis descendit in infernum ut eam nobis educeret, quia verbum prope est in corde tuo, id est legem in praesenti habere. Solutio. Convenienter est inducta, licet Apostolus litteralem sensum Moysi hic per eam non exprimat: potest enim fieri, ut sicut Judaeis ad litteram illud peccatum est, ita in eo figuraliter nobis sit praeceptum, ne nos quaeramus. Quis ascendit, etc., unde Apostolus sub tali sensu verba Moysi inducit, competenter etiam inducit de ea Moysen loquentem.

QUAESTIO CCLVIII.

Sed dicet aliquis: Si Moyses loquitur de justitia fidei in lege, videtur quod in lege fuerit justitia fidei, et sic lex vere justificabat. Solutio. Non sequitur, si in lege sit sermo de justitia fidei, quod ideo ipsa fuerit in lege, nec etiam recipiendum est quod Moyses loquatur de justitia fidei, nisi loqui pro significare accipiatur. Nam hoc dicendo figurat justitiam fidei prope, id est non longe a natura animorum; quia, ut dicit glossa, rationi consentaneum est credere.

QUAESTIO CCLIX.

Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo. Quaeritur quomodo hoc sit verum. Nonne multa credimus, quae ratio non cavit, unde scriptum est: Fides non habet meritum, cui ratio humana praebet experimentum. Solutio. Si quis consideret quomodo omnia de Christo prius in lege et prophetis praedicta sint, et quomodo impleta signis, et prodigiis approbata sint, quam verus, quam sanctus et pius, et quam potens in opere et sermone ipse in propria persona fuerit, quid restat, nisi ut proclamet: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis? (Psal. XCII.) Et nullo modo ratio permittitur nec ad modicum dubitare: vel ideo rationi consentaneum dicitur; quia loqui, et credere de eo, quod ad salutem animae attinet, ipsi rationi placet, imo hoc prae omnibus appetit.

QUAESTIO CCLX.

Corde creditur ad justitiam. Dicit glossa quod caetera potest homo nolens; credere autem non potest nisi volens. Sed hoc quomodo verum est? Nonne sperare, et diligere nemo potest nisi volens? Quomodo ergo dicit, caetera potest etiam nolens, cum haec sint alia, quam credere? Solutio. Per caetera intelligit exteriora. Sed iterum videtur falsum quod exteriora faciat aliquis nolens: si enim nullo modo vellet, quomodo faceret? Solutio. Velle, ponitur pro approbaret: saepe enim multa facimus quae non approbamus.

QUAESTIO CCLXI.

Omnis enim quicumque invocaverit. Quaeritur quomodo hoc sit verum, cum multi invocant, nec tamen salvantur, unde Dominus ait: Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum (Matth. VII). Nonne hoc dicere, est nomen Domini invocare? Solutio. Invocare est intus vocare, id est ad honorem Dei et propter Deum vel desiderare notitiam, quod non fit sine fide, spe et charitate.

QUAESTIO CCLXII.

Non possunt credere, quia praedixerat Isaias, etc. Quaeritur de hac prophetia, an propheta voluerit impleri quae dixit? Quod si voluit, videtur voluisse ut excaecatio Judaeorum fieret: nam in excaecatione Judaeorum adimpleta est prophetia. Solutio. Non est concedendum, quod vellet Judaeos excaecari, quamvis voluit suam prophetiam adimpleri, sicut Christus voluit esse verum quod ait Petro: Antequam gallus cantet, ter me negabis (Matth. XXVI): non tamen voluit Petrum negare: multa enim sic conjuncta sunt, ut unum non possit fieri sine altero, tamen possumus velle unum sine altero.

QUAESTIO CCLXIII.

Domine, quis credit auditui nostro, etc. Legitur in Evangelio de Judaeis, qui non crediderunt, ut sermo Isaiae impleretur (Joan. XII): unde sic objiciunt: Quae culpa Judaeorum, quod non crediderunt, cum necesse esset prophetiam impleri, et sic necesse fuit eos non credere? Solutio. Deus praedixit per prophetam peccata Judaeorum, sed non fecit: non enim praescientia eorum infert eis necessitatem, secundum illud, ut cum dicitur, non crediderunt, ut sermo, etc., tantum notat quod illa prophetia impleta est in caecitate Judaeorum, et quod ipsa est praedicta antequam impleta.

QUAESTIO CCLXIV.

Quaeritur quomodo Judaei non credendo in Christum peccaverunt, cum scriptum sit: Propterea poterant credere non quia dixit Isaias: Deus excaecavit oculos eorum, et induravit cor (ibid.), vel si peccaverunt non credendo in Christum, ergo poterant credere, et non crediderunt: et si hoc est, quomodo hoc verum est. Propterea non poterant credere quia Deus excaecavit, etc. Quomodo simul verum poterant credere et non poterant credere? Item videtur penes Deum causam incredulitatis eorum constituere, dicens: Propterea non poterant, quia dixit Isaias: Deus excaecavit oculos, etc. Solutio. Verum est quod non poterant credere, sicut dicit Evangelium, et tamen non credendo peccaverunt; quia ad illam impossibilitatem ex vitio propriae voluntatis pervenerunt, et ideo talis impossibilitas non habet excusationem. Verum est ergo utrumque, quod non poterant credere, et quod poterant credere, sed non secundum idem: poterant natura, et non poterant culpa: tales enim facti sunt, ut haberent possibilitatem non solum credendi, sed etiam Deum facie ad faciem videndi: et ideo dicitur, quod poterant natura credere; sed quia per culpam tales effecti sunt, quod justum erat apud Deum non misereri eis, ideo dictum est, quod culpa non poterant credere. Consimilis locutio habetur de angelis bonis: et quod mutabiles natura, immutabiles gratia sunt; hoc autem, quod dicitur, Deus excaecavit, etc. sic intelligendum est, id est permisit excaecari non impertiendo malitiam qua fierent deteriores, sed non conferendo gratiam qua fierent meliores.

Notandum est, quod dicitur, Credere non poterant, quia nolebant: haec expositio videtur esse nimis communis; nam idem de omnibus, qui in peccatis ad mortem sunt, potest dici, unde secundum hanc expositionem nihil speciale de excaecatis dicitur. Solutio. Potest dici quod excaecati merentur, ut non velint credere, et ut Deus non misereatur eis: quod non faciunt omnes mortaliter peccantes. Similiter quod subditur: Dum superbi, etc., nimis communiter et

simpliciter dici videtur: nam et hoc de omnibus generaliter dici potest. Solutio. Quia et dum causale accipiendum est: nam per superbiam, et caetera vitia merentur ut injustum sit, Deum eorum misereri.

QUAESTIO CCLXV.

Quaeritur quomodo haec propheta sit inducta, nonne illis qui de praesenti statu erant, loquebatur, et tamen adhuc propheta non erat adimpleta, et si hoc est, quomodo hac auctoritate arguit eos, qui tunc erant, de eo quod adhuc futurum erat, quomodo ad praesentes tunc pertinuit. Nam haec vis videtur esse probationis, quod omnes audierunt verbum Christi, qui id mundo erant, et ideo arguendi sunt, quasi audientes et non credentes. Item si propheta nondum erat adimpleta, quomodo verbo temporis praeteriti potest uti in sensu praesentis temporis? si enim in sensu futuri temporis accipitur, ridicula esse videtur probatio Apostoli. Solutio. Praesentibus loquebatur, sed non propter praesentes tantum; imo etiam propter omnes futuri status hanc prophetiam induxit, et bene illius temporis praesentes arguit, quia licet eorum tempore non erat propheta adimpleta, erat tamen in eis inchoatum, quod praedixerat propheta futurum. Nota quod quaedam Scripturae videntur velle, quod Israel non cognovit; aliae videntur velle, quod cognovit Christum, quae videntur esse contrariae: sed non sunt, quia de diversis intelliguntur. In illo enim populo erant quidam cognoscentes, alii non cognoscentes.

QUAESTIO CCLXVI.

Si autem gratia, jam non ex operibus, etc. (Rom XI). Quaeritur si totum ex gratia, quid ex meritis, vel si quod ex meritis, quomodo totum ex gratia? Solutio. Totum est ex gratia, licet aliquid sit ex meritis, quia ipsa merita sunt ex gratia. Videtur tamen quod ex meritis praecedentibus sit justitia, ut in Cornelio cujus oratio obtinuit hoc, ut praedicatione Petri converteretur, ut fidem susciperet: quae fides est ex gratia, quare ex operibus est consecuta gratia. Solutio. Non est dicendum quod gratia vel justitia sit ex operibus; quia hoc esset, quod ex operibus sine gratia justificaretur quis: quod esse non potest. Quod autem Cornelius oravit, ut fidem susciperet, hoc ex gratia praecedente fuit: pro qua etiam gratia major, utpote gratia justificans, est collata. Non enim sine omni gratia fuit, quando in unum Deum credidit et, ut dicunt doctores, fidem incarnationis habuit, sed nondum sciebat Verbum Dei incarnatum, quod postea Petri praedicatione cognovit. Nota, quod compunctio alia est invidiae, qua quis compungitur et dolet, et alienis bonis tabescit; alia culpa qua quis torquetur in propria conscientia, ut Judas, qui laqueo se suspendit pro scelere suo. Alia est compunctio gratiae, qui vel inchoantium est, qui de malis poenitent, ut abstineant, vel perfectorum, qui Deum ex dilectione verentur.

QUAESTIO CCLXVII.

Hoc, quod quaerebat, Israel non est consecutus. Quaeritur quomodo hoc sit verum: nonne exteriorem justitiam quaesivit, sed illam obtinuit: ergo quod quaerebat, hoc consecutus est. Solutio. Hoc ideo dicitur, quia fine, quo faciebant, caruerunt: volebant enim apud Deum reputari justis, quod eis non accidit.

QUAESTIO CCLXVIII.

Ut non audiant usque ad hodiernum diem. Quod Judaei hujus temporis excaecati sint, hoc plane habemus, et sancti in multis locis idipsum dicunt, persecutionem Christi excaecationis causam constituentes, et magis quod Jacobum justum occiderunt. Sed non videtur rationi consentaneum, quod ideo praesentes Judaei puniantur, cum scelera multis displiceant, quae patres eorum commiserunt. Solutio. Non immerito etiam moderni Judaei excaecantur, quia si daretur facultas eis, quod patres eorum fecerunt Christo, idem et Christi membris facerent, etiamsi fieri posset ipsi capiti.

QUAESTIO CCLXIX.

Ministerium meum honorificabo, etc. Quaeritur quid sit officium honorificare. Solutio. Ille ministerium suum honorificat, qui supra quam ex officio suo debeat impendit aliquid, ut Paulus, qui ex officio tantum gentibus praedicare debebat, plus fecit, etiam Judaeis praedicando. Sed cum Paulus crederet aliquos ex Judaeis sua praedicatione converti posse ad fidem, et sciret hoc pro Deo esse faciendum, si non faceret, peccaret: quapropter hoc facere debebat, quomodo ergo dicit se suum officium honorificare, cum et id debebat, quod superadditur? Solutio. Aliud est officii debitum, aliud occasionis: supra debitum officii Paulus Judaeis praedicabat, et sic ministerium honorificabat; tamen debebat eis praedicare quantum ad debitum occasionis, cum sciret pro Deo esse faciendum.

QUAESTIO CCLXX.

Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi, etc. Quaeritur quomodo infidelitas Judaeorum, et excaecatio fuerit causa salutis gentium, nunquid gentes non salvarentur, nisi Judaei excaecarentur. Nonne Deus posset aliter gentes salvare? Solutio. Infidelitas eorum non erat causa efficiens, quare gentes salvarentur, tamen ex eo quod illi excaecati verbum praedicationis repulerunt, Apostoli occasionem acceperunt praedicandi gentibus. et sic secuta est salus gentium, Deo suam dispositionem implente per mala, de quibus elicit bonum effectum.

QUAESTIO CCLXXI.

Si delibatio sancta, et massa; et sit radix sancta, et rami, etc. Quaeritur de hac consequentia, an sit vera? Nonne antecedens potest esse verum sine consequente, quomodo ergo consequentia vera? Solutio. Consequens utriusque hypotheticae etsi simpliciter proferatur, non tamen simpliciter est intelligendum, sed cum tali determinatione naturaliter: etsi enim rami sint fracti, tamen naturaliter boni sunt: et illi pauci, qui conversi sunt ad fidem, si ita constantes fuerunt; patet quod illi qui in fine convertentur, erunt constantes.

QUAESTIO CCLXXII.

Sed cum gens Judaeorum in Scripturis dicatur saepe durissima, quomodo hic dicitur naturaliter sancta, quasi habens habilitatem sanctitatis? Solutio. De sanctitate, qua intelligitur inconstantia fidei agit Apostolus; non de habilitate, quam haberent ad sanctitatem.

QUAESTIO CCLXXIII.

Quaeri potest quid est delibatio? Respondetur. Gustus particulae alicujus rei ad experimentum totius massae. Massa autem est multitudo convertendorum post mortem Antichristi. Judaei naturales rami dicti sunt; quia de patriarchis nati, in quibus origo fidei fuit, et de quibus Christus natus est secundum carnem. Nota quod natura dicitur consuetus cursus naturae, contra quem Deus saepe operatur. Dicitur etiam quandoque natura divina dispositio, contra quam nihil facit Deus; sed omnia juxta eam agit.

QUAESTIO CCLXXIV.

Sine enim poenitentia, id est sine mutatione sunt donum, et vocatio Dei. Mutat quandoque Deus sententiam, sed non consilium. Quid est mutare sententiam? aliquid agere, quod non videbatur acturus; vel non agere, quod videbatur acturus.

QUAESTIO CCLXXV.

Dicit expositor quod mali, dum faciunt contra voluntatem Dei, ab eis impletur voluntas Dei: sed si ab eis impletur voluntas Dei, nonne implent ipsi voluntatem Dei? et si hoc est, quomodo contra voluntatem Dei faciunt? Solutio. Voluntas dicitur duobus modis, praeceptio Dei, et ipsius dispositio. Dum ergo faciunt contra praeceptum Dei faciunt quod disposuit Deus fieri: saepe enim bona per malos fiunt; semper autem ex malis, quae mali faciunt, Deus aliquid boni elicit.

QUAESTIO CCLXXVI.

Qui audit Patrem, venit ad Filium Nemo enim venit ad Filium, nisi Pater traxerit eum (Joan. VI). Quaeritur ergo quid sit Patrem trahere ad Filium? Solutio. Ex dispositione quae est ex Patre ad Filii cognitionem venire, ut ab eo salvetur: Pater trahit ad Filium, cum Pater revelat Filium esse aequalem sibi.

QUAESTIO CCLXXVII.

Omnia conclusit Deus sub peccato ut omnium misereatur. Quaeritur quomodo hoc sit intelligendum: nonne concludit sub peccato malum est? quomodo Deus hoc facit, vel quomodo hoc causa est boni? Solutio. Deus conclusit omnia peccato, id est, permisit concludi, et haec est occasio boni, non causa efficiens.

QUAESTIO CCLXXVIII.

Quaeritur an hoc modo potius quam alio Deus sit operatus salutem nostram. scilicet concludendo omnia sub peccato? Solutio. Sic placuit Deo, ut videntes se non posse justificari humiliarentur, et gratiam quaerent, et sic totum Deo ascriberent. O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, etc. Solet hic distingui triplex genus causarum. Aliae sunt formales, aliae sunt judiciales, aliae finales, aliae secundum quas aliae per quas, aliae propter quas res fiunt. Per judicia causae judiciales; per consilia, causae finales; per quas formales, vel per sapientiam et scientiam formales.

QUAESTIO CCLXXIX.

De superiore exclamatione solet quaeri. Videtur enim minus consulte Apostolus exclamare de excaecatione Judaeorum et introitu gentium, dicens: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! cum ipse super hoc sciret reddere causam, unde dicit: Nolo vos ignorare mysterium (ibid.), etc., et postea subdit: Conclusit Deus omnia sub peccato ut omnium misereatur (ibid.). Quod si ideo exclamat, quia sub hoc perfecte humana intelligentia rationem reddere non sufficit, simile ratione de aliis multis exclamandum erat? Solutio. Potius de illo quam de alio exclamat, quia citius ibi in reddendis rationibus erratur, et peccatur ad mortem.

QUAESTIO CCLXXX.

Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. Quaeritur an peccata in quantum sunt sint a Deo: si enim omnia, ergo peccata, vel peccata non sunt de numero omnium. Solutio. Nonnulli dicunt, quod peccata in quantum sunt, habent esse a Deo. Sed Augustinus de natura boni dicit, tantum ea, quae sunt naturaliter, debere intelligi, cum dicitur omnia esse ex Deo, non peccata, quae naturam corrumpunt, non ergo peccata sunt ex Deo aliquo modo.

QUAESTIO CCLXXXI.

Quaeritur an omnia quae habent esse ex Deo, debeant dici esse de Deo. Solutio. Sola ea quae habent esse de substantia Dei, debent dici de Deo ut Filius, et Spiritus sanctus sic sunt ex Deo Patre, quod de ipso, quia de essentia ejus sunt ei consubstantiales. Creaturae vero sunt ex Deo, non de substantia Dei, sed de nihilo. Nota, quod per triplicem praepositionem scilicet ex, per, in, hic insinuat trinitas personarum, per idem pronomen identitas naturae significatur, quae tota est in singulis personis: dicens enim, ex quo, intelligit Patrem, per quem, Filium; in quo, Spiritum sanctum.

QUAESTIO CCLXXXII.

Quaeritur autem quomodo per hoc, quod dicit, ex quo omnia, intelligit Patrem, cum sicut omnia sunt ex Patre. sic ex Filio et Spiritu sancto? Solutio. Propter auctoritatem principit, quia sic omnia habent ex Patre esse, quod ipse non habet ex alio; Filius autem, et Spiritus sanctus licet sint unum principium omnium creaturarum, habent tamen principium, sive auctorem ipsum Patrem, a quo habent esse: et hoc ipsum, quod sunt principium omnium, a Patre habent, sicut omnia alia quae possident. Dicit expositor in Trinitate esse summam omnium originem, perfectissimam pulchritudinem, beatissimam delectationem, originem ad Patrem, pulchritudinem ad Filium, delectationem ad Spiritum sanctum referens: et sic haec tria origo, pulchritudo et delectatio sunt determinata, quia determinate singula ad singulas personas, ut jam dictum est, referuntur. Sed quia rursus tota Trinitas omnium rerum summa origo, perfectissima pulchritudo, beatissima delectatio est, eadem tria dicuntur infinita. Et hoc est, ut arbitror, quod dicitur, quod praedicta tria et a se invicem sunt determinata, et in se sunt infinita.

QUAESTIO CCLXXXIII.

Item dicitur in Patre unitas, in Filio aequalitas, in Spiritu sancto unitatis et aequalitatis concordia: sed cum eadem unitas, et aequalitas et concordia sit trium, quaeritur quare dicatur unitas in Patre, et aequalitas in Filio, et in Spiritu sancto concordia? Solutio. Salva secretorum reverentia dicimus, quod in Patre ideo dicitur unitas, quia sicut unitas est principium numerorum, sed ipsa non habet esse ab alio numero, sic et Pater, cum sit omnium causa, non habet causam. Aequalitas vero dicitur esse in Filio, quia in eo est prima distinctio, et discretio, et prima pluralitas, et secunda personalis unitas, quae ut ostendatur indifferens, et indispar ab ipso Patre, nomine aequalitatis non inconvenienter signatur, in quo declaratur qui sic Filius habet esse a solo Patre, quod nec Pater est, nec diversus ab eo in natura, sed in omnibus aequalis et consubstantialis illi. Spiritus sanctus vero ideo unitatis et aequalitatis concordia vocatur, ut insinuetur sic Spiritus sanctus esse ab utroque, quod utrique est aequalis, hoc dico salva fide catholica, quorum verborum occultam intelligentiam mallet ab alio audire, quam aliquid de tenuitate mea super his dicere.

QUAESTIO CCLXXXIV.

Item legitur: Omnia unum propter Patrem, omnia aequalia propter Filium, omnia connexa propter Spiritum sanctum. Quaeritur ergo quomodo haec verba sint intelligenda? Nonne eadem unitate unum sunt tres personae, vel aequalitate aequales, vel concordia concordantes? Solutio. Omnia sunt unum propter Patrem, id est tres personae unum sunt, naturalem unitatem eandem habentes, quae solet referri ad Patrem, licet sit communis tribus personis: simili modo intelligendum est de aequalitate et concordia: aequales enim sunt tres personae propter ineffabilem et naturalem aequalitatem, quam habent sic connexi. In creaturis praelucet vestigium Trinitatis, quia ostendunt in se unitatem, et speciem, et ordinem tenere, quia unumquodque et unum aliquid est, et aliqua specie formatur, et aliquem ordinem tenet, unde dictum est: Omnia fecit in numero, et pondere, et mensura (Sap. XI). Numerus enim ad unitatem, pondus ad ordinem, mensura ad speciem pertinet. De quolibet enim verum est, quod ex quo incipit esse, statim cadit sub numerum quia vel unum est, vel plura. Pondus ad ordinem ideo dicitur pertinere; quia singula ordinem tenent secundum naturam ponderis. Duo enim sunt genera ponderum: unum, quod tendit deorsum, ut natura plumbi; alterum quod tendit sursum, ut oleum. Item ordo consideratur secundum locum et tempus: unde et angeli secundum affectiones et delectationes [dilectiones.] majores vel minores ordines suos sortiuntur; species vero rerum, quod quidam modus est earum, et mensura.

QUAESTIO CCLXXXV.

Quaeritur item an Spiritus sanctus a se procedat, vel mittatur sicut a Patre et Filio. Solutio. Duplex est processio, vel missio Spiritus sancti, aeterna et temporis: secundum aeternam processionem tantum a Patre et Filio, non a se procedit; temporaliter etiam a seipso procedit, quia temporalis ejus processio Trinitatis est operatio. Eodem modo intelligendum est de temporali Filii processione vel missione. Sicut enim semetipsum pro nobis sanctificavit et non tradidit, sic et semetipsum misit, id est suam missionem vel incarnationem (quod idem est operatus est). Aeterna autem processio Filii a Patre, non missio, sed generatio debet dici.

QUAESTIO CCLXXXVI.

Quaeritur praeterea quomodo Spiritus sanctus sit amor, quo Pater diligit Filium, et Filius Patrem. Nonne idem est Patri diligere, et esse, et eo quo habet esse, et diligere? Si ergo Pater diligit Spiritu sancto, quomodo non habet esse a Spiritu sancto? Solutio. Non dicitur, quod Pater diligat Spiritu sancto, sed quod Spiritus sanctus sit amor, quo Pater diligit Filium; quia Spiritus sanctus est natura divina, et Pater diligit divina natura; si autem hoc termino, amor quo Pater diligit Filium, significetur personale idioma, non est verum quod Spiritus sanctus sit amor, quo Pater diligit, sicut Spiritus sanctus non est Pater.

QUAESTIO CCLXXXVII.

Dicit Hilarius: Sicut impium est duos deos praedicare Patrem et Filium, ita Deum singularem praedicare, sacrilegum est. Item dicit expositor, secundum substantiam singulariter uni, de Trinitate loquens, quod videtur esse contrarium. Solutio. Singularitas aliquando excludit pluralitatem personarum, et secundum hoc sacrilegum est Patrem, et Filium Deum singularem praedicare. Quandoque singularitas ponitur pro unitate, et sic accipitur, cum dicitur secundum substantiam singulariter uni.

QUAESTIO CCLXXXVIII.

Non plus sapere, quam oportet sapere, etc. (Rom. XII.)
Quaeritur quis plus sapit quam oportet. Nemo enim tantam in hac vita habet cognitionem, quin majorem habere possit, et quin etiam plus desiderare debeat: quomodo ergo praecipit Apostolus, non plus sapere quam oportet sapere, quasi quis possit investigando de Deo plus comprehendere quam sit necesse? Solutio. Investigationem veritatis non prohibet Apostolus, sed ne quis per investigationem nimiam incidat in dubitationem eorum, quae firmiter et indubitanter credi oportet. Vel ne quis sibi, quod sapit, superba praesumptione ascribat, quod est ex scientia superbire: hoc enim non est sapere, sed desipere.

QUAESTIO CCLXXXIX.

Qui miseretur in hilaritate, etc. Quaeritur ergo an Deus aliquem puniat sine misericordia, hoc est, tantum puniat quos punit, quantum puniri meruerunt. Quod videtur, quia iudicium sine misericordia ei, qui non facit misericordiam (Jac. II). Sed iterum est scriptum: Universae viae Domini misericordia, et veritas (Psal. XLII). Unde videtur, quod nec etiam malos puniat sine misericordia, juxta illud: Nec accendit omnem iram suam (Psal. LXXVII), id est non punivit eos quantum meruerunt; quia plus juste si vellet. Solutio. Neminem punit Deus sine misericordia, quia nullum punit quantum promeruit, et tamen iudicium sine misericordia ei, qui non miseretur, quia non amplius corrigitur ad hoc ut vitam aeternam consequatur. Est itaque verum, quod sicut bonis plus boni ex gratia conferet Deus in futuro quam meruerunt, sic malis minus mali quam meruerunt, et in utroque justus et misericors est Deus.

QUAESTIO CCXC.

Quaeritur cur potius, iudicium sine misericordia, etc., dicat de hoc quam de alio, cum de quolibet criminali hoc dici posset. Solutio. Ideo de isto dictum intellige, quia sunt multi in hunc errorem lapsi: quod credunt sibi sufficere ad consequendam vitam aeternam, aliis non nocere, et a malo declinare, quamvis sua pauperibus non largiantur, vel opera misericordiae non exhibeant: quem errorem hic patenter reprimit Apostolus.

QUAESTIO CCXCI.

Gaudete cum gaudentibus, etc. Quaeritur utrum gaudendum sit de temporali prosperitate, ut de abundantia divitiarum alicujus. Solutio. Cum dentur bonis et malis, et saepius malis quam bonis, non videtur esse gaudendum si dentur alicui; nec dolendum, si auferantur: Deus autem semper in donis suis laudandus est.

QUAESTIO CCXCII.

Flete cum flentibus, etc. Quaeritur de fletu, quem praecepit Apostolus, an rationabilis est, cum de adversis quae bonis vel malis contingunt, potius gaudendum sit quam dolendum? Sunt enim adversa vel ad majorem coronam bonis, vel ad correctionem malis. Legitur etiam quod imprudenter flebant de morte martyrum, cum potius esset gaudendum quam flendum, si rationem vis doloris admitteret. Solutio. Alius fletus est pietatis, alius compassionis: ille, qui pietatis est, quasi naturae est, et secundum quosdam non meretur; ille vero, qui compassionis est, meretur. Compati enim debemus infirmitatibus fratrum, ut illos lucremur, quorum salutem desiderare debemus, et operam dare ut salventur.

QUAESTIO CCXCIII.

Nulli malum pro malo reddentes, et diligite inimicos. Quaeritur quomodo sancti non reddant malum pro malo, cum scriptum sit: Clamant sancti: Vindica, Domine, sanguinem nostrum (Apoc. VI). Et illud: Laetabitur justus cum viderit vindictam (Psal. XXXVII); ergo cum aequè boni et mali volunt se vindicari a Domino in quo discernuntur. Solutio. Boni non laetantur de poena sicut mali, sed de iudicio Dei.

QUAESTIO CCXCIV.

Quaeritur utrum Christus observet quod Apostolus omnibus supra praecepit, ut nullis malum pro malo reddat. Volunt sic probare, quod Christus non observet. Malus meruit malum pro malo reddi sibi: nisi ergo reddat illi malum Deus, non reddet ei, quod promeretur. Item aliquid reddit ei Deus pro malo ergo bonum vel malum; si non malum ergo bonum, et sic malum meruit bonum. Item, nonne Deus reddit poenam pro culpa, et sic malum pro malo? Solutio. Nec bonus iudex, nec Deus malum reddit pro malo; quia hoc esset, quod mala intentione vindictam exerceret: unde diligenter cavendum est ne hoc in praedictis omnibus inferatur.

QUAESTIO CCXCV.

Quaeritur an ex dictis justitia, qua aliquis suspenditur pro furto, et hujusmodi sit Evangelii. Quod videtur, cum Ecclesia tradat eum principi, et omnis justitia Ecclesiae esse debeat, quod ibi docetur. Ecce duo gladii hic (Luc. XXII). Quod si Ecclesiae est, ut videtur, quomodo negari potest, quin justitia Evangelii gravior sit justitia legis, cum lege praeceptum sit dentem pro dente, oculum pro oculo (Matth. V); hic autem caput hominis pro capra detur. Solutio. Haec nullo modo justitia Evangelii est, ut homo pro equo vel bove occidatur, nec in toto Evangelio hoc praeceptum invenitur, nec id facit, sed tantum permittit Ecclesia.

QUAESTIO CCXCVI.

Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus, etc. Quaeritur quid sit providere bona coram Deo. Solutio. In cordis secreto, id est facere ea quae conscientia dictat facienda esse pro Deo.

QUAESTIO CCXCVII.

Sed cum Deus requirat a nobis ut etiam bona coram hominibus provideamus, quomodo dividit inter hoc et illud. Solutio. Sensus est Praecipit Apostolus ut etiam bona faciamus ita circumspecte, ut infirmi non scandalizentur, sed bonum exemplum proficiendi accipiant, et in hoc ipso reprimit quorundam superbam praesumptionem, qui non curant de scandalis infirmorum, considerantes tantum quid liceat, non quid expediat.

QUAESTIO CCXCVIII.

Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, etc. In lege scriptum est: Diliges amicum, et odio habebis inimicum (ibid.). Quod videtur esse, illi praecepto contrarium: Diligite inimicos vestros (ibid.), et huic: Si esurierit inimicus, ciba illum. Solutio. Non est praeceptum in lege habere inimicos odio, sed permissio, et est secundum quosdam consilium, non praeceptum diligere inimicos in Evangelio, et sic nulla est contrarietas. Quod intelligens David ait: Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis (Psal. VII).

QUAESTIO CCXCIX.

Non est potestas nisi a Deo, etc. (Rom. XIII.) De potestate bonorum constat, quod sit a Deo, de potestate malorum quaeritur an sit a Deo. Si est a Deo, bona est, quia Deus auctor tantum bonorum; sed malorum potestas quomodo bona, cum per ea fiant mala, quae etiam dicitur iniqua et injusta saepe in Scriptura. Contra, quod malorum potestas sit a Deo Scriptura testatur quomodo ergo mala? Solutio. Malorum potestas bona est, et a Deo; sed tamen dicitur mala pro malitia abutentium ea, sicut lex quidem bona, sed tamen occasio mali, et lux solis, et multa similia.

QUAESTIO CCC.

Quaeritur quid vocet potestatem. Solutio. Dicunt quidam, quod Dei ordinationem, ex qua quidem aliis praeesse habent. Alii dicunt, quod ipsas personas in sublimitate constitutas ut reges, et principes, quibus obediendum est in omnibus, quae ad potestatem pertinent. Si autem aliquid percipiunt, quod si contra Deum, non sunt audiendi.

QUAESTIO CCCI.

Quaeritur an potestas peccandi sit a Deo. Quod sic probatur: Potestas Pilati, qua potuit crucifigere Salvatorem, erat a Deo, sicut habetur in Evangelio (Joan. XIX): ergo potestas peccandi est a Deo. Item, contra Deus ex eo quod est omnipotens non potest peccare: ergo posse peccare non est posse, nec potentia peccandi est potentia, sed impotentia. Solutio. Potentia peccandi dicitur quaedam: vis faciendi aliquid, quod non potest fieri sine peccato, vel quaedam dignitas, ex qua licite aliquis potest facere id quod non fit sine peccato: ut potestas Pilati bona quidem fuit, scilicet ex Deo: ex qua habuit potestatem crucifigere Christum, sicut ex regia potestate potest aliquis exercere tyrannidem, et sub specie potestatis ordinatae in subditos saevire: non tamen Christum crucifigere, vel tyrannidem exercere potentia est, sed potius impotentia, quae saepe potentia peccandi vocatur, quae inest ex defectu, vel termino boni: quae etiam si in primo homine ante peccatum fuit.

QUAESTIO CCCII.

Qui diligit proximum, legem implevit, etc. Quaeritur an dilectio proximi, et dilectio Dei sint eadem. Si non sunt eadem, quomodo dilectio proximi est plenitudo legis? quomodo tota lex restauratur in dilectione proximi? quomodo tria praecepta primae tabulae ad Deum pertinentia implentur dilectione proximi? Item, si eadem est haec et illa, cur divisim aliud praeceptum datum est de dilectione Dei, et aliud de dilectione proximi? Solutio. Dilectio nomen est virtutis, et sic potest dici, quod eadem est dilectio, qua diligimus Deum et proximum, et est nomen motus mentis, et sic alia est dilectio Dei, alia proximi, et major est dilectio Dei, et minor dilectio proximi, cum dilectio Dei in dilectione proximi contineatur: qui enim Deum diligit consequens est, ut proximum diligat, et e diverso; ideoque alterum pro utroque mandato ponitur. Est enim dilectio proximi motus mentis in proximum propter Deum: ergo quomodo potest esse dilectio proximi sine dilectione Dei? Est enim dilectio proximi materia quaedam in qua exercetur dilectio Dei, quae amplius latet, cujus effectus in dilectione proximi apparet. Dilectio Dei est motus mentis in Deum propter ipsum.

QUAESTIO CCIII.

Sed cum dilectio Dei sit dignior, quam dilectio proximi, quare Apostolus potius commemoravit dilectionem proximi, quam dilectionem Dei, dicens ipsam esse legis impletionem? Solutio. Quia dilectio proximi in vita quotidiana et moribus magis apparet.

QUAESTIO CCCIV.

Quaeritur an dilectio proximi possit esse sine dilectione Dei. Quod videtur, quia aliquis potest diligere proximum non propter Deum, sed propter aliquid aliud. Solutio. Non est concedendum, quod aliquis diligat proximum, nisi diligat eum propter Deum: aliter enim diligere non est diligere, sed potius odire; quia qui diligit iniquitatem, odit animam suam (Psal. X); et sic nec alium diligit, qui se odit.

QUAESTIO CCCV.

Quaeritur item an debeamus diligere mutuo propter vitam aeternam: quod si conceditur videtur, quod faciamus propter commodum nostrum, et sic sumus mercenarii. Dicit enim Ambrosius, qui spe et desiderio coelestis patriae servit, mercenarius est. Solutio. Propter vitam aeternam diligendus est proximus, nec ideo aliquid praefertur Deo, quia ipse est vita aeterna: et in ipso non est aliquid extra ipsum praeter ipsum, ideoque verba praedicta Ambrosii a suo loco extendere non convenit; quia contra usum Ecclesiae sonare videntur: videtur tamen hoc insinuare, quod si quis cogitans, vitam aeternam aliquid scorsum praeter Deum esse, bona faceret, suum attendens commodum tantum, non quia Deus hoc vellet fieri, mercenarius dicendus esset.

QUAESTIO CCCVI.

Quaeritur an omnes aequaliter diligendi sint. Solutio. Dicunt quidam, quod secundum affectum aequaliter omnes diligendi sunt, sed non secundum effectum, imo alii plus, alii minus, juxta hoc quod scriptum est: Ordinavit in me charitatem (Cant. II). Aliis videtur quod etiam secundum affectum alii aliis praeferendi sunt, ut meliores minus bonis, et parentes alienis. Ordinatur itaque charitas secundum affectum et effectum: quod pluribus modis fieri potest, quandoque debet esse impar affectus, quandoque par affectus, et impar effectus, et e converso.

QUAESTIO CCCVII.

Quaeritur ubi sit datum praeceptum, vel doctrina qualiter homo seipsum debeat diligere. Solutio. Quando homo docetur qualiter Deus sit diligendus, in hoc ipso docetur qualiter homo seipsum debeat diligere. Quid est enim se diligere, nisi bonum suum amare? sed quod est bonum hominis, nisi Deus? Qui ergo diligit Deum, in hoc ipso diligit seipsum; et in quantum diligit Deum, in tantum diligit seipsum.

QUAESTIO CCCVIII.

Quaeritur an homo debeat tantum diligere proximum, quantum seipsum. Quia scriptum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum (Matth. XXII). Solutio. Sicut similitudinem notat, non quantitatem, secundum quosdam, cum dicitur: Dilige proximum tuum sicut teipsum, id est ad quod teipsum, id est ad hoc, ut habeat Deum, et quantum potes operam da, ut illa faciat, per quae salvetur. Quae autem in superioribus de charitate jam dicta sunt, non oportet repetere. Non enim omnia ubique vel possunt, vel debent dici.

QUAESTIO CCCIX.

Infirmum autem fide, etc. Quaeritur quomodo infirmum accipiat. Solutio. Non secundum constantiam, sed secundum cognitionem fidei hic intelligit infirmum.

QUAESTIO CCCX.

Qui infirmus est, olus manducet. Unusquisque autem in suo sensu abundet. Quaeritur quomodo Apostolus suadeat illum, qui cibos discernit sibi esse derelinquendum, cum malum sit cibos discernere, et hunc mundum, et hunc immundum putare, cum potius a tali errore esset retrahendum, hoc enim ei concedere videtur, cum hoc sit eum in errore fovere. Solutio. Permittit minus malum fieri ut majus malum devitetur: majus enim malum esset contra conscientiam edere, quam cibis quibusdam abstinere, cum ab eis abstinendum esse putet: quisquis enim contra conscientiam facit, peccat.

QUAESTIO CCCXI.

Quaeritur utrum ille, qui sic cibos discernit, peccet. Nonne vivit secundum doctrinam Apostoli? si et hoc est, quomodo peccat? Solutio. Non hic docet Apostolus quod tanquam bonum sit agendum, sed quod minus malum sit, ostendit: minus enim malum est bono zelo errare, quam contra conscientiam manifeste peccare: quare ne majus peccatum incurrat, ferendus est potius quam irritandus. Sunt autem quaedam quae etiam in Novo Testamento prohibentur, ut ne quis sanguine animalium vescatur, vel suffocatis utatur. A quibusdam etiam abstinemus, quia non est necesse eis uti, ut a carne equina, non quia aequae bona esset ad vescendum, ut bovina; sed quia opus non est. A quibusdam abstinemus, quia noxia sunt ut serpens, bufo et hujusmodi: quae quidem venenosa sunt, ideo vescentes interimentia.

QUAESTIO CCCXII.

Quaeritur quomodo cibos discernabant. Nunquid aliquam immunditiam in his magis quam in illis constituebant, propter quam eis vesci recusarent? Si hoc est: culpam mediante creatura in Deum refundebant, et sic peccabant ad mortem. Quod si ad mortem peccabant, qualiter jubet Apostolus eos in morte tolerari? Solutio. Errabant et peccabant, sed venialiter, non ad mortem, non enim ideo a cibis quibusdam abstinebant, quod crederent aliquam immunditiam illis inesse, sed quia sub lege positi abstinere ab eis consueverant, grave illis consuetudinem deponere.

QUAESTIO CCCXIII.

Quaeritur ad quos spectet quod hic dicit Apostolus. Solutio. Ad praelatos videtur pertinere quod dicit, Infirmum autem suscipite [assume] (Rom. XIV.) Item quaedam videtur dicere in hoc capitulo quae ad infirmos pertinere videntur, ut illud: Qui non manducat, manducantem non spernat, et qui manducat, manducantem non iudicet (ibid.): his enim verbis infirmos instruere videtur.

QUAESTIO CCCXIV.

Suo Domino stat, aut cadit. Videtur Apostolus, cum id dicit, omne iudicium de bono nobis auferre: nam, cum ex intentione et sola charitate homo sit bonus, quae hominis iudicio non subjacent, quomodo possumus aliquem bonum iudicare? Solutio. Ecclesia de manifestis tantum iudicat, et non de occultis: non enim iudicat quod charitas in aliquo sit, quia tunc iudicaret esse, quod nesciret esse, sed quod signa charitatis, quae in eo sint, ostendunt in eo esse charitatem. Similiter, cum iudicat, vel condemnat aliquem, non iudicat quod criminis, de quo accusatur, reus sit, sed quod ei signa in accusatione ejus concurrunt, propter quae in eum justam dat sententiam. Si objiciatur quod testes falsi sint, quibus convincitur, et accusatio falsa, quia de crimine sibi imposito non tenetur, dicimus quod accusatio vera et testes veri sunt, etsi criminis illius reus non sit; quia vera dicitur accusatio, id est irreprehensibilis, cum fiat ordine iudiciario. Similiter dicimus quod Ecclesia damnat reum, licet crimen in eo non sit super quo accusatur, quia reum ibi convictum iudiciario ordine accipimus.

QUAESTIO CCCXV.

Dubia in meliorem partem vertenda sunt, ut dicit expositor. Quaeritur ergo quomodo ambigua debemus in meliorem partem vertere: nam cum aequè ambigo de bono, an ipsum sit bonum, sicut de malo, an sit malum, non minus indiscrete agere videor iudicando illud esse bonum, quam iudicando esse malum; sed cum neutrum sit mihi definitum et certum, neutrum debeo definire: quomodo ergo intelligere debemus quod dicitur, ambigua in meliorem partem vertere? Solutio. Credere, iudicare vel vertere, accipitur hic pro optare: hoc enim consulit Apostolus ut cum ambigua fieri videmus, ea bona intentione, et non mala fieri optemus: nam qua intentione fiant, cum id a nobis sciri non possit, non debemus iudicare quod scire non possumus.

QUAESTIO CCCXVI.

Item expositor dicit: Qui malum putat malum, fallitur; sed qui malum putat bonum, non fallitur: nonne malum, esse malum est verum? et malum esse bonum, est falsum? Quomodo ergo qui putat id quod verum est fallitur, et qui putat id quod falsum est non fallitur? Solutio. Sine praejudicio melioris sententiae dicimus hoc esse sic intelligendum: Qui malum putat esse malum, fallitur, a cursu suo tardatur, quia eum contemnit et spernit, vel saltem eum minus diligit. Qui autem malum putat bonum, non fallitur, id est in via morum non offenditur, nec tardatur, quia in eo quod credit eum bonum, amplius eum diligit, et sic quodammodo errando proficit. Notandum quod sunt quaedam manifeste bona, quaedam manifeste mala de quibus judicare licet, etsi nesciamus quo animo fiant. Sunt autem et media, quae bona et mala esse possunt, de quibus judicare periculosum est, et a Domino prohibitum: et haec in meliorem partem debemus vertere, ut dicit beatus Hieronymus: Si vides sacerdotem super mulierem manum levantem, dic quod ad benedicendum hoc facit. Quae auctoritas juxta superiorem expositionem intelligenda est. De bonis tamen manifestis raro judicare possumus, cum pene nulla justus facere possit, quae non faciat malus, ut miracula, signa, et hujusmodi. Jejunat, orat, et caetera hujusmodi, quae signa sunt boni. Unusquisque in sensu suo abundet (ibid.), id est permittatur in conscientia sua, si non est ad mortem, ne gravius peccet ab ea revocatus.

QUAESTIO CCCXVII.

Omnes stabimus ante tribunal Christi, etc. Quaeritur quomodo Apostolus dicat: Stabimus omnes, cum alibi scriptum legatur: Sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX). Si sancti in hora judicii sedebunt, quomodo stabunt? vel si stabunt, quomodo sedebunt? Solutio. Stare dicuntur pro reverentia summi judicis, sedere dicuntur quasi et ipsi judicaturi.

QUAESTIO CCCXVIII.

Nihil commune nisi ei, qui existimat quid commune esse. Videtur Apostolus innuere quantitatem reatus assignandam esse secundum quantitatem, et qualitatem conscientiae, ut si quis veniale peccatum credat mortale, contra conscientiam committens, ad mortem peccet: etiam stramen levando de terra si levaverit conscientia dictante, id esse peccatum ad mortem. Et sic videtur hinc posse haberi omne peccatum, quod contra conscientiam est, esse ad mortem. Nam quicumque contra conscientiam suam agit, etiam veniale committendo, videtur Deum contemnere; quia se praeponit Deo. Solutio. In veniali peccato, quod sit contra conscientiam, alii peccant ad mortem, alii venialiter: nam si quis contra conscientiam committat sic veniale: quod credat se aeternaliter puniendum, si illud commiserit, ad mortem peccat, et Deum contemnit. Si autem ex infirmitate aliqua dictante sibi conscientia, quod pro eo non est damnandus, quamvis cum illo exierit, venialiter peccat; nec se Deo praeponit, nec Deum contemnit. Si quis objiciat quod contra conscientiam peccat, et sic placet peccatum commissum, et sic ad mortem peccat; quia ad mortem peccat, testante auctoritate: Omnis, cui placet peccatum, etc. Solutio. Placere, pro in usum ducere accipitur: et quicumque aliquod veniale in usum ducit, reus est mortis, ut dicit Augustinus.

QUAESTIO CCCXIX.

Bonum est homini non manducare carnem, et non bibere vinum, etc. Hieronymus contra Jovinianum hoc argumento utitur: Bonum est non bibere vinum, ergo malum est bibere: quod si malum est bibere vinum, peccat omnis, qui bibit vinum, et falsa videtur Apostoli sententia: Scio, et confido in Domino Jesu, quia nihil est commune per ipsum (Rom. XIV). Solutio. Bibere vinum secundum Hieronymum dicitur malum per occasionem, quia ex vini potatione facile nascitur luxuria: et est sensus argumentationis: si ex abstinencia vini malum vitatur, ex potatione vini facile occasio mali sumitur. Dicit ergo Apostolus: Bonum est homini non manducare, etc., id est, per abstinenciam carniū, vel vini, vel cujuslibet alterius cibi vitare ne proximus offendatur, bonum est. Item potuisset dixisse Apostolus de faba, et pisis, et similibus.

QUAESTIO CCCXX.

Omne, quod ex fide non est, peccatum est. Quaeritur quomodo fides hic accipiatur, an pro iudicio conscientiae, an pro fide catholica. Ideo considerandae sunt quaestiones secundum utramque sententiam. Omne igitur, quod fit contra fidem, id est iudicium conscientiae, peccatum est. Iudicium conscientiae est, quo credimus aliquid faciendum propter Deum, contra quod non est faciendum, ut si quis etiam credat hominem interficiendum si possit: et si non fecerit, peccat etiam ad mortem, ut dicunt quidam. Aliis autem videtur non esse ad mortem, nisi ipse, qui hoc credit propter Deum faciendum esse, mortaliter se peccare putat, et non faciat.

QUAESTIO CCCXXI.

Quaeritur igitur, cum iste hac intentione hominem justum occidat, cum hoc facere debeat, an hoc agendo mereatur? Quisquis enim pro Deo agit, quod pro Deo agendum putat, meretur, sed iste pro Deo agit, quod pro Deo agendum credit: ergo ex hoc meretur. Quod autem hoc agere debeat, inde constat; quia si dimittit, mortaliter peccat. Solutio. Aliqui verisimiliter dicunt, quod hic se in arctum misit et ita sive procedat, sive recedat, labitur: ut si quis ante se ignem videat, retro praecipitium aquae sentiat, utrobique periculum incurrat. Aliis autem videtur, quod ibi duo sunt, error et zelus: quod autem erroris est, malum est; quod vero zeli, bonum est, et meritum habet. Est enim voluntas bona, id vero in quo exercetur, malum; in hoc itaque peccat, in illo meretur.

QUAESTIO CCCXXII.

Omnis vita infidelium peccatum, ut dicit expositor. Sed nonne etiam infideles agunt quaedam bona ut agros seminare, domos aedificare, parentes pascere: quae etsi non sunt digna vita aeterna, tamen laudabilia sunt, et nullo modo peccata: quomodo ergo omnis vita infidelium peccatum? Solutio. Infideles vocat contra fidem agentes, non fidem non habentes.

QUAESTIO CCCXXIII.

Nunc autem aliam partem quaestionis prosequamur secundum quod fides pro fide catholica accipitur. Dicens itaque Apostolus: Omne, quod ex fide non est, peccatum est (Act. X), videtur sentire, quod nullus non habens fidem aliquid faciat, quod sibi prosit: quod videtur non esse verum, cum Cornelius nondum habens fidem orans exauditus sit, et alibi scriptum sit: Qui fideliter rem Babylonis administrant, merebuntur quandoque a Babylone liberari. Solutio. Apostolus id intendit dicere quod nulli fidem non habenti prosit aliquid ad vitam aeternam consequendam, nisi ad fidem accedat: imo secundum quosdam omnia tali etiam bona obsunt; quia malis admista bona nocere solent, et tanto magis offendit quis, quanto magis abutitur virtutibus. Unde Augustinus: Meliora minima bona sunt, quam maxima, cum admiscentur malis.

QUAESTIO CCCXXIV.

Quaeritur hic, cum omne quod ex fide non est peccatum sit, an Judaeus peccet Christum esse Deum dicendo, cum coactus hoc dicat: hoc enim dicendo videtur mentiri, cum contra conscientiam loquatur; unde ad mortem peccare videtur id dicendo. Solutio. Non bene sonare videtur auribus fidelium, quod Judaeus dicendo Christum esse Deum ad mortem peccet; nec nos hoc dicimus, licet id quidam asserere videantur; quia mentiri est fari quod conscientiae iudicium dictare debet non esse dicendum. Vel mentiri est proprie dicere falsum cum intentione fallendi: unde ubi non est falsum, nec mendacium, potest tamen aliquis esse reus mendacii etiam verum dicendo. Nulla virtus vera est, nisi quae formatur agnitione aeternae veritatis; nec etiam in optimis moribus, ut in philosophis apparet, qui optimis moribus vigerunt, tamen falsa virtute nituerunt, quia aeternae veritatis caruerunt cognitione.

QUAESTIO CCCXXV.

Etenim Christus non sibi placuit. (Rom. XV.) Quaeritur quomodo hoc sit intelligendum. Nonne una est voluntas Patris et ipsius Filii? quomodo ergo potuit placere Patri, et non sibi? Quod autem Patri in omnibus placuit, nemo est qui ambigat. Solutio. Non sibi placuit secundum carnis infirmitatem, cujus afflictionem non respuit, juxta quod alibi dicit: Non veni facere voluntatem meam (Joan. VI), id est, non venit implere affectum illum quem habuit a natura carnis, sed illum subiciebat imperio rationis, quae ratio in omnibus divinae voluntati obediebat.

QUAESTIO CCCXXVI.

Gentes autem super misericordia, etc. Deus quodammodo se promissione Judaeis alligavit; ad gentes vero sola misericordia transivit: utrumque tamen ex gratia fecit, et quod se illis promisit, et quod ad istos transivit. Dicitur tamen propter promissa Judaeis veritas; gentibus vero misericordia, quia sola gratia et non promissione Dei facta ad illas venit, et eas assumpsit.

QUAESTIO CCCXXVII.

Sed nonne promissio facta est gentibus, cum Dominus dicat in Osee: Vocabo plebem meam non plebem meam (Osee II). Item Isaias: Laetamini gentes cum plebe ejus (Rom. XV). Item: Laetare sterilis, quae non parit (Gal. IV), etc. Solutio. Promissio non est facta gentibus, ita quod ad illas sit directa promissio non enim aliqua scripta eis data sunt de ipsa promissione. Vel non est eis facta promissio, quod Christus ad eas veniret, et in propria persona praedicaret: solum enim ad Judaeos venit, et eis praedicavit. Unde Apostolus dicit eum ministrum fuisse circumcisionis.

QUAESTIO CCCXXVIII.

Erit radix Jesse, et qui exsurget regere gentes, etc. Quaeritur quare radix Jesse dicatur. Solutio. Quia David ab eo processit, qui rex constitutus est, et potestate sua multos protexit, sicut arbor radicibus suis, vel ramis, et frondibus protegere solet.

QUAESTIO CCCXXIX.

Quaeritur etiam qualis ista prophetia fuit, cum Isaias post mortem Jesse esse incoeperit? Nunquid enim prophetia futuro pro praeterito utitur, sicut e converso saepe? Solutio. Haec prophetia est de futuro, et est sensus: Erit radix Jesse, etc., id est Jesse dicetur radix, et ex ea radice erit qui exsurget, scilicet Christus.

QUAESTIO CCCXXX.

Proficiscar per vos in Hispaniam, etc. Quaeritur an mentiebatur Apostolus, cum diceret per Roman se iturum in Hispaniam, et constet, quod tunc cum hoc diceret, illud non fecerit. Neque enim tunc Romam venit. In Hispaniam forsitan, ut putat Hieronymus, navibus transvectus est: unde dicitur, Mare depraedabitur: quod pro solo Paulo dictum fuisse Hieronymus commemorat: nam Hispanos mari circumdatos diabolo depraedatus est, ad Christum convertendo. Solutio. Mentiri est, ut dicit Gregorius, falsum dicere intentione fallendi: quod quia Paulus non fecit, nec eum mentitum fuisse dicimus. Hoc enim dixit, quia se proficisci posse sperabat: verba tamen, quae dicebat, falsum significabant; non tamen secundum intentionem mentitus est: sic enim facere disposuerat, quia ita in re fore credebat.

QUAESTIO CCCXXXI.

Secundum revelationem mysterii temporibus aeternis taciti, etc. (Rom. XVI.) Quaeritur quomodo vocet tempora aeterna dicens, temporibus aeternis. Solutio. Tempora aeterna vocat omne id quod praecessit creationem mundi a creatione angelorum, ut volunt quidam. In quibus temporibus erat successio, non tamen decessio. Ideo miro modo erat quaedam immutabilitas ibi, et sic quaedam aeternitas; et quaedam mutabilitas, et sic quaedam temporalitas. Omnes tamen fere dicunt angelos non creatos ante mundi creationem. Ideo forsitan tempora aeterna vocat, ac si diceret quod mysterium fuit tacitum, et absconditum ab origine mundi.

QUAESTIO CCCXXXII.

Soli sapienti Deo, etc. Quaeritur an per hoc nomen Deus hic intelligatur, Trinitas, an persona Patris. Solutio. Augustinus dicit quod hoc nomen Trinitatis est, secundum quosdam nomen est Patris: sed secundum hoc videtur, quod solus Pater sit sapiens, quod est contra fidem, itaque sciendum, quod solus quandoque exclusivum est personae, quandoque naturae tantum.

QUAESTIO CCCXXXIII.

Cum autem dicitur, Deus Trinitas, sapientia, sapiens, quaeritur qua sapientia, an ingenita, quae est Pater; an genita, quae est Filius; an sapientia a Patre et Filio procedente, quae est Spiritus sanctus; an sapientia, quae nec ingenita nec genita, nec procedens. Solutio. Hoc nomen Trinitas tantum significat, quantum tres personae, vel Pater, Filius et Spiritus sanctus: et Pater quidem sapiens est sapientia ingenita; Filius sapientia genita; Spiritus sanctus sapientia procedente a Patre, et Filio. Et sapientia ingenita, et sapientia genita, et procedens, non tres sapientiae, sed una naturaliter sapientia.

II. IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.

QUAESTIO I.

Paulus vocatus Apostolus, etc. (I Cor. I.) Haec Epistola, quae destinatur Corinthiis, non sicut in corpore epistolarum secundo loco disponitur, sic secundo loco ab Apostolo scripta est. Utraque enim epistola Corinthiis missa ante scripta est, quam illa, quae est ad Romanos. Quod inde patet, quia in Epistola ad Romanos dicit, se Romam profecturum postquam collectam ab Achaicis factam pauperibus, qui sunt Hierosolymis, assignaverit. De qua collecta facienda in istis mentionem facit. Sed hoc non est factum sine rationali causa, quod illa ad Romanos in corpore epistolarum aliis praeponitur, sed propter dignitatem Romanorum. Vel potius quia in illa primum vitium tollitur et destruitur, quod est superbia. Corinthii vero ab Apostolo ad fidem conversi, sed postea multifariam a pseudoapostolis subversi et seducti, errabant in virtutibus sacramentorum, et maxime in virtute baptismatis, putantes ipsum a malo collatum, nullam habere virtutem, majorem a meliori, minorem a minus bono. Minus etiam de Apostolo sentiebant, et contemptui habebant: qui in verbis humanae sapientiae ad eos non venerat, sed in simplicitate fidei propter parvulorum informationem. De resurrectione etiam non bene sentiebant, dicentes eam jam factam esse: aliqui etiam inter eos omnino negabant. Quidam etiam legem cum Evangelio quasi ad salutem necessariam tenere volebant. In conjugio etiam peccabant, sicut in multis aliis, et schismata faciebant: in quibus eos Apostolus corrigere intendit. Postquam enim in nobis superbia succisa est, restat ut etiam alia vitia succidamus. Ex his itaque apparet, quae sit hujus epistolae materia, quae intentio, quis modus et ordo agendi. Est autem specialis hujus epistolae materia, status Corinthiorum, in quo tunc erant, cum eis scripsit Apostolus ab Epheso. Intentio vero est eos a contentionibus ad

unitatem fidei revocare. Modus vero talis, quia instruit, corripit, confirmat, laudat secundum personarum qualitates. Ordo talis: salutationem more scribentium epistolas praemittit, ne in exordio eos increpasse videatur. Deinde de bonis praeponit, ut eis alii conformentur, et sic ad contentionem arguendam venit. Inchoat itaque a salutatione dicens, Paulus, nomine humilitatis utens contra superbiam; Apostolus, nomen est dignitatis et officii.

QUAESTIO II.

Per voluntatem Dei, etc. Quaeritur quid hic vocet voluntatem Dei? Dicitur enim aliquando voluntas Dei ipsius consilium, aliquando praeceptum, aliquando dispositio, aliquando approbatio, aliquando permissio. Solutio. Voluntatem Dei vocat ipsius beneplacitum.

QUAESTIO III.

Gratia vobis, et pax a Deo. Quaeritur quid sit gratia Dei?
Solutio. Gratia Dei dicitur, Deus gratis dans, et gratia id est inspiratio divina, scilicet operatio Dei, ex qua movetur animus ad diligendum Deum et proximum.

QUAESTIO IV.

Exspectantibus revelationem, etc. Quaeritur utrum omni justo reveletur statim post mortem ejus de ejus salute. Videtur enim quod non: nam cum ista revelatio sit plena cognitio, quae est aeterna beatitudo, videtur si hoc concedatur, quod nullus sit in poenis purgatoriis: simul enim in poena, et gloria quis esse potest? Solutio. Perfecti statim ad cognitionem summi boni transeunt, in quo est aeterna beatitudo. Minus autem perfecti antequam ad aeternam beatitudinem perveniant, per poenas purgatorias transeunt, certi tamen de sua tandem requie. Quod autem poenae purgatoriae sint, manifestat Augustinus, dicens: Mitissima poena purgatoria gravior est qualibet poena temporali, quae apud nos est: non possunt itaque simul esse poena et gloria in igne tali.

QUAESTIO V.

Quaeritur quomodo sit intelligendum, quod legitur: Tremebunt angeli in die iudicii; si enim tunc tremor erit in eis, quomodo beati? Solutio. Tremor iste notat venerationem superioris potentiae, non quod poena timoris possit ibi esse, ubi aeterna beatitudo. Notandum quod non omne peccatum mortale dicitur crimen, sed illud solum, quod est dignum accusatione et damnatione.

QUAESTIO VI.

In diem adventus Domini, etc. Quaeritur an Dominus sit venturus in die ad iudicium; quia saepe tempus adventus ejus dies vocatur. Solutio. Tempus adventus Domini, dies nuncupatur non pro aeris illuminatione, sed pro occultorum revelatione: omnia enim quae modo latent, tunc patebunt. Nescitur vero an die, an nocte venturus sit? Non enim tamen nomine diei, ut supra, sed etiam nomine noctis designatur tempus iudicii, ut in Evangelio scriptum est: Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit (Matth. XXV); sed nox dicitur propter nimiam sui occultationem: dies iudicii dicitur propter discretionem bonorum et malorum.

QUAESTIO VII.

Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego sum Pauli, etc. Quaeritur an verum dicat Apostolus dicens, Hoc autem etc. cum nullus eorum hoc diceret. Non enim in veris apostolis gloriabantur, sed in pseudo. Unde in sequenti dicturus est. Haec autem, fratres, transfiguravi in me, et in Apollo (I Cor. IV). Solutio. Verum dicit Apostolus, et est sensus verborum: Hoc autem dico, quod unusquisque, etc., id est hoc, quod dico, simile est illi quod unusquisque vestrum dicit. Noluit autem illos, in quibus gloriabantur propriis designare vocabulis, ne videretur illis invidere; et ut in majoribus ostendat in minoribus non esse gloriandum.

QUAESTIO VIII.

Dicit Augustinus quod potestatem baptizandi Christus sibi retinuit, quam, si vellet, servis suis dare potuit. Quaeritur igitur quae sit illa potestas, quam Christus sibi retinuit, et servis potuit dare, et tamen non dedit. An sit potestas exterius corpora tingendi; sed hanc dedit apostolis, quibus ministerium baptizandi contulit; si autem potestatem baptizandi vocat interius animas abluendi, potestatem hanc solus Deus habere potest, cujus solius est se animabus infundere, et maculas peccatorum abstergere: quomodo ergo hanc servis suis dare potuit? Solutio. In responsione hujus quaestionis multi laborant, nescientes quid nomine potestatis Augustinus significaverit. Nos autem dicimus quod potestatem vocat dignitatem: qua invocatione nominis Christi, vel totius Trinitatis datur baptismus: quam dignitatem potuit dare servis suis praecipuis, ut eorum nomine designaretur baptismus, et diceretur baptismus Pauli, baptismus Petri, et tantam vim haberet baptismus nominibus eorum designatus, quantam habet nomine ipsius Christi designatus: hanc tamen eis dare noluit, ne quis spem poneret in homine.

QUAESTIO IX.

Aut in nomine Pauli baptizati estis, etc. Quid in nomine Pauli sit baptizari, solet quaeri. Solutio. In nomine Pauli non sunt baptizati fideles; quia illi, qui baptizantur, non jubentur credere in Paulum, sed in Christum, nec nomen Pauli invocatur super eos vel super elementum, ut fiat sacramentum, sed nomen Christi qui solus baptizat in Spiritu.

QUAESTIO X.

Ne in sapientia verbi evacuaretur crux Christi. Quaeritur quomodo per sapientiam verbi evacuaretur crux Christi. Solutio. Sapientia mundi, quae dicitur sapientia verbi, quia nulla virtute, sed sola verborum compositione commendatur, opinatur naturale ingenium ad cognoscendum, et liberum arbitrium sufficere ad recte vivendum. quod si esset, crux Christi evacuaretur, id est Christus gratis mortuus esset.

QUAESTIO XI.

Perdam sapientiam, etc. Nonne omnis sapientia a Deo? quomodo ergo dicitur: Perdam sapientiam sapientium? Nunquid Deus id, quod ab ipso est, perdit? Solutio. Sapientia ipsorum in ipsis non est sapientia Dei; quoniam eam sibi ascribunt, et ea abutuntur: unde dum summa comprehendere putant, evanescent in cogitationibus suis, et sic ex eorum sapientia damnationem sibi incurrunt. Falsa itaque opinio eorum, qua credebant Deum non posse aliquid facere contra solitum cursum naturae, et qua opinati sunt liberum arbitrium sufficere ad salutem, sapientia sapientium vocatur a propheta, quam Deus destruit faciendo contra eam, secundum rationes superiores, operando salutem nostram in medio terrae.

QUAESTIO XII.

Mundus per sapientiam non cognovit Deum. Quaeritur quomodo hoc sit verum quod hic dicit, cum alibi scriptum sit de sapientibus mundi: Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt (Rom. I): quomodo utrumque est verum, mundus non cognovit, et cum cognovissent Deum? etc. Solutio illud: Cum cognovissent Deum, etc., intelligitur de possibilitate cognoscendi. Hoc autem mundus non cognovit Deum, de actu cognitionis accipitur. Vel potius illud, cum cognovissent Deum, de paucis sapientibus et excellentioribus intelligitur. Hoc autem, mundus non cognovit, de omnibus, vel majori parte exponitur. Unde hic dicit mundus: quo nomine universitas, vel major pars intelligi solet. Vel mundus, id est sapientes mundi, et si Deum cognovissent secundum opera restaurationis, in potentia, non in pietate; in majestate, non in humilitate. Notandum esse theophanias in creaturis, id est divinas apparitiones, ut in mundo, cujus magnitudo summam Dei potentiam demonstrat; plenitudo vero vel pulchritudo mundi, Dei sapientiam demonstrat; utilitas autem mundi, benignitatem Dei insinuat: in potentia Pater, in sapientia Filius, in benignitate Spiritus sanctus intelligitur

QUAESTIO XIII.

Qui gloriatur, in Domino gloriatur, etc. Quaeritur quid sit in se, vel ex se gloriari. Solutio. In se, vel ex se gloriatur, qui esse putat ex se, quod ex Deo est, et ideo laudem sibi attribuit, qui quantum in se est, Deo aufert quod suum est: solus enim Deus auctor bonorum est. Unde consequens est, quod quicumque dicit aliquid boni esse ex se, quodammodo se facit Deum. In se etiam gloriatur, qui licet sciat esse a Deo quod habet, tamen finem illius, quem deberet ad Deum referre, ad se retorquet.

QUAESTIO XIV.

Quaeritur etiam quid sit in Domino gloriari. Solutio. In Domino gloriatur, qui sola gratia Dei se dignum gloria arbitratur.

QUAESTIO XV.

Et ego non veni ad vos in sublimitate sermonis, aut sapientiae, etc. (I Cor. II.) Quaeritur quomodo Apostolus dicat, se non venisse ad Corinthios in sapientia, sed praedicasse eis Christum, et hunc crucifixum: tanquam minus difficile sit ad intelligendum, quod Deus in carne assumptus mortuus sit, quam Deum esse in essentia unum, et trinum in personis? Solutio. In Christo duae sunt naturae, humana et divina: quae vero sunt secundum naturam humanam, magis nobis affinia sunt quam illa, quae secundum naturam divinam sunt: quare a nobis facilius creduntur et intelliguntur. Ea vero quae secundum divinam naturam, ut de tribus personis, et eadem essentia et hujusmodi, remotiora sunt, et ideo ad intelligendum difficiliora. Unde bene dixit se non venisse ad eos in sapientia cum de morte Christi eis dissereret; quia illa minora, et non illa sublimiora praedicavit.

QUAESTIO XVI.

Nonne ad hoc, ut aliquis sit perfectus, exigitur ut Deum unum et trinum credat? et sic videtur Apostolus imperfectam doctrinam illis tradidisse, non praedicans illa sublimiora, et sic decepisse. Solutio. Fides duobus modis dicitur, vel quando simpliciter proponitur quid credendum sit: vel quando discretio eorum, quae creduntur, distincte ostenditur, quid credendum sit, et qualiter, et quare. Sic autem Apostolus generaliter sine discretione singulorum articulorum, proposuit eis quid credere deberent. Sic enim oportet in primis credentes initiare, postea proficientes perficere.

QUAESTIO XVII.

Sapientiam loquimur inter perfectos. Quaeritur quos vocet perfectos hic Apostolus. Sunt enim alii perfecti in fide, et cognitione; alii perfecti in cognitione, et minus in fide; alii perfecti in fide, et minus in cognitione. In fide et cognitione perfecti sunt, ut apostoli; in cognitione perfecti, et minus in fide, ut quidam clerici, qui minus constantes sunt in fide quam rustici; in fide et non cognitione, ut complures rustici, qui parum de cognitione attigerunt, et tamen perfecte credunt. Solutio. Videtur nobis, quod sapientiam loquebatur Apostolus inter perfectos cognitione, quia illi, qui sola fide sunt perfecti, videntur incapaces altiorum: tamen merito fidelibus talibus saepe multa revelantur: et ideo secundum quosdam perfectis fide loquitur.

QUAESTIO XVIII.

Neque principum hujus saeculi quae destruitur [qui destruuntur]. Quaeritur quomodo sapientia philosophorum destruat, cum ipsa videatur esse comprehensio veritatis. Solutio. Destruitur, cum falsa vel nulla esse demonstratur: putabant enim, ut jam dictum est, quod Deus nil contra naturam facere posset. Itaque inter magna, et multa, quae vere comprehenderunt, multa falsa asserebant, et illam veritatem, quam ex Deo habuerunt, non Deo, sed sibi attribuerunt, unde sapientia eorum versa est in tenebras.

QUAESTIO XIX.

Quam nemo principum hujus saeculi. Quaeritur primo quos vocet principes saeculi? Solutio. Vel sapientes mundi, vel daemones, vel etiam legisperitos.

QUAESTIO XX.

Quaeritur ergo secundo quomodo verum sit, quod nullus daemonum eum cognoverit, cum scriptum sit de illis, qui dicebant: Jesu fili David, quid venisti ante tempus torquere nos? (Matth. VIII.) Et iterum: Et erant multa daemones exeuntia, et clamantia, quoniam hic est Filius Dei, et non sinebat ea loqui; quoniam sciebant eum Filium esse Dei (Marc I). Solutio. Dicti sunt daemones scivisse propter suam existimationem: qui potius existimabant Deum esse Christum quam veraciter scirent: sic enim Deus diabolum semper dubium reliquit, ut semper post humilia aliqua alta faceret, et post sublimia ad humilia rediret: unde post illud insigne miraculum de Lazaro, cum diabolus prorsus putaret Deum esse, permisit se capi, ligari, flagellari: Unde iterum diabolus purum hominem eum esse arbitrabatur; sed ipso jam ducto ad praesidem, et ipsis Judaeis in malo confirmatis aliquo modo ei revelatum est, quod per eum jus suum perderet, et persuadere voluit Pilato per uxorem, ut eum dimitteret.

QUAESTIO XXI.

Item quaeritur tertio de Judaeis quomodo verum sit, quod eum non cognoverunt, cum de eis scriptum sit in parabola evangelica: Ecce haeres; venite, occidamus eum (Marc. XII). Et alibi: Quia per invidiam tradiderunt eum (Matth. XXVII): sed si cognoverunt, et tamen occiderunt, incredibilis crudelitas in eis fuit. Item, si sciebant eum esse Deum, sciebant eum immortalem, et sic non posse mori: quomodo ergo ejus mortem quaerebant, si ipsum non posse mori sciebant? Solutio. Dicunt quidam Judaeos cognovisse Christum, quod negare non potuerunt. Vel in veritate aliqui eorum cognoverunt ipsum esse illum qui in lege et prophetis promissus erat. Non autem ipsum esse Deum credebant, quod tamen eum, quem sciebant esse justum, occiderunt, invidia erat. Cujus est talis natura, ut contra sua bona quaerat aliena incommoda: divini ergo consilii dispensationem penitus ignoraverunt.

QUAESTIO XXII.

Ut sciamus, quae donata sunt nobis. Quaeritur quid sit scire ea, quae data sunt nobis. Solutio. Scire a quo sunt data, et non esse ingratum datori: ille enim dicitur vere habere qui scit unde habet: ille non habere, qui nescit unde habeat, et ingratus est ei, a quo habet: nemo enim donis Dei est beatus, qui danti est ingratus.

QUAESTIO XXIII.

Spiritualibus spiritualia comparantes. Quaeritur quos vocet spirituales: alii enim vita, et non intelligentia sunt perfecti; alii intelligentia, et non vita. Solutio. Quos superius perfectos nuncupavit, hic dicit spirituales.

QUAESTIO XXIV.

Quaeritur quem dicat animale. Est enim animalis secundum vitam, et secundum intelligentiam. Solutio. Terrenae sapientiae intentum vocat animale, qui terrena considerans, quae Dei sunt stulta reputat.

QUAESTIO XXV.

Spiritualis vero omnia discernit, quae ad salutem sunt necessaria, et ipse a nemine iudicatur. Nequit enim animalis intelligere, quid faciat, vel quare. Opponitur. Petrus a Paulo est reprehensus, ergo spiritualis a spiritali iudicatur. Solutio. Spiritualis a nemine iudicatur, id est, damnabilis, et damnatione dignus a nullo ostenditur: licet enim in aliquo peccet, non tamen hoc damnabile est illi.

QUAESTIO XXVI.

Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, etc. (I Cor. II). Nonne Apostolus spiritalis erat tam vita quam scientia, et sic potuit loqui spiritualia, quod et faciebat? Unde superius: Sapientiam inter perfectos loquimur (I Cor. II), quomodo ergo dicit, Non potui vobis loqui tanquam spiritalibus? Solutio. Non hoc dicit, quin facultatem docendi majora intrinsecus haberet, sed quia ipsi congrui auditores non erant, saepe tamen permistis perfectis et imperfectis eadem dicuntur, etsi non eodem modo intelligantur.

QUAESTIO XXVII.

Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus nunc incrementum dedit. Quaeritur quomodo Apostolus dividat inter se, et Deum, et Apollo, cum Paulus, vel Apollo nil faciat, nisi ex Deo et per Deum, et sic quidquid vel Paulus, vel Apollo operatur, et Deus operetur. Solutio. Dividit Apostolus, ut ostendat quid Deus per ipsum Paulum, et per Apollo, et per se operatur: Apostolus enim praedicando ad fidem Christi operabatur, quod et Deus fecit per Paulum. Frustra enim Apostolus extra loqueretur, nisi Spiritus sanctus intus esset, operando, et mentem moveret.

QUAESTIO XXVIII.

Qui rigat, et qui plantat, unum sunt. Quaeritur quomodo unum, cum sint tam in substantia quam in accidenti divisi? Solutio. Unum sunt, id est indifferentes. Neque enim Paulus plus confert ex eo quod Pauli est, quam Apollo ex eo quod Apollo est. In collatione enim donorum non plus facit iste quam ille: solus enim Deus dona confert, plus tamen laborat Paulus quam Apollo, et majus donum confertur per officium Pauli quam Apollo, quia per fidem, quae ex praedicatione est, venit ad baptismum. Vel per sacramenta ipsa non plus confertur ex isto quam ex illo, vel per hunc quam per illum.

QUAESTIO XXIX.

Dei enim sumus adjutores, etc. Nunquid Deus indiget aliquo? Quomodo ergo apostoli erant adjutores Dei. Solutio. Ideo dicti sunt adjutores Dei, quia per illos operatur Deus, licet illud idem per se operari posset.

QUAESTIO XXX.

Ut sapiens architectus fundamentum posui, etc. Quaeritur quid dicat fundamentum. Solutio. Fidem Christi, quae per dilectionem operatur, quam consecuti sunt ex praedicatione ipsius Pauli: hoc fundamento manente, nemo perire potest, licet aliquae maculae adhaereant, quae per ignem purgantur. Quamvis enim hic aliqua mundana desiderio possederunt, haec Deo tamen non praetulerunt, sed Deum omnibus. Deum autem praeferre omnibus est, si daretur optio vel electio moriendi vel Christum negandi, malle mori quam Christum negare. Super hoc fundamentum alius id, alius illud aedificat.

QUAESTIO XXXI.

Quaeritur, quid per lignum, fenum, et stipulam intelligatur? Solutio. Dicunt quidam quod per haec tria intelligitur peccatum veniale: sed haec quomodo super hoc fundamentum aedificant, cum potius quodlibet peccatum pertineat ad destructionem quam ad aedificationem. Item quomodo haec aedificans salvus erit quasi per ignem, cum fides sine operibus mortua sit. Item si quis habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, charitatem non habeat, nihil prodest (I Cor. XIII): ergo si non est salus sine charitate quomodo potest aliquis salvari, sola haec tria, super hoc fundamentum aedificans?

QUAESTIO XXXII.

Aliter alii dicunt quod per lignum, fenum, stipulam intelliguntur bona opera, sed imperfecta. Secundum quam sententiam quaeritur quomodo bonum opus sit arsurum, vel quomodo detrimentum patiatur? Solutio. Non opus bonum, quia bonum; sed quia imperfectum a sua imperfectione purgabitur, et praecipue quibusdam affectionibus carnalibus, quas habent talium aedificatores, quae videntur peccata venialia esse.

QUAESTIO XXXIII.

Omnia vestra sunt; vos autem Christi; Christus autem Dei, etc. Quaeritur secundum quam naturam nos sumus Christi, hoc est, an ipsius sumus secundum humanam naturam, an secundum divinam. Solutio. Potest dici quod ipsius sumus non solum secundum naturam divinam, secundum quam noster est Creator, sed etiam ipsius sumus secundum humanam naturam, secundum quam est noster Redemptor; ipse autem secundum utramque naturam Dei Patris est, a quo habet quidquid habet; sed aliter et aliter: secundum enim quod Deus est, habet per naturam omnia, quae Patris sunt; et omnia eadem habet secundum quod est homo, sed per gratiam: haec est norma rectae fidei.

QUAESTIO XXXIV.

Nihil mihi conscius sum, etc. (I Cor. IV). Quaeritur quomodo dicat Apostolus se sibi in nullo conscius esse, et tamen in hoc non justificatum esse: et Joannes in Epistola sua dicat: Si non reprehenderit nos conscientia nostra, jam fiduciam habemus ad Deum (I Joan. III). Et ipse Paulus alibi: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae (II Cor. I): quare nos justos esse debemus putare, et inde gloriam nos habere, si nos non reprehendat conscientia nostra. Quae est enim major perfectio justitiae, quam tam puram conscientiam habere? Solutio. Potest aliquid semper nos latere: ideoque ad hoc quod veram justitiam habeamus, non sufficit, quod conscientia nostra nos non remordeat: tamen gloriari inde possumus, quod nostra conscientia munda est, et pura.

QUAESTIO XXXV.

Item quaeritur, quomodo Apostolus non esset sibi conscius, cum sciret se non esse sine peccato. Unde Joannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, mendaces sumus, et veritas in nobis non est (I Joan. I). Et puer, cujus vita est unius diei super terram (Job II), non sit sine peccato. Unde ipse ait: Et facio quod nolo (Rom. VII). Solutio. Apostolus tantae perfectionis erat, quod quidquid conscientia sua sibi dictabat esse faciendum, hoc faciebat. Unde si quandoque ut homo, vel per ignorantiam, vel subreptionem, vel fragilitatem peccasset, totum sicut stipulam vis divinae dilectionis consumpsit.

QUAESTIO XXXVI.

Nolite ante tempus judicare, etc. Aliud est judicare de ambiguis, quod est prohibitum, quia damnabile: aliud est suspicari, quod est humanae infirmitatis, qua nemo forsitan caret. Sed cum Apostolus prohibeat judicare, et ipse Dominus idem in Evangelio prohibeat, quid est quod alibi Dominus dicit: Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium (Matth. VII). Qualiter etiam discerni possunt, ipse subdit, dicens: A fructibus eorum cognoscetis eos (ibid.). Hinc videtur innuere quod de talibus debeamus judicare. Solutio. Aliud est malos discernere, ut caveantur; aliud judicare damnatione dignos: quos nescimus definite an sint boni an mali.

QUAESTIO XXXVII.

Item, quomodo falsi prophetae possint ex operibus discerni, quaeritur, cum omnia eadem faciant, quae et boni: per fructus enim opera intelliguntur. Solutio. Virtute perseverantiae probantur, et discernuntur falsi a veris.

QUAESTIO XXXVIII.

Quaeritur an verum sit quod dicit Apostolus: Jam saturati estis (I Cor. IV), cum ironice loquatur: quod non videtur, cum contrarium sit verum. Solutio. Quoties tale genus locutionis advenerit, quantum ad superficiem vocis, et primam significationem locutionis, falsum est quod dicitur: ipse tamen, qui loquitur, non mentitur; sed potius verum dicit, quod contigit ex natura tropi.

QUAESTIO XXXIX.

Non ut confundam vos. Nonne bonum est facere verbo, ut peccator confundatur, et erubescat de culpa sua, et sic corrigatur: quomodo ergo dicit Apostolus: Non hoc dico, ut confundam vos? Solutio. Confusio est duplex. Est confusio, quae ad mortem est, ex qua peiores efficiuntur aliqui, et est confusio, quae est correctionis, cum erubescit ex correctione de peccatis, ut amplius absteineat homo.

QUAESTIO XL.

Veniam ad vos in virga, an in charitate? Quaeritur quomodo Apostolus dividat, dicens, an in virga, an in charitate. Solutio. Nomen charitas, hic ex adjuncto restringitur circa suavia et delectabilia, quae ex charitate fiunt; quandoque autem charitas omnia significat, spera, et suavia, quae ad salutem pertinent.

QUAESTIO XLI.

Dicit expositor quod illis, qui puniuntur per poenam illatam, minuitur peccatum: sed quaeritur quomodo hoc sit verum, cum inviti poenam illatam sustineant, et in hoc sint contrarii justitiae, et sic magis peccent, et sic peccatum eorum augetur in hoc, quod puniuntur. Solutio. Potest de talibus dici, quod saltem peccata, in quae caderent, si amplius viverent, per poenam, quam patiuntur vitant: si enim voluntarie poenam sustinerent, etiam peccatum jam commissum dimitteretur.

(I COR. V). Judicavi tradere hujusmodi hominem Satanae, etc. Ex hoc loco Apostoli accipit Ecclesia sententiam anathematis, id est separationis; fit autem separatio nunc de notis personis, et manifestis, nunc de ignotis; sed sive de his, sive de illis, prius provocandi coram Ecclesia sunt. Quidam etiam diutius expectandi, et saepius admonendi secundum personarum, et peccatorum diversitatem et qualitatem, ut si rex per cujus iram strages imminet Ecclesiae. Postquam vero separati fuerint, si noti sunt nullo modo communicandum est eis: si ignoti, si communicet quis ignoranter, non peccat; si vero suspicetur, si sine scandalo vitare possit, vitet; si non potest, communicet. Haec autem vindicta debet fieri causa communis utilitatis, et ejus, et aliorum.

QUAESTIO XLII.

Quaeritur ergo, an excommunicare aliquem, bonum sit, quod videtur, quia justum. Solutio. Bonum, id est expediens est, non tamen in se, et ex qualitate sui bonum est: cum autem tale quid dicitur justum, sic intelligitur, id est pro merito retributum, non quod sit qualitate justitiae informatum.

QUAESTIO XLIII.

Similiter an esse excommunicatum sit bonum, quaeritur. Solutio. Juxta rationem praedictam videtur esse bonum, quia non solum caeteris, sed etiam illi, excommunicatio videtur expedire: si enim resisteret admonitioni Ecclesiae, peccaret.

QUAESTIO XLIV.

Quaeritur autem, si contingat illum excommunicari, qui non meruit, sed odio vel invidia praelati percutitur quis sententia excommunicationis, utrum debeat resistere, an cedere. Solutio. Si sine scandalo resistere potest, resistat, et tumorem sui praelati bono zelo reprimat; si sine scandalo non potest, cedat, et pro Deo patienter sustineat: unde sententia praelati semper timenda, non semper tenenda. Cum aliquis excommunicatur, in potestatem traditur Satanae, ut ejus carnem vexet, ut sic tandem respiscat: nec tamen semper Satanas vexat. Callidus enim hostis uni parcit, ut multos acquirat, vel ut ipsum sibi conservet.

QUAESTIO XLV.

Expurgate velus fermentum, etc. Quaeritur quid vocet vetus fermentum? Solutio. Inanem gloriationem, vel vitae vetustatem, quae per novitatem vitae est purganda.

QUAESTIO XLVI.

Non possunt tales Christo lucrari, etc. De glossa hoc est. Quaeritur: Cum humana mens sit prona ad malum magis quam ad bonum, et maxime cum suadetur ei ad consueta redire, quare Apostolus conversis nuper ad fidem concessit mensam, et colloquium cum gentibus habere commune, cum facilius Christiani ad idololatriam suasionem gentilium accederent, quam gentiles Christianorum admonitione ad fidem? Solutio. In primitiva Ecclesia conversi ad fidem charitate ferventes non facile poterant a fundamento avelli: quod Apostolus cognoscens, ei consortium tantum concessit gentilium.

QUAESTIO XLVII.

Si is, qui frater nominatur inter vos, est fornicator, etc. Cum tanta multitudo sit modo in Ecclesia, quaeritur an contra praeceptum Apostoli faciamus, cum cibum sumimus cum talibus: an omnes tales ab Ecclesia sint ejiciendi, et falce anathematis praecidendi. Solutio. Ita quidem esset faciendum, si posset fieri sine scandalo: sed tamen quia tanti, et tot potius schisma facerent, quia correctionem et emendationem respuunt, tolerantur: et ideo nihil aliud restat, nisi ut Rachel ploret filios suos. Notandum quod fornicationum alia est corporalis, alia spiritualis: corporalis est omnis usus illorum membrorum praeter legitimum; spiritualis est, quae a Deo animam separat, et tanquam sponsam sponso aufert.

QUAESTIO XLVIII.

An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? (I Cor. VI.) Hic ostendit Apostolus, quod licet sanctis de rebus saecularibus judicare: sed si hoc est, quomodo postea subjungit: jam omnino delictum in vobis, quod judicia habetis inter vos (Ibid.): si licet judicare, quomodo hoc delictum est? Solutio. Licet sanctis causas habere sub disciplina, sed non licet inter se contendere.

QUAESTIO XLIX.

Quaeritur quomodo hoc verum sit, quod liceat sua repetere, cum Dominus dicat: Si quis abstulerit tibi tua, noli repetere? (Luc VI.) Solutio. Sua repetere etsi non sit malum, tamen est occasio mali: ideo Dominus consulit non repetere sua propter contentiones vitandas. Hoc est quod Apostolus ait: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (I Cor. X).

QUAESTIO L.

Quaeritur qualiter sancti in futuro sint iudicaturi? et dicitur non solum melioris facti comparatione, sed etiam auctoritate et potestate. Unde non immerito quaeritur quae sit illa potestas, quia scriptum est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. V). Solutio. Sicut dicit Daniel: Sedit iudicium, et aperti sunt libri scilicet aeternarum rationum, secundum quas fiet iudicium, et libri conscientiarum, de quibus fiet iudicium (Dan. VII). His libri aeternarum rationum, et conscientiarum erunt aperti, et manifesti iis, qui cum Domino sunt iudicaturi. Et haec occultorum revelatio secundum quosdam est eorum potestas, et auctoritas: secundum alios ideo dicti sunt sancti cum Domino iudicaturi: quia eorum comparatione mali damnabiles apparebunt. Unde quod iudicabunt sancti nationes, legitur.

QUAESTIO LI.

Quaeritur an sit praeceptum, an consilium, an permissio, hoc quod dicit de iudiciis? Est autem consilium de summis, ut illud: De virginibus praeceptum non habeo; consilium autem do (I Cor. VII). Praeceptum de mediis, ut: Non occides, non adulterabis (Exod. XX), etc., permissio de infimis, ut de cibo sumendo. Videtur autem quod sit praeceptum: si enim mea non repeto, illum in errore foveo, qui abstulerit: quare causa utilitatis communis debeo repetere: quare ex praecepto repeto; quia omne malum ex praecepto fugiendum est. Solutio. Permissio est repetere; consilium autem non repetere. Apostolus ergo ostendit quid licet infirmis; Dominus autem ostendit quid conveniat perfectis, scilicet non repetere: contendere autem, et lites exercere ante iudicem, praecipue infidelem, omnino delictum est.

QUAESTIO LII.

Qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur. Quaeritur de hac unitate quae sit, et secundum quid sit intelligenda. Solutio. Notat quod tales non solum unum corporali sunt conjunctione, sed in libidinis ardore, et hoc turpissimum est, sic unum corpus effici cum meretrice, qui unus spiritus deberet esse adhaerens Deo.

QUAESTIO LIII.

Erunt enim, inquit, duo in carne una. Quaeritur quomodo hanc auctoritatem, quae est de illa conjugali copula, quae sancta est, inducat Apostolus ad hanc turpem copulam ostendendam, quae est inter fornicantem et meretricem, cum nullo modo illa, quae ibi est copula, hoc esse possit. Solutio. Sensus est: Si in illa copula conjugali unum corpus efficitur amborum, multo magis haec una caro efficitur propter majorem vitii delectationem.

QUAESTIO LIV.

Portate Deum, etc. Quid est Deum portare? Solutio. Sobrie, et juste, et pie vivere. Deum ergo portant qui in ipso bene vivunt: hoc enim est ejus imaginem et formam justitiae induere, sicut Deum conculcant, qui male vivendo eum negant; deponunt vero Deum, qui in charitate tepescunt et laxiores ac remissiores efficiuntur.

QUAESTIO LV.

Dicit glossa: Gravius est in Deum peccare quam in proximum; sed nonne qui in proximum peccant, Deum offendunt? quomodo ergo distinguitur et hoc, et illud? Solutio. In Deum peccare, est per contemptum in his rebus, quae ad ipsum specialiter pertinent, ut in sacramentis, et fide, et similibus Deum offendere. In proximum peccare, est ipsum aliqua injuria laedere, quod est minus grave quam primum. Vel in Deum peccare, est interius mentem violare. In proximum, exterius hominem verbo vel exemplo laedere: non ergo omnis, qui eum offendit, in Deum peccare dicitur.

QUAESTIO LVI.

De quibus autem scripsistis mihi, etc. (I Cor. VII.) De conjugio tripliciter agit, secundum praeceptum, secundum permissionem, secundum consilium, quae singula diligens lector in suis locis distinguat. Quid sit conjugium videndum est, quae causa efficiens, quae causa propter quam contrahitur, quae sint legitimae personae, et quae sint bona conjugii. Est itaque conjugium vel matrimonium maritalis conjunctio maris et feminae, inter legitimas personas individualem vitae consuetudinem retinens. Haec definitio tantum conjugio convenit fidelium. Secundum alios: Conjugium est potestas legitime commiscendi, et ex legitimo consensu contracta. Causa efficiens est consensus materialis per verba de praesenti expressus. Consensus, qui in anima est, coram Ecclesia debet demonstrare, sine quo non est conjugium, unde legitur: Matrimonium non facit copula corporum, sed voluntas animarum. Causa propter quam contrahitur, est procreatio prolis, et vitatio fornicationis. Legitimae personae sunt: quas non impedit vel votum continentiae, vel sanguis, vel ordo, vel dispar cultus, vel conditio, vel frigiditas naturae. Tria sunt bona conjugii: Fides, proles, sacramentum scilicet inseparabilitas, quae duplex est, sacramenti et ipsius matrimonii: hoc enim bonum tertium scilicet sacramentum non ipsum est conjugium, licet ipsum sit sacramentum, sicut et illud: sed utrum ejusdem rei utrumque sit, potest quaeri quod hic solvere postponimus causa brevitatis, cujus vestigia sequimur: in sacramentis enim et sentiis majorum, haec diligentius prosequimur.

QUAESTIO LVII.

Haec autem dico secundum indulgentiam. Quaeritur quid sit, vel vocetur indulgentia? Solutio. Indulgentia est concessio laxioris vitae; quam licitum sit, quod esset illicitum et peccatum, ubi nulla concessio esset. Commistio enim carnalis viri et feminae peccatum esset, nisi statum conjugatorum suscepisset, et sic per concessionem illicitum fit licitum, quae solet fieri causa gravioris peccati vitandi.

QUAESTIO LVIII.

Volo autem omnes vos esse sicut meipsum. Quaeritur quomodo Apostolus dicat se velle omnes castos, cum sciret quod Deus non vult? si enim hoc esset, quomodo generis humani fieret propagatio? Solutio. Conditio est implicita quasi dicat volo, et bonum est, vel mihi placeret omnes tales esse: forsitan si omnes boni essent, qui modo sunt, de illis impleretur numerus praedestinatorum.

QUAESTIO LIX.

Vir non dimittat, etc. Quaeritur an vir uxorem dimittere possit, si convicta de adulterio fuerit? Solutio. Potest eam dimittere. Item, an ille, vel illa altero vivente alii copulari possit, quaeritur. Dicunt quidam, quod non potest.

QUAESTIO LX.

Quaeritur an conjugium maneat adhuc scilicet post divortium; si maneat, tunc vir habet potestatem corporis suae uxoris, et e converso. Solutio. Manet, et potestatem habet; sed non potest uti hac potestate, nisi reconciliatio facta fuerit.

QUAESTIO LXI.

Quaeritur au inter infideles, vel inter fidelem et infidelem sit matrimonium: quod non videtur, cum scriptum sit: quod nullum conjugium, quod in Deo factum non fuerit, ratum sit. Solutio. Dicunt, quod conjugium est inter infideles, ut inter Priamum et Hecubam, et inter Philippum et Herodiadem. Unde Joannes arguebat Herodem de adulterio; quia non licet ei habere uxorem fratris sui (Matth. XIV): quod si ibi fuit adulterium et conjugium, ut dicit Chrysostomus.

QUAESTIO LXII.

Quod si infidelis discedit, discedat. Quaeritur, si inter fidelem et infidelem est conjugium, quomodo Apostolus dicat: Si voluerit discedere, discedat infidelis, et fidelis, alteri copuletur (I Cor. VII), cum superius dicat, quod dimissa innupta maneat: si enim verum conjugium, quomodo solvi potest? si non est conjugium, quomodo persuadet simul manere, cum omnis copula praeter legitimam sit fornicaria? Solutio. Fidelis potestatem habet in corpore infidelis, sed non e converso; quia, sicut legitur, injuria Creatoris solvit jus matrimonii: fidelis ergo potest manere, et discedere. Quia etiam debitum illud, quod debuit, ante solutum est; sed potestatem quam habuit, non amisit. Infidelis vero discedens, si alii se conjunxerit, adulterium committit.

QUAESTIO LXIII.

De conjugii antiquorum solet quaeri, an vera essent conjugia, quomodo unus plures uxores habens ad singulas lege maritali se habebat. Quomodo erat legitimus ibi consensus, individuaem vitae consuetudinem retinens. Solutio. Dicunt quidam quod non erant conjugia, sed vicem conjugii obtinebant. Alii vero dicunt, vera conjugia fuisse inter aliquos, et esse inter Judaeos et infideles: qui enim dicit, quod talium conjugium non est ratum, non negat esse conjugium, sed non esse ratum asserit.

QUAESTIO LXIV.

Quaeritur an majus bonum sit conjugium quam virginitas. Et videtur quod sic; quia majores angustiae, et dolores, et labores sunt in conjugio quam in virginitate, et merces unicuique secundum suum laborem reddetur. Solutio. Non est consequens, si major labor hic quam ibiquod ideo major gloria. Est enim virginitas majus bonum in se quam conjugium. Quidam tamen conjugati non sunt minoris meriti quam quaedam virgines.

QUAESTIO LXV.

Nolite fieri servi hominum. Superius dixit: Servus vocatus es? non sit tibi curae (I Cor. VII): quomodo ergo hic prohibet ne simus servi hominum? Solutio. Monet, ne hominibus propter homines serviatur: quod fit, quando spes salutis in ipsis ponitur, ut illi, qui dicebant: Ego sum Pauli, ego autem Apollo (I Cor. I).

QUAESTIO LXVI.

Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, etc. Ex his verbis videtur fornicatio gravior caeteris peccatis: ubi enim major delectatio et major contemptus, sic et major offensa. Solutio. Quaedam delectatio ex poena inflictata pro originali peccato inest membris nostris: quae licet sit major in delectatione caeteris peccatis, non tamen omnibus aliis peccatis major in reatu vel culpa esse videtur. Item volunt probare auctoritate Hieronymi, quod fornicatio gravior sit caeteris peccatis. Dicit enim: Quanta praecessit in opere delectatio, tanta debet sequi in satisfactione mentis amaritudo, et sic videtur quod ubi major delectatio, ibi sit major culpa. Solutio. Hoc, ut arbitror, non dicitur in comparatione omnium aliorum; sed in quolibet genere juxta quantitatem delectationis intelligitur quantitas criminis.

QUAESTIO LXVII.

Unusquisque primum donum habet, etc. Quaeritur quomodo hoc sit verum, cum multi sunt, quibus nihil collatum est, unde salvari possint? Solutio. Non loquitur, nisi de fidelibus, quorum sunt diversi gradus, ut continentia, conjugium, virginitas: in quibus possunt salvari, quasi diceret: Qui continere noluerit, descendat ad conjugium sibi a Deo concessum, ut in eo salvetur.

QUAESTIO LXVIII.

Praeterit enim figura. Quaeritur quomodo hoc verum sit, cum scriptum sit: Terra in aeternum stat (Eccle. I). Solutio. Non dicit praeterit mundus; sed figura mundi, id est forma et species, quam modo habet, mutabit in formam meliorem: si tamen alicubi legatur, quod mundus transeat, hoc intelligendum est secundum formam, non secundum substantiam, quae semper erit.

QUAESTIO LXIX.

Qui non jungit, melius facit. Propter majorem promerendi habilitatem. Sed quaeritur, qualiter major habilitas promerendi sit in virginitate, quam in conjugio: cum major pugna sit hic, quam ibi? Si enim major difficultas merendi in conjugio, videtur esse majus praemium. Solutio. In virginitate cum minore labore major profectus, et ideo major promerendi habilitas. In conjugio magnus labor, et parvus profectus: in quo gradu magnum est saltem stare.

QUAESTIO LXX.

Puto autem, quod et ego spiritum Dei habeam. Quaeritur quem spiritum Dei dicat se Apostolus habuisse, ut acquiescerent Corinthii suo consilio? Si enim dicimus charitatem, non sufficit. Charitatem enim habere poterat, et non scientiam sicut plurimi; si descientia, non sufficit: multi enim scientiam habent, sed vita eorum non respondet verbis. Unde consilium talium merito potest improbari. Solutio. Per spiritum Dei utrumque intelligit scientiam et charitatem; quia in utroque excellebat Apostolus. Unde et consilio ejus acquiescendum erat.

QUAESTIO LXXI.

Scientia inflat, etc. (I Cor. VIII.) Per se sine charitate, non ex qualitate sui; sed per occasionem, sicut lex, iram operatur. Sed de charitate videtur idem posse dici. Multi enim in profectu charitatis, et aliarum virtutum permanentes quandoque superbiunt, et sic corruunt. Sicut ergo occasio delinquendi ex scientia sumitur, sic ex charitate sumi videtur, quod non est concedendum. Ex charitate enim nullus occasionem mali sumit. Non enim agit perperam; non inflatur (I Cor. XIII). Solutio. Scientia res talis est, quod inflat: et tamen a Deo est, sicut divitiae occasionem mali praebent, et tamen a Deo sunt; sicut etiam ligna habilia sunt ad comburendum, non tamen comburuntur nisi ignis apponatur; sic etiam scientia nunquam inflat nisi cor hominis accendatur. Charitas vero nunquam sic accendi potest? charitatem enim habere, et superbire quis potest?

QUAESTIO LXXII.

Idolum nihil est. Quaeritur quomodo hoc sit verum, cum quolibet artificiale sit aliquid. Augustinus dicit: Materia est a Deo, sed stultitia hominum formam dedit. Sed iterum cum scriptum sit: Omnia substantia, omnis forma, omnis conjunctio, et omnis compago fit a Deo: quomodo forma idoli non sit a Deo, cum sit aliquid? Origenes dicit: Idolum nihil est, id est nullius rei, quae sit, habet similitudinem. Vel idolum nihil est, id quod putant esse idolum, id est personam ex simulacro et spiritu praesidente: Vel (quod melius est) idolum nihil est, in mundo, id est in rebus mundi nullam habet potestatem, ut eas mutet in melius vel deterius. Unde idolothyta quantum in ipsis est, licet comedere; sed non coram infirmo, ne ille hoc faceret cum veneratione idoli.

QUAESTIO LXXIII.

Nullus est Deus nisi unus. Nonne Pater Deus, et Filius Deus est, et Spiritus sanctus est Deus, et Pater non est Filius, vel Spiritus sanctus? quomodo ergo nisi unus est Deus? Item Pater est Deus ingenitus, et Filius est Deus genitus, quomodo ergo unus est Deus? Solutio. Unus est Deus in natura, non in persona: quis autem sit sensus horum verborum, Deus unus in natura, non in persona? Magna quaestio inter modernos. Ut autem loquar quod sentio, videntur mihi plures sapere haeresim Sabellianam, ignorantes multiplicem significationem hujus vocabuli, unus, vel unum, vel etiam singulus, vel substantia. Haec tria enim vocabula aliter in theologia, aliter in communi usu loquendi accipiuntur, de quibus per se agendum est.

QUAESTIO LXXIV.

Quaeritur an Pater noster dicendus sit Filius, vel Spiritus sanctus? Solutio. Non simpliciter, ne intelligatur persona ingenta: potest autem cum determinatione tali, scilicet secundum gratiam regenerationis: tota enim Trinitas communiter per gratiam suam nos regenerat in filios adoptionis.

QUAESTIO LXXV.

Item quaeritur an Deus Trinitas sit Pater ille, qui aeternaliter Pater est, an alius. Solutio. Non ille, nec alius, sed unus, et idem cum eodem.

QUAESTIO LXXVI.

Quaeritur an angeli dicendi sint dii, sicut sancti homines dii dicuntur, sicut illud: Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes (Psal. LXXXI). Solutio. Non sunt dicendi dii angeli, ne videantur esse colendi ea servitute, quae latria dicitur. Tribus modis dicitur Deus, substantive, ut Trinitas; per adoptionem, ut sancti; nuncupative, ut dii gentium.

QUAESTIO LXXVII.

Nam conscientiam eorum, cum sit infirma, polluitur. Quaeritur quomodo dicat conscientiam eorum esse pollutam: nam si hoc pro Deo se facere credebant scilicet cum veneratione idolothyta comedere, nonne, si hoc dimitterent, peccarent, cum omne, quod ex fide non est, peccatum sit? Unde etiam Paulus, si non persequeretur Ecclesiam, tunc quando eam pro Deo persequendam esse credebat, peccaret. Solutio. Quia hoc faciebant creaturae, ut Creatori, propter ignorantiam excusationem non habebant: adeo enim perversa mens eorum erat et excaecata, ut imaginem ligneam vel lapideam Deum esse putarent, unde convenienter dicit Apostolus: Conscientia eorum, cum sit infirma polluitur (I Cor. VIII), non quod propter Deum polluitur. Nota quod licet praedicatori a subjectis necessaria sumere, tamen sine scandalo hoc faciat.

QUAESTIO LXXVIII.

Nunquid cura est Deo de bobus? (I Cor. IX.) Nonne cura est Deo de omnibus? et si de omnibus quomodo non est ei cura de bobus? Solutio. Alia est providentiae cura, quae generaliter habetur de omnibus, alia est cura praeceptionis, quam non habet Deus de bobus. Non enim dat praecepta hominibus, ut eos, qualiter boves nutrire debeant, doceat; hanc enim curam de solis hominibus habet.

QUAESTIO LXXIX.

Factus sum Judaeis tanquam Judaeus. Quaeritur quomodo tanquam Judaeus? an vere Judaeus? Solutio. Vere usus est ritibus Judaeorum, ut dicit Augustinus; non dispensatorie, ut dicit Hieronymus. Dispensatorie autem fieret, si malum esset, et tamen fieret ad tempus causa majoris boni, scilicet, ut per illud simulatitium ad veram Christi fidem converterentur. Diversi autem fuerunt in hoc duae illae columnae Ecclesiae: non tamen dicimus alterutrum mentitum fuisse, cum credere: hoc vel illud non sit periculum fidei: de qua controversia dicetur in sequentibus.

QUAESTIO LXXX.

Omnes eandem escam spiritatem manducaverunt (I Cor. X).
Quaeritur, quomodo eandem? Solutio. Idem significantem, vel idem
efficientem. Ejusdem enim efficaciae erat ille sibus cujus iste, ut
volunt: quaedam tamen sacramenta Veteris Testamenti ex
sacramentis Novi Testamenti suam virtutem et efficaciam habent:
sicut ex corpore Christi, quod est sacramentum, manna fidelibus
sumptum habuit suam virtutem.

QUAESTIO LXXXI.

Neque tentemus Christum sicut quidam eorum. Tentat Deus, ut probet; tentat diabolus, ut dejiciat; tentat homo, ut exploret et sciat. Est itaque triplex tentatio. Prima est probationis, quae bona est, ut illa Job. Secunda est deceptionis, quae est experientia mentis ad decipiendum. Tertia est diffidentiae et desperationis, ut illa Judaeorum dicentium: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? (Psal. LXXVII.) Quaeritur igitur, quomodo Judaei dicantur tentasse Christum, cum solum Deum Patrem et Deum Trinitatem coluisse videantur. Solutio. Ideo dicti sunt Judaei tentasse Christum, quia praecedentia omnia Christum figurabant; hinc est quod haec tentatio potius dicta est esse Christi quam Patris, licet non sit magis Filii quam Patris, licet dicatur.

QUAESTIO LXXXII.

Et perierunt ab exterminatore, id est, ab angelo percutiente eos extra terminos promissae patriae. Si autem quaeratur an angelus ille fuerit bonus an malus, respondemus quod mali quandoque puniuntur a bonis, quandoque a malis; boni vero non puniuntur nisi a malis.

QUAESTIO LXXXIII.

In quos fines saeculorum devenerunt. Nunquid autem in adventu Christi saecula sunt finita; si autem non sunt finita, quomodo finis est saeculorum? Solutio. Sunt in nobis finita, quia cum diversi status praecesserunt vitae, in quibus omnibus variatio et quaedam exspectatio adventus Christi fuit, nos vero alium vitae statum non exspectamus, quia inter hanc vitam et futuram nihil est medium, his autem qui adhuc Messiam exspectant, nondum finis saeculorum advenit, ut miseris Judaeis.

QUAESTIO LXXXIV.

Fidelis Deus, qui non patietur, etc. Quaeritur quomodo dicat Deum non permittere aliquem tentari supra id quod potest, cum multi ex tentatione cadant, et a Deo separentur, et sic a diabolo superentur, et ita plusquam possunt sustinere tententur. Solutio. Quandiu cum Deo sunt non patitur eos tentari supra id quod possunt. Quod autem aliquid cedunt ex illis, est, quia nolunt resistere tentationi cum possint; unde justum est ut adeo tententur, culpa eorum exigente. Permittit autem Deus aliquando aliquem tentari causa probationis, et ad conservationem virtutum: quae tentatio providentiae est ut Paulum, cui datus est stimulus carnis (II Cor. XII), ad humilitatis conservationem.

QUAESTIO LXXXV.

Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est. Quaeritur de hujus sacramenti nomine, quare dicatur eucharistia. Solutio. Sacramentum corporis et sanguinis Christi dicitur propter sui excellentem virtutem eucharistia, id est bona gratia, in quo sacramento non solum augmentum virtutis et gratiae, sed ipse sumitur qui est fons et origo totius virtutis et gratiae. In quo sacramento sunt tria: scilicet visibilis species panis et vini, et corpus et sanguis Christi, et gratia spiritualis. Primum est sacramentum secundi, secundum est res primi et sacramentum tertii, tertium est virtus primi et res secundi. Primum itaque est tantum sacramentum, secundum est et sacramentum et res, tertium vero tantum res. Habet ergo sacramentum primum res duas, unam signatam et contentam, scilicet verum corpus et sanguinem Christi; alteram signatam, et non contentam, scilicet unitatem Ecclesiae.

QUAESTIO LXXXVI.

Quaeritur item quare post sacramentum typici agni Dominus dederit discipulis suis sacramentum corporis et sanguinis sui? Solutio. Ut ostenderet sacramenta legalia, inter quae praecipuum erat sacramentum agni Paschalis, debere cessare, et sacramentum novae legis substitui: inter quae primum locum tenet eucharistia: ideo etiam ut hoc sacramentum arctius imprimeret, atque tenacius memoriae discipulorum commendaret.

QUAESTIO LXXXVII.

Deinde quaeritur cur sub alia specie, et non sub propria, hoc sacramentum dederit? Solutio. Ut fides haberet meritum, quae est de invisibilibus, quia fides non habet meritum, cum ratio humana praebet experimentum; et ne obhorreret oculus quod tenet manus, et ne ab incredulis nobis insultaretur.

QUAESTIO LXXXVIII.

Item quaeritur cur sub hac specie potius quam sub alia. Solutio. Quia res hujus speciei expressam habet similitudinem cum utraque re hujus sacramenti quia sicut panis ex multis granis, et vinum ex multis uvis, sic corpus Christi materiale ex multis membris, et spirituale ex multis fidelibus constat. Et sicut in pane, et vino plena et principalis refectio corporum est, sic in hoc sacramento plena et principalis est refectio animarum, quia per edulium carnis venit ad gustum divinitatis.

QUAESTIO LXXXIX.

Item quaeritur: cum totus Christus sumatur sub utraque specie, quare non sub una tantum, sed sub duplici sumatur? Solutio. Ideo sub duabus speciebus, ut ostendatur quod totum hominem assumpserit, ut totum hominem sanaret; corpus enim propter corpus, animam propter animam assumpsit, et panis in carnem, et vinum in sanguinem mutatur. Ideo utique sub duabus speciebus sumitur, ut animae et corporis in Christo susceptio, et utriusque liberatio in nobis significetur.

QUAESTIO XC.

Item cum caro et sanguis sit sub utraque specie, quaeritur an substantia utriusque speciei mutetur in carnem et sanguinem Christi? Solutio. Licet utrumque sit sub utraque specie, tamen sola substantia panis in solam carnem, et sola substantia vini in solam substantiam sanguinis mutatur. Nec debent dici duo sacramenta, sed unum. Neque ideo dicitur iterari sacramentum, quia benedictio non repetitur super eandem speciem. Neque aliae substantiae in sacrificium veritatis debent offerri, quia de aliis non potest consecrari corpus et sanguis Christi, quam de grano frumenti in panem redacto, et de vino.

QUAESTIO XCI.

Quaeritur cur aqua cum vino ponatur in calice Domini. Solutio. Aqua populum significat: unde nec vinum, quo significatur Christus debet offeri sine aqua, quia Christus non est passus nisi pro populo, nec aqua sine vino ullo modo; quia populus non est redemptus nisi per Christum.

QUAESTIO XCII.

Quaeritur autem an irritum fiat sacrificium si aqua praetermittatur. Solutio. Si quis non intendens haeresim introducere, oblivione vel ignorantia aquam praetermiserit, non videtur esse irritum: unde nec Ecclesiae Graecorum aquam apponunt. Aqua vero sola nullatenus potest offeri in sacrificium, nec panis nisi de frumento, id est tritico, nec granum nisi redactum in panem.

QUAESTIO XCXIII.

Solet autem quaeri an aqua cum vino mutetur in sanguinem. Solutio. Dicunt quidam quod mutatur; nobis autem videtur, quod non mutatur: quod a magistro Acardo accepimus.

QUAESTIO XCIV.

Quaeritur an Judas corpus Domini acceperit intincta buccella.
Solutio. Non tunc, sed prius cum caeteris.

QUAESTIO XCV.

Quaeritur de accidentibus, quae remanent specie, sapore, et pondere, et forma, in quo subjecto sunt. Solutio. Multi doctores in hoc consentiunt, quod sunt sine subjecto, sicut substantiae carnis et sanguinis sunt ibi sine huiusmodi accidentibus.

QUAESTIO XCVI.

Solet etiam quaeri de fractione et partitione, quae est ibi, in qua re fiat; quia non est alia substantia quam substantia carnis et sanguinis, quae integra manet. Solutio. Corpus Christi integrum manet in semetipso, et tamen frangitur et dividitur in sacramento.

QUAESTIO XCVII.

Quaeritur an malus verum corpus Domini et verum sanguinem sumat. Solutio. Utrumque vere sumit, sed malo suo; quia indigne - indignus est enim qui aliter sumit, quam Christus instituit, vel qui est in mortali peccato.

QUAESTIO XCVIII.

Item quaeritur utrum Christus quotidie immoletur. Solutio. Qui semel occisus est in ara crucis, immolatur quotidie in memoriam ipsius passionis in sacramento, nec repetitur ex sua infirmitate, sed nostra, qui quotidie peccamus, et venialium remissionem consequimur, et augmentum virtutum si digne participamus. Opponitur de hoc quod Augustinus dicit, quod bonus sacramentum, et rem sacramenti accipit; malus vero tantum sacramentum, et non rem sacramenti, et jam superius dictum est, quod malus accipit verum corpus et verum sanguinem: ergo non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti malus accipit, quod indubitanter credendum est. Solutio. In praedictis verbis Augustinus sacramentum, verum corpus et verum sanguinem Christi vocat rem gratiam spiritualem, quam solus bonus et non malus accipit.

QUAESTIO XCIX.

Quaeritur quale corpus Christus dederit discipulis suis, mortale, an immortale? si mortale, quomodo potuit sine laesione dentibus teri vel frangi; si immortale, ergo dedit tale quale nondum erat. Solutio. Sane dicimus quod tale dedit quale voluit, cui nihil erat impossibile. Asserunt quidam tamen quod mortale dedit, quod nos sicut non asserimus, ita non negamus.

QUAESTIO C.

Quaeritur quae sit hujus sacramenti virtus? Solutio. Venialium peccatorum remissio, perfectio virtutum, et est institutum in augmentum virtutum, et in medicinam quotidianae infirmitatis.

QUAESTIO CI.

Quaeritur an quotidie sit communicandum. Solutio. Augustinus, inquit, quotidie Eucharistiam accipere nec laudo, nec vitupero: si quis tamen est in affectu peccandi, magis gravatur ex perceptione, quam purificatur; et si quis peccato mortali mordeatur, lacrymis satisfaciat; et si de caetero non peccandi voluntatem habeat, securus accedat.

QUAESTIO CII.

Quaeri solet an pravi sacerdotes hoc sacrificium conficere queant? Solutio. Licet aliqui sint vita pravi, si intus sint nomine et sacramento, creduntur quod vere consecrant: qui autem excommunicati sunt, et de haeresi manifeste notati, non videntur hoc posse. In hoc sacramento tria oportet servari, scilicet formam, ordinem et intentionem: formam a Domino institutam; ordinem, ut sit sacerdos; intentionem, ut intendat hoc facere.

QUAESTIO CIII.

Quaeritur an corpus Domini a brutis animalibus tangatur vel sumatur? Solutio. Nullo modo vel a mure, vel ab alia bestiola sumitur.

QUAESTIO CIV.

Quid ergo sumit mus, qui manducat? Solutio. Deus novit, forsitan nisi accidentia, quae ibi sunt.

QUAESTIO CV.

Nolite manducare propter illum, qui iudicavit, et propter conscientiam scilicet infirmi, etc. Quaeritur quomodo dicat: Nolite manducare propter infidelem, vel infirmum fidelem, nonne melius esse propter utrumque manducare, quam abstinere? nam si abstinet, offenditur infidelis. Infirmus vero sibi potius relinquendus est, ut jam superius dictum: Qui infirmus est, olus manducet (I Cor. XIV). In hac enim existimatione, qui putat te idolum venerari, si idolo consecrata comedis, ipse sibi est relinquendus: licet enim te peccare manducando existimet, tamen non cum veneratione idoli comedis, nec ipse hoc putando a fide avertitur, imo zelo fidei credit te errare in hoc quod comedis, et ideo indignatur. Solutio. Melius est ipsum, qui manducavit abstinendo instruere, quam comedendo in errore fovere. Item si comederes coram infirmo fratre, ipse scandalizaretur, et ex scandalo periret. Ideo abstinendum est potius, quam edendum.

QUAESTIO CVI.

Sive manducatis, sive bibitis, etc. Quaeritur quomodo possit impleri, ut omnia ad gloriam Dei facimus cum multa naturaliter faciamus, quae non ideo facimus, ut Deo placeamus? Solutio. Sic omnia opera nostra circumspecte fiant, ut nihil contra Deum fiat.

QUAESTIO CVII.

Sicut et ego omnibus per omnia placeo. Alibi dicit: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem (Galat. I). Nunquid omnibus per omnia placens servus Christi non erat? Solutio. Quod dicit: Si adhuc hominibus placerem, sic intelligitur: Si hominibus placerem quantum in me est, ut causam, et finem ponerem in homine, servus Christi non essem. Qui autem placet propter veritatem, non ipse, sed magis ipsa veritas placet.

QUAESTIO CVIII.

Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Hic habemus auctoritatem quod consuetudines sanctae Ecclesiae tenendae sunt, etsi rationem ignoremus quare ab illa sic constitutae sunt: Deus enim suam Ecclesiam in his quae ad ipsum pertinent non permittit errare. Nota: Ecclesia dicitur convocatio fidelium, et domus in qua convenitur ad Eucharistiam percipiendam, non solum ad mortis Christi commemorationem, sed etiam ut Christo moribus et vita conformemur.

QUAESTIO CIX.

Vir imago et gloria est Dei, mulier vero imago et gloria est viri, etc. Quaeritur quomodo vir sit imago Dei et non mulier, cum in Genesi scriptum sit de utroque, quod facti sunt ad imaginem Dei? (Gen. I.) Solutio. Alia est imago communis viro et mulieri, de qua agitur in Genesi; alia est illa, quae soli viro et non mulieri convenit. Prima consistit in potentia naturali cognoscendi Deum; secunda in hoc intelligitur quod, sicut ex Deo omnia, sic ex uno homine omnes homines. Vel moraliter accipiendum: ut per virum, intelligatur ratio; per mulierem sensualitas, et secundum hoc vir et non mulier, est imago Dei.

QUAESTIO CX.

Oportet haereses esse, etc. De auctoritate Ecclesiae. Quaeritur qui dicendus sit haereticus? Solutio. Haereticus proprie est, qui alicujus temporalis commodi, et maxime gloriae, vel principatus sui causa, falsas, et novas, et pravas sectas, et a veritate alienas invenit, vel ab aliis inventas tenet, sequitur et defendit.

QUAESTIO CXI.

Probet autem seipsum homo, etc. Si quis in mortali peccato est non accedat, sed dicat: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum (Matth. VIII). Quid est ergo aliquem seipsum probare nisi videre, an conscientia sua mordeat se de mortali, et si est in proposito manendi adhuc in peccato? Sacerdos autem eum, qui est in peccato mortali, non tamen manifesto debet monere, ne accedat; non tamen ipsi communionem subtrahere potest. Si autem publica fama vel crimen accuset, nullo modo accedat, ne ei sacerdos det. Si enim vel gratia sui, vel pecunia convictus dederit tali, quantum in se est, Christum occidit: quod est valde timendum.

QUAESTIO CXII.

Divisiones autem gratiarum; idem autem spiritus, etc. (I Cor. XII.) Cum opera Trinitati sint indivisa, quaeritur cur gratias Spiritui sancto, ministraciones Filio, operationes Patri attribuat? Solutio. In gratia maxime apparet benignitas, quae ad proprietatem Spiritus sancti pertinet: ideo gratias Spiritui sancto attribuit. In ministraciónibus vero sapientia lucet, quae ad Filium solet referri. In operationibus potentia, quae specialiter Patris est: ideo operationes ad Patris auctoritatem refert.

QUAESTIO CXIII.

Alii datur sermo sapientiae, etc. Notandum, quod accipitur aliter sapientia, et scientia hic quam ibi: O altitudo divitiarum scientiae et sapientiae Dei (Rom. XI). Cum enim dicit: O altitudo divitiarum scientiae, et sapientiae Dei, sapientiam, et scientiam, vocat divinam essentiam. Cum autem dicit, alii datur sermo sapientiae; alii sermo scientiae, sapientiam, vocat cognitionem de aeternis, scientiam vero, cognitionem de humanis.

QUAESTIO CXIV.

Haec operatur omnia unus atque idem Spiritus. Quaeritur quare Pater non dicatur donum, sicut Filius vel Spiritus sanctus, cum det seipsum, sicut et aliae personae: nemini enim datur Filius vel Spiritus sanctus sine Patre. Solutio. Propter auctoritatem principii, ne intelligatur esse ab alio, qui est a nullo.

QUAESTIO CXV.

Sicut enim unum corpus, etc. Quaeritur an soli boni istis donis participant? an etiam mali? Quod autem etiam mali haec habeant dona Spiritus: inde liquet, quod in Evangelio legitur, quia dicent ad Dominum in die iudicii: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et daemonia ejecimus? (Matth. VII) quibus dicit Dominus: Amen dico vobis: Nescio vos, etc. (Matth. XXV.) Item Joannes evangelista cum videret quemdam, qui non sequebatur Dominum, ejicere daemonia in nomine Christi, voluit prohibere; cui Dominus ait: Noli prohibere, qui non est mecum contra me est (Marc. IX). Ex quibus patet quod et mali his donis saepe utuntur, et sic videtur, quod sint de corpore Christi, et sint ejus membra; sed iidem, cum sint mali, sunt membra diaboli. Solutio. Non dicit Apostolus quod omnes habentes dona Spiritus sancti in unitate corporis consistant; vel Ecclesia large accipitur, scilicet multitudo omnium sacramentis Ecclesiae participantium. In quibus sunt quaedam putrida membra, et grana multa cum paleis, quae dicuntur esse in corpore, sed non de corpore. Unde Joannes: A nobis exierunt, sed non de nobis erant (I Joan. II). Nota, quod Apostolus dicit omnia membra corporis, cum sint multa, unum corpus sunt. Hoc dico propter quosdam nolentes concedere, quod partes omnes alicujus totius simul junctae recipiant nomen totius, cum etiam dicatur in symbolo Athanasii, anima et caro sunt unus homo.

QUAESTIO CXVI.

Si habuero omnem fidem, charitatem autem, etc. (I Cor. XIII.) Hic Apostolus manifeste ostendit quod fides, et caetera dona non possunt haberi sine charitate. Quaeritur ergo imprimis, de qua fide hic agatur, an de fide catholica, an de alia? sed non de alia, quia per aliam non possunt montes transferri de loco ad locum, sicut per hanc, de qua hic agit: ergo de fide catholica hic agit: unde constat, quod ipsa potest haberi sine charitate, et sic a malis potest haberi, quod multi negant. Est autem, secundum hos, fides catholica, fides operans per dilectionem. A quibus quaeri potest an unum vocent? an duo fidem per dilectionem operantem, hoc autem totum unum esse non potest? Qui enim fidem sic habet, non solum credit, sed etiam diligit. Haec autem duo in malis esse non possunt, sed quantum in fide est simpliciter hoc totum, in malo etiam in diabolo esse potest. Quid enim credit iste bonus quod non credit iste malus. Nonne iste malus, vel etiam diabolus, credit quod Christus mortuus est, et a morte resuscitatus, et caetera quae credenda sunt, quae ad fidem sunt necessaria. Sed objicitur secundum hoc, quod diabolus habet fidem catholicam, et sic fit catholicus. Solutio. Catholicus duobus modis dicitur, et qui catholice vivit, vitam Christi imitando: et catholicus dicitur, qui omnia credit credenda, sive habeat charitatem, sive non. Concedunt quidam quod etiam diabolus secundum aliam acceptionem possit dici catholicus, quod nostris auribus graviter sonat, maxime cum illa cognitio, quod ille habet de Christo, magis sit ex naturae subtilitate, quod ex Christianae fidei inspiratione.

QUAESTIO CXVII.

Charitas est fons proprius bonorum, etc. Quaeritur, an charitas possit haberi ab iis qui sunt damnandi. Nonne ipsi sunt alieni, qui non communicant fonte proprio bonorum. Solutio. Ideo charitas dicitur fons proprius bonorum, quia nemo potest simul charitatem habere, et malus esse.

QUAESTIO CXVIII.

Charitas nunquam excidit, etc. Quaeritur an charitas semel habita nunquam amittatur. Nam, si nunquam excidit, et nunquam amittitur, ergo ii qui damnandi sunt, aliquando charitatem habere non possunt. Solutio. Ideo charitas dicitur nunquam excidere, quia habetur hic et in futuro, in praesenti vero habita amittitur, et amissa iterum recuperatur.

QUAESTIO CXIX.

Scientia destruetur, etc. Quaeritur quomodo dicat scientiam destrui in futuro. Nunquid non habebimus cognitionem in futuro earum rerum, quarum nunc habemus? Habebimus quidem, et multo majorem quam habeamus in praesenti: quomodo ergo scientia destruetur? Solutio. Dicunt quidam quod scientia destruetur a sua partialitate et imperfectione, ut non sit partialis et imperfecta. Sed hoc est eam augeri et perfici, et non destrui, quia eodem modo potest dici de charitate, quod ipsa sit destruenda. Sicut enim imperfecte cognoscimus: ita imperfecte diligimus, et cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

Solutio. Dicunt quidam, quod non scientia, sed modus ejus aenigmaticus et umbratilis destruendus est. Sed iterum eadem ratione et charitas videtur esse destruenda: cujus modus scilicet imperfectionis in futuro est evacuandus. Ad hoc respondetur quod verum est quod modus imperfectionis tolletur a charitate, sed non omnis modus. In futuro enim diligetur propter se, et propter Deum proximus, sicut in praesenti diligitur. Alii etiam dicunt quod actus scientiae in futuro destruetur. Charitas vero, quae nunc est, nec ejus actus, nec quidam modus in futuro destruetur: fides autem, et spes ex toto evacuabuntur: scientia vero ex parte destruetur: cujus actus et modus non erit.

QUAESTIO CXX.

Sed est alia quaestio, quae nos magis urget: verum est, et negari non potest quin charitas in praesenti sit comparatione futuri imperfecta, sed Apostolus probat tali argumento, quod prophetiae evacuabuntur, et quod scientia destruetur: Ex parte scimus, et ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est: cum ergo charitas ex parte est, consimili argumento ipsa evacuabitur, cum venerit quod perfectum est. Solutio. Nos autem dicimus quod alia ratione dicitur scientia, vel prophetia ex parte, alia ratione charitas imperfecta. Ex eo enim quod quidam cognoscunt, quidam non cognoscunt, prophetia vel doctrina habet locum in hoc praesenti, ubi alius alium docet et instruit. In futuro vero ubi omnes erunt docibiles Dei, quando omnes a maximo usque ad minimum cognoscent Deum plene et perfecte, tunc doctrina hominum non habebit locum: quando nemo dicet fratri suo: Cognosce Deum. Ideoque scientia, id est doctrina, evacuabitur. Charitas autem non sic dicitur ex parte esse. Non enim ideo habet esse, quia quidam diligunt, et quidam non diligunt: imo multo verius erit quando omnes diligent perfecte. Nota, aenigma est obscura similitudo, et sicut in praesenti omnis creatura est quasi quoddam speculum, in quo videtur Deus: sic in futuro ipse Deus erit speculum omnis creaturae, in quo omnia videbuntur verius, quam in semetipsis. Hinc est secundum quosdam quare scientia sit destruenda: quia umbratilis iste modus cognoscendi, quem nunc habemus, plena cognitione accedente non erit.

QUAESTIO CXXI.

Charitati non possunt fides et spes deesse: fides vero et spes sine charitate esse possunt. Dicunt tamen quidam, ut supra dictum est, quod fides sine charitate esse non potest: quorum error hic destruitur. Cum enim dicit: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum: innuit manifeste, quod fides etiam perfecta potest haberi sine charitate. Et expositor in praedictis verbis manifeste eos arguit dicens, quod fides et spes sine charitate esse possunt.

QUAESTIO CXXII.

De spe vero quaeri potest quomodo ipsa sine charitate esse possit. Nonne spes est fiducia futurorum bonorum ex praecedentibus meritis veniens? Haec autem non potest esse sine charitate. Itaque videtur quod sine charitate spes esse non possit. Item si spes est, ut aliis videtur, exspectatio futuri commodi, jam praesumptio erit potius quam spes, si certus sum quod remunerabit, licet sint nulla merita. Ad hoc responderi potest, quod duplex est spes: remunerationis, et promerendi: spes vero promerendi sine charitate non esse potest, spes autem remunerationis (non) potest haberi sine charitate.

QUAESTIO CXXIII.

Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo (I Cor. XIV). Quaeritur quid sit loqui lingua? Solutio. Alii dicunt quod loqui lingua est loqui parabolice; alii lingua incognita. Augustinus dicit quod prolatio signorum, quae spiritus in spiritu hominis informat, dicitur esse loqui lingua. Unde Apostolus ait: Spiritus loquitur mysteria (Ibid.). Idem enim dicit loqui lingua, et loqui spiritu. Spiritus sanctus in primitiva Ecclesia formabat ad conversionem fidelium signa coelestium secretorum in mentibus fidelium, et prolationem talium vocat loqui linguis Apostolus. Notandum vero quod illi qui linguis loquebantur, quandoque intelligebant, quandoque non intelligebant. Sed dicet quis: Si ille, qui loquitur lingua, intelligit quod dicit, jam hoc est non loqui lingua, sed prophetare. Solutio. Licet ipse intelligat, nisi ipse aliis exponat, non prophetat, sed tantum loquitur lingua. Nota quaedam fieri in Ecclesia ad solum decorem, non adeo ad necessitatem: inter quae continetur loqui linguis.

QUAESTIO CXXIV.

Eritis loquentes in aera, etc. Ex his verbis arbitrantur quidam quod loqui linguis sit loqui diversis generibus linguarum, sed non est hoc verum: imo ad hoc inducit Apostolus istud, ut ostendat, loqui linguis sine interpretatione parvam habere utilitatem, sicut loqui omnibus generibus linguarum potius confusionem quam aedificationem faceret his, qui nullam eorum intelligerent.

QUAESTIO CXXV.

Si nesciero virtutem vocis. Quaeritur quid vocet virtutem vocis. Solutio. Vocis significationem, vocat vocis virtutem.

QUAESTIO CXXVI.

Quaeritur etiam quare hujusmodi locutio lingua fieri dicatur. Solutio. Ideo hoc fit quia quod in lingua est, in voce et in prolotione est: quod vero in corde est, in intellectu est: quia in corde intelligentia est: unde quia haec locutio tantum in prolotione est, et non in intelligentia, ideo lingua fieri dicitur: spiritu etiam, et non mente. Est enim spiritus vis animae inferior mente, in qua imagines rerum confuse comprehenduntur. Est enim visibilium imaginaria et confusa comprehensio, sine discretione proprietatum eorum, quae comprehenduntur: qualis fuit illa Pharaonis de vaccis et spicis visio: ipse enim tantum imagines videbat. Joseph vero in intellectu de his habuit Dei revelationem.

QUAESTIO CXXVII.

Quaeritur quid verba sic prolata significant: quando quis sic lingua loquitur, ut hoc exemplum ponamus: Exit qui seminat seminare semen suum. Nam si haec est vocis significatio, ipsa vera fuit: quaeritur ergo, si id ea dicitur, quod ea proprie significatur: si dicatur ita esse, infertur, ergo quoddam falsum ea significatur. Ad hoc respondent quidam dicentes: Non est vocis significatio quaerenda in hujusmodi, sed rerum tantum, quod pertinet ad allegoriam. Alii dicunt, ut licentius loquantur, quia proprie quidem falsum significat: non tamen ea falsum dicitur: quia non ibi dictum terminatur: non enim est finis locutionis illa prima vocis significatio, sed secunda, quae allegorica dicitur. Potest autem dici, quod locutio ipsa neque verum neque falsum significat: res enim ibi tantum significant verum, quod ibi mystice intelligitur. Nec nego quin ibi sit vocis significatio, sed tantum incomplexa, quia haec vox, homo, significat hominem, et sic de caeteris; sed non significant complexa; non enim conjuncte significant, ut verum vel falsum significetur, sed ut res significant illas: quibus verum significatur. Vel potest dici, quod propositio ipsa ex rerum proprietate, quae significantur: ad illud significandum quod mystice intelligitur assumitur, ut haec vox, semen, verbum Dei significat, ex proprietate rei quam significat.

QUAESTIO CXXVIII.

Christus mortuus est pro peccatis nostris, etc. (I Cor. XV.) Quaeritur an Christus secundum carnem moriendi habuit necessitatem? Quod autem habuit moriendi necessitatem, videtur velle auctoritas super locum illum. Quemadmodum statutum est hominibus semel mori: post hoc autem iudicium: sic Christus semel oblatus est (Hebr. IX); sic, id est eadem necessitate et jure naturae; quo caeteri moriuntur. Item dicit auctoritas, quia voluit oblatus est (Isai. LIII). Igitur sola voluntate, quomodo ergo necessitate? Solutio. Constat quod in Christo nulla erat causa moriendi, quia nullum peccatum: tamen, ut volunt quidam, inter caeteras poenalitates, etiam necessitatem moriendi voluntarie suscepit, et sic haec necessitas non impedit voluntatem, quam, sicut quando voluit, accepit: sic eam, quando voluit, deposuit: si enim, inquiunt, aliquod majus beneficium non esset collatum carni assumptae, necessario subjaceret legi naturae: quam etiam necessitatem quidam intelligunt per mortalitatem.

QUAESTIO CXXIX.

Ego sum minimus apostolorum, etc. Quaeritur quomodo Apostolus se dicat minimum apostolorum, cum majoris meriti sit meritis aliorum: plus enim omnibus laboravit. Solutio. Hoc dicit secundum priorem statum, non secundum praesentem, in quo non minimus apostolorum fuit, sed maximus. Sed objicitur: Non enim dicit: Ego fui minimus, sed ego sum minimus apostolorum: igitur cum non sit inter minimos, sed potius inter primos, videtur quod mentiatur, et sic ad mortem peccare: quia os, quod mentitur, occidit animam (Sap. I). Solutio. Sensus est: Ego sum minimus apostolorum, id est me aliis non praefero, sed potius alios mihi: nimirum, omnia enim peccata sua, praeterita vel praesentia, occulta vel manifesta, habebat ante oculos suos: aliorum vero simplicitatem et innocentiam consideravit, et sic secundum hanc considerationem humiliora de se sentiebat: sicut enim superbus si qua bona habet, illa semper attendit, et aliorum infirmitates, unde se solum magnum arbitratur, alios vilipendens: sic humilis suas infirmitates sine intermissione videt, bona vero aliorum perpendit: hinc est quod sancti, cum sint majores, se humiliores sentiunt, nec est fallens opinio, quia bona, quae habent, non sua, sed Dei munera esse judicant, mala vero, quibus subjacent, sua esse sciunt.

QUAESTIO CXXX.

Gratia Dei sum id quod sum, etc. Quaeritur de qua gratia loquatur. Siquidem de gratia Dei operante, et cooperante, sive gratia praeveniente, et gratia subsequente, jam in superioribus dictum est: gratia enim praeveniens, vel operans eadem est: quae operatur in nobis sine nobis, scilicet praeparando, et sanando liberum arbitrium, ut bonum velit, quam notat Apostolus dicens: Gratia Dei sum id quod sum: gratia vero subsequens, vel cooperans una et eadem est, quae operatur in nobis, non sine nobis, subsequendo, et adjuvando, ne frustra velimus, quam notat Apostolus dicens: Et gratia ejus in me vacua non fuit, quia omnibus plus laboravi: non autem ego, sed gratia Dei mecum. Ex hoc itaque, quod dicit: Ego sum id quod sum gratia Dei, destruitur error Pelagianorum, qui dicebant liberum arbitrium ad salutem promerendam sufficere. Item ex eo quod supponit, et gratia ejus in me vacua non fuit, hominem ostendit ex libero arbitrio aliquid posse, quod quidam haeretici negant dicentes, quod homo nil promereri potest. Apostolus vero demonstrat hominem ex se quidem nil posse, sed tantum ex gratia superveniente: oportet enim hominem gratia praeveniri: deinde liberum arbitrium, jam a gratia praevenitum ipsi gratiae cooperari debet: cujus natura talis est ut relucere et cooperari possit, sicut radio solis oculus tactus videre potest. Quod ergo homo operatur, ex gratia est cui cooperatur. Quaedam enim gratia, ut jam dictum est, operatur sine adjutorio hominis, quia compungit mentem, et excitat, homo vero sine gratia, nec consentire potest gratiae, nec aliud quidquam efficere, sed gratiae trahenti et ducenti innititur, et sic gratia adjutus promeretur. Ex quo patet quod non tantum gratia est, quando homo aliquid boni facit, sed etiam ex libero arbitrio, licet totum sit opus gratiae, vel per se, vel cum homine operantis. Sunt itaque quaedam ex sola gratia, quaedam ex gratia et homine.

QUAESTIO CXXXI.

Si resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Quaeritur de hypothetica an sit vera, et quomodo sit intelligenda. Solutio. Vera est, et sic intelligitur: Si impossibile esset mortuos resurgere, ut quidam haeretici dicebant, nec Christum surrexisse est possibile; vel si sancti non essent resurrecturi, nec verum esset quod Christus resurrexit; quia totum quod fecit in carne, moriendo, patiendo, resurgendo, pro nobis fecit.

QUAESTIO CXXXII.

Si Christus non resurrexit, inanis est fides nostra. Quaeritur quomodo dicat Apostolus inanem esse fidem nostram: et miserabiliores sumus omnibus hominibus (I Cor. XV), si non erit resurrectio mortuorum vel corporum. Nam cum anima immortalis, et ipsa sola capax sit visionis Dei, et sic sola habere beatitudinem possit, nonne beati esse possumus sine corporum resurrectione? Et ad idem:

QUAESTIO CXXXIII.

Quaeritur ad quid erit corporum resurrectio, cum eis ibi opus non erit, ubi Christus erit omnia in omnibus, nec ipsa beatitudinem suscipere possint, quae erit solius animae? Solutio. Videndum est diligenter quid dicatur, et secundum quid. Quod enim ait: Miserabiliores sumus omnibus hominibus, non secundum animam, sed secundum corpus dicit. Hic enim majorem miseriam aliis passus est Apostolus. Est autem corporum resurrectio, ut et secunda gloriemur stola: claritas enim illa, quae in corpore erit: ad augmentum beatitudinis ipsius erit, ut quod prius habuit ad miseriam, jam habeat ad gloriam et decorem. Probat Apostolus resurrectionem mortuorum per resurrectionem Christi: quae ideo tantum facta est, ut resurrectio corporum crederetur, et fieret: Cum tradiderit regnum Deo et Patri (Ibid.), id est cum Ecclesiam, in qua modo regnat per fidem, per cognitionem, quam habuit de Filio, ad Patris cognitionem et visionem perducet.

QUAESTIO CXXXIV.

Donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Quaeritur quomodo dicat quod oportet Christum regnare: Donec ponat, etc. (Ibid.) Nonne in aeternum regnabit, et praecipue inimicis subditis? Solutio. In locis similibus, donec, ponitur pro in aeternum: si enim tunc, quando habet adversarios, regnat, constat quod regnabit omnibus sibi subjectis, et sic in aeternum regnabit.

QUAESTIO CXXXV.

--Tunc, et ipse Filius subjectus erit illi, qui subjecit sibi omnia. Quaeritur secundum quam naturam Filium subjectum Patri dicat. Nam si secundum divinam, eo minor erit: quod falsum est, quia secundum divinitatem aequalis est Patri. Item si secundum humanam hoc sit dictum, tunc secundum eam omnia sunt subjecta ei: et secundum humanam est Dominus omnium: quare et Creator, et sic secundum eandem videtur esse aequalis Patri; secundum quam minor eo est: unde legitur: Aequalis Patri secundum divinitatem; minor Patre secundum humanitatem. Solutio. Potest hoc sane intelligi secundum utramque naturam, scilicet divinam et humanam, secundum humanam omnia sunt subjecta ei, secundum quam ad aequalitatem Patris sublimatus est, dum verbo consubstantiali Patri, in unam personam, humana natura unita est, secundum quam plenitudinem donorum et ipse accepit; de qua plenitudine nos omnes accepimus (Joan. I), et sic ei subjecti. Item secundum divinam naturam quidam sic intelligunt, quod subjectus est Filius Patri, quia ab eo habet esse, a quo habet quidquid habet. Juxta illud: Doctrina mea non est mea (Joan. VII). Item: Pater major me est (Joan. XIV). Quod nonnulli secundum divinam naturam intelligi volunt. In hujusmodi verbo notatur distinctio, quia Filius a Patre, non Pater a Filio est; unde Pater principium Deitatis dicitur, quia a nullo est, et ab ipso tam Filius, quam Spiritus sanctus est. Est enim Pater principium, non de principio Filius principium de principio; Spiritus sanctus ab utroque procedens, sed hujusmodi nonnisi convenienti et loco et tempore dicenda sunt, ne infirmi scandalum incurrant.

QUAESTIO CXXXVI.

In dispari claritate erit par gaudium. Quaeritur si dispar claritas, quomodo gaudium par possit esse? Nonne juxta quantitatem claritatis, erit quantitas gaudii! Nonne ipsa claritas erit ipsum gaudium? Item si unus altero beator, alter altero majus gaudium habebit, quomodo ergo par gaudium erit? Item gaudium omnium nonne erit singulorum? quomodo ergo in dispari claritate erit par gaudium? Si idem nummus omnibus dabitur, quomodo dispar claritas? si par gaudium erit, ergo gaudium Petri erit gaudium Martini. Solutio. Aliud est gaudium experientiae, aliud voluntatis; ut gaudium Petri renumerationis est, et experientiae, Martino vero non experientiae, sed affectus est. Tantum enim placet illi bonum Petri, quantum ipsi Petro, non tamen in se sentit, et experitur tantam beatitudinem, quantam Petrus sentit. Est itaque differens beatitudo secundum quantitatem, licet sit eadem secundum qualitatem. Veluti ergo de sanitate alicujus convalescentis ex infirmitate, tantum gaudeo, quantum ipse, affectu, et si non experientia, quia sanitatem in me non sentio, quam ipse experitur. Sicut duo eodem lecto conteguntur, alter tamen plus calet: sic in una visione Dei, unus intensius gaudebit, quam alter. Sed nullus inferior, nulli majori invidet, nec majus gaudium superioris sibi desiderabit, quia unusquisque tantum habebit, quantum volet, alioquin non esset beatus. Ibi vita sine morte, notitia sine errore, amor sine offensione. Ibi videbitur finis desideriorum nostrorum scilicet Deus sine fine, amabitur sine fastidio, laudabitur sine fatigatione.

QUAESTIO CXXXVII.

Seminatur corpus animale, etc. Quaeritur an corpus ab anima, an anima a corpore habeat animalitatem, id est sensualitatem? Solutio. Nec corpus animalitatem, nisi-ab anima habere potest; nec animalis, id est, sensualitatem habens, esset anima non corpori conjuncta. Videtur itaque animalitas nosci ex utriusque conjunctione, anima tamen sola sentit per corpus, corpus vero ea suscipit, non etiam sentit. Prius enim homo sic creatus est, ut ex creatione passibilis esset, nunquam tamen pateretur, nisi peccasset. Unde et dictus est immortalis fuisse ante peccatum, quia poterat non mori, poterat enim non peccare, quia si non peccasset non moreretur.

QUAESTIO CXXXVIII.

Solet item quaeri, cum dictus sit mortalis, et quodammodo immortalis homo ante peccatum, an utrumque habuit ex natura, an neutrum, an alterum tantum. Solutio. Salva reverentia secretorum, sine praesudicio melioris sententiae dicimus quod naturaliter fuit homo ante peccatum mortalis et passibilis; beneficio vero ligni vitae fieret immortalis: unde doctores non dicunt simpliciter illum tunc fuisse immortalem; sed addunt quodam modo, et determinant quomodo: mortalem vero simpliciter eum pronuntiant fuisse, juxta hoc dictum est: Primus homo factus est in animam viventem, id est in animam, quae corpus vegetaret et vivificaret, non sicut cibus non indigeret.

QUAESTIO CXXXIX.

Haec autem dico, fratres, quod caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt; neque corruptio incorruptelam. Quaeritur igitur quae corpora habituri sumus. Solutio. Eadem corpora, quae nunc habemus: post resurrectionem habebimus, sed immutata non secundum substantiam, sed secundum qualitatem: haec dissolubilia; illa vero indissolubilia; sed bonorum impassibilia, malorum vero passibilia: unde ipsa tanquam in morte perpetua erunt. Quod autem indissolubilia erunt, decet Apostolus, dicens: Caro, et sanguis regnum Dei non possidebunt (Ibid.). Quod autem impassibilia corpora habituri sunt, insinuat Apostolus, dicens: sed omnes immutabimur (Ibid.).

QUAESTIO CXL.

Canetenim tuba, etc. Quaeritur, quid nomine tubae significetur? Solutio. Dicunt doctores, quod aliquod evidens et praeclarum signum, sic vocat Apostolus, quo mysterium futurae resurrectionis implebitur: quae tuba alibi vocatur clamor, alibi vox archangeli vel vox Christi.

QUAESTIO CXLI.

Quaeritur etiam de voce tubae, an futura sit materialis? Solutio. Patet quod vox materialis erit ministerio angeli facta; quia sicut per tubam convocabatur populus Judaeorum ad festum vel ad bellum, sic tunc ad iudicium vocabuntur, vel aliquod evidens signum, quo idem fiat, quod voce fieri solet.

QUAESTIO CXLII.

Absorpta est mors in victoria. Quaeritur quae mors, et in qua victoria sic absorpta? mortis enim nomine quandoque diabolus, qui est auctor mortis, quandoque peccatum, quod separat a Deo, quandoque dissolutio animae et corporis significatur. Solutio. Potest sane intelligi et de diabolo, et de peccato, et dissolutione animae et corporis. Constat quod in victoria Dominicae resurrectionis sit absorptus diabolus: ne dominetur, sicut ante, quando timore mortis compellebantur homines ad quodlibet scelus; nunc autem sancti mortem contemnunt: maxime autem in futura generali omnium resurrectione omnis mors absorbebitur, quando hoc mortale induet incorruptelam.

QUAESTIO CXLIII.

Virtus vero peccati lex. Qualiter hoc sit intelligendum: ex his, quae dicta sunt, super epistolam ad Romanos, facile potest perpendi: lege enim data, et carnalis concupiscentia invaluit, et praevaricatio accessit. Lex enim prohibendo auget concupiscentiam, nisi Spiritus sanctus infundat charitatem.

QUAESTIO CXLIV.

Itaque fratres stabiles estote, et immobiles. Quaeritur in quo haec duo differunt. Solutio. Stabiles in fide, ne per se moveantur pede superbiae; immobiles in tentationibus, ne manu peccatorum impellente fidem deserant. Tria sunt genera tentationum: unum violentum, aliud fraudulentum, tertium violentum et fraudulentum. Primum fit per apertas persecutiones; secundum per falsos fratres et haereticos; tertium fiet per Antichristum. Omne genus autem tentationum immittit diabolus: unde et leo dictus est aperte saeviendo, draco occulte et latenter seducendo: unde scriptum est: Sub lingua ejus labor, et dolor (Psal. X).

QUAESTIO CXLV.

De Apollo notum facio vobis, quod multum rogavi eum, ut veniret ad vos, sed non fuit voluntas ejus, ut nunc veniret (I Cor. XVI). Quaeritur uter irrationabiliter egerit, an Paulus rogando, ut iret? an Apollo non acquiescendo quia videtur aut hic non rogasse quod decuit, aut ille omisisse quod facere debuit? Solutio. Verum est quod uterque rationabiliter egit, quia Apostolus rogavit, ut hoc faceret; unde Apollo, quia sic petebatur, videbat magis dimittendam Apostoli petitionem, quare non acquievit.

QUAESTIO CXLVI.

Salutate invicem in osculo sancto. Quaeritur quare adjecit, sancto? Solutio. Est osculum lasciviae, est osculum proditionis, ut Judae, est osculum sanctitatis et concordiae, ut quod interius appareat, scilicet vinculum charitatis, etc. De hoc ergo dicit, ut caetera excludat.

